

בעזרת השם יתברך

מי שלומד בכל יום ארנ שלשת
הלמודים האלו, בונה לעצמו

בי"ת נצחי

זוה מרו שהו'ף לפניו ק'עז'מי
עז'מים ולנצח נצחים (אשר בחל')

למוד יומי

ב'בלי י'רושלמי ת'וספתא
בעריכה מפארת מונקדת ומפסקת

פרשת ואתחנן תשפ"ב

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

**4801 11th Ave,
Brooklyn NY 11219
718.384.1652**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563**

היכל הקודש

מאנסי

**32 Dolson Road
Monsey NY 10952
347.733.7551**

היכל הקודש

בני ברק

**רחוב הבעל שם טוב 7
052.760.5715**

היכל הקודש

וויליאמסבורג

**27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299**

היכל הקודש

בלומינגטאון

**24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804**

היכל הקודש

ירושלים

**רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150**

צו הערן די

הערליכע שיעורים

פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'דפס ע"י

**קרן הדפסה
היכל הקודש**

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

כתובות. פרק שלישי - אלו נערות דף לב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
 רש"י

1 **מתניתין באחותו נערה -** אביא קנס, וסבירא ליה דממנא משלם ולא לקי. וההיא
 2 דמכות - בבגרותה. ובלגותה. ובלגותה ופגם - דבני קנס הוא דבעית נערה, אבל בושת
 3 - ממנא הוא. **ופגם -** כאילו היא שפחה נמכרת בשוק, כמה פירחה מדמיה להשיאה
 4 לעבד של רבו כרוז רוח דהוה. כדלסקין (מ.ב). והא בבגרותה נמי איתא. כבשוה - שאין
 5 לה בושת. ודמים למכור דמנא עמי ליה. והיא

6 **איכא צערא -** דהכי תנן במתניתין: המפתה
 7 נתון בושת ופגם וקנס. מסיף עליו האונס, שנתון
 8 את הצער. **בפשותה -** דאין לה צער, כדאמרין
 9 לקמן בפירוק (כתובות ט"ג). **פחות שבוק**
 10 **אומרוה,** מפתה אין לה צער. **ביתוסה -**
 11 קנסה. **בשפחה ופגמה שלה,** ופשותה - כדא
 12 שקבלה בשה - כאן באין רוב ממונן. **דחא עבד**
 13 מדעתה, ואחולי אחלה גביה. שטת לא גרסינן,
 14 דבפקות נמי אין שום חיוב ממונן במפתה
 15 יתומה. **קסבר עילא -** דאוקי מתניתין דמכות
 16 בבגרותה, והיא אוקמה למתניתין דהא בשלא
 17 החרו בו - שמעת מינה אפילו אחרו ביה. נמי
 18 ממנא מידעל ולא לקי. **והכל בחבירו -** איכא
 19 מלקות דרבי יוסיף (ברביס בה). **וממנא**
 20 **משלם,** כרביס (שמות כ"א) **שבתי תוך,** ואפילו
 21 אחרו ביה. נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין כדריא
 22 לשלמו. **מה לחובל בחבירו -** דין הוא לומר
 23 בממון שזאת חמור מלקות, שכן יש חיוב
 24 אחר. **שייבי בחפשה דברים -** נוק צער ריפח
 25 שבת ובושת. **ואי ממונא לקילאי הוא -** ואם
 26 התאמר ממון לקו המלקות, ואין זו תשובה
 27 שהשבע, דכל שכן בעלמא, **דמי לא חשומה**
 28 **להחייבי** בחמשה דברים דודן בקלה בשכשו
 29 **והיבין** שבחן - שכן הוומר לשאר חייבי ממונן
 30 **לקילין,** שידוע ממנא הגל, איכא חייבי ממונן
 31 **לחובל בחבירו -** שכן הוטר מכללו בבית דין,
 32 ודייני רשות לבית דין לקילותו. **תאמר** בשאר
 33 **הייבין** ממונן, כגון קנס דאונס ומפתה, שלא הוטר
 34 מכללן בחבירי דין, **אלא נמי מערים ופגמי -**
 35 במה מציעו. **דאיכא פמונ -** ד"כאשר נזכר" ומלקות - ודעל תענה. **פמונא משלם -**
 36 **לקמן** וליף לה דכתיב **אביא קנס** אין צריכין **החירה -** ודעלשן מביאה או במלקות או
 37 בממונן, ודן הוא שידוע שחמורה בו איכא חרות. **ואי פמונא לקילאי הוא -** אשכח בהן
 38 **עד הקל,** ודין הוא שידוע בקלה. **שכן לא עשו מעשה -** אלא בדיבורא בעלמא מינעיה.
 39 **מתידיהו -** כי פרסת מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים - עדים וזממין ויבחה,
 40 **מה לעדים** מיידי וממל שכן אין צריכין התראה - חובל יוכיח, וחוה הדין.

1 **והיא** מתניתין עדים וממל קנסא - אין לוקח וממל קנסא. **דאמר** לרובה דאמר לרבי מאיר
 2 **הסבירא** ליה בפרק קמא דבבא קמא (ה.א); עדים וממל קנסא קנסא. **והיא** לדידיה לאת שמענא
 3 **אלמלא** קסבר עילא כל דיכא דאיכא ממון ומלקות ממנא משלם מילקא לא לקי - ואם תאמר נמנא ליה
 4 **הדמשל** (ג.א) קרא. **כדאמרין** לעיל (ט.ב.ג). **"נערה"** ו"נערה" ו"נערה"; ואין לומר כמי שפרש
 5 **דמכות** (ג.א) כי באחותו נערה ובחתרו בו, ומתניתין בשלא חתרו בו, אלא דרבי סבר דבעלמא נמי
 6 **דאין** דין ודיק. **דאיכא** למימר דעלמא סבר לה כריש לקיש ולא בני לשוני; כאן שלא חתרו בו, כאן שלא
 7 **הן** משלמו; בין חתרו בו בין לא חתרו בו, ואי מרבינן לקנס מקרא בלא חתרו הוא הדין חתרו. **ונראה**
 8 **קרא** חייב לאוקי מוחזי חייבי כריתות, אי בעלמא מילקא לא, ולמאן דחייבי עשה חזי לחייבי לאוקי אף על
 9 **שש** בהויה. **וכדכרנן** דאמר קדושתן חייבי לאוקי.

1 **והיא** מתניתין עדים וממל קנסא - אין לוקח וממל קנסא. **דאמר** לרובה דאמר לרבי מאיר
 2 **הסבירא** ליה בפרק קמא דבבא קמא (ה.א); עדים וממל קנסא קנסא. **והיא** לדידיה לאת שמענא
 3 **אלמלא** קסבר עילא כל דיכא דאיכא ממון ומלקות ממנא משלם מילקא לא לקי - ואם תאמר נמנא ליה
 4 **הדמשל** (ג.א) קרא. **כדאמרין** לעיל (ט.ב.ג). **"נערה"** ו"נערה" ו"נערה"; ואין לומר כמי שפרש
 5 **דמכות** (ג.א) כי באחותו נערה ובחתרו בו, ומתניתין בשלא חתרו בו, אלא דרבי סבר דבעלמא נמי
 6 **דאין** דין ודיק. **דאיכא** למימר דעלמא סבר לה כריש לקיש ולא בני לשוני; כאן שלא חתרו בו, כאן שלא
 7 **הן** משלמו; בין חתרו בו בין לא חתרו בו, ואי מרבינן לקנס מקרא בלא חתרו הוא הדין חתרו. **ונראה**
 8 **קרא** חייב לאוקי מוחזי חייבי כריתות, אי בעלמא מילקא לא, ולמאן דחייבי עשה חזי לחייבי לאוקי אף על
 9 **שש** בהויה. **וכדכרנן** דאמר קדושתן חייבי לאוקי.

71א
ותוספות

1 **וק"י** **מן** לן דאנו לוקח וממל - נראה לרבינו יצחק דלא פריך אמנתין דהתם אמאי
 2 לוקח, והא פשיטא ומשכחת לה מלקות בלא קנס, כגון בוגרת ומפתה או
 3 בעולה, אלא אמנתין קשיא ליה אמאי משלם קנס כיון דאיכא מלקות; ואפילו בלא אחא
 4 ביה, מציען למימר דסלקא דעתך דממל קנסא דחייבי מלקות שונגים מסורין שכן התלמודא
 5 ומשני עילא דמתניתין אפילו בחתרו בו, וממנא
 6 משלם ולא לקי, ורבי יוחנן משני דמיידי בלא
 7 החרו בו, ואוילי לטעמה דאתי ליה דחייבי
 8 מלקות שונגים חייבין למלקות. **דא"ל** לוקח
 9 וממל - תימנה דברקין קמא דמכות (ו.ר.) משמע
 10 דבקנס לוקח וממל. דקאמר אפולתא דרבי
 11 מאיר דרבנן דמיידין ואו באיש שפוי שייב
 12 לחרבו נאמתי; וזו בשלמא נכתי - כי מטיעיה,
 13 משום רשעה אחת בו, אלא רבי מאיר
 14 טעמא; וזמר ממונא שם, ער, מה למרואי שם ער

1 **וקי"מ** **מן** לן דאנו לוקח וממל! **אמר** **עולאי!** **לא** **קישאי**;
 2 **פאן - באחותו נערה, פאן - באחותו בוגרת. אחותו**
 3 **בוגרת נמי, הא איכא בושת ופגם! בשוקה, והיא איכא**
 4 **צערא! במפתה. השתא דאתית להכי, אפילו הימא**
 5 **אחותו נערה - ביותמה ומפתה. אלמא קסבר עולאי!**
 6 **כל היכא דאיכא ממונ ומלקות - ממונא משלם,**
 7 **מילקא לא לקי. מנא ליה לעולאי? אמן גמר מחובל**
 8 **בחבירו; מה חובל בחבירו? דאיכא ממונ ומלקות,**
 9 **ממונא משלם, מילקא לא לקי, אף כל היכא דאיכא**
 10 **ממונ ומלקות, ממונא משלם, מילקא לא לקי. מה**
 11 **לחובל בחבירו - שפן חייב בחמשה דברים, ואי**
 12 **ממונא לקילאי, שפן הוטר מכללו בבית דין! אלא גמר**
 13 **מערים וזממין, מה ערים וזממין דאיכא ממונ ומלקות**
 14 **ממונא משלם, מילקא לא לקי! אף כל היכא דאיכא**
 15 **ממונ ומלקות - ממונא משלם, מילקא לא לקי! מה**
 16 **לערים וזממין - שפן אינן צריכים התראה, ואי ממונא**
 17 **לקילאי הוא - שפן לא עשו מעשה! אלא, גמר**
 18 **מתידיהו; מה הצד השווה שבהן - דאיכא ממונ**
 19 **ומלקות - ממונא משלם מילקא לא לקי, אף כל היכא**
 20 **דאיכא ממונ ומלקות - ממונא משלם, מילקא לא לקי.**
 21 **מה הצד השווה שבהן - שפן יש בהן צד חמור,**
 22 **ממונא לקילאי הוא - שפן יש בהן צד הקל!**
 23 **אלא**

1 אחת אתה מחייבי בו, אפילו תחייבו קנס כגון בשעה שהעידו טבחו או מכרו שור של
 2 גביה. **וכי** או אחרים שבעלים - יבין כמי דמלקות. ועוד חריצו רבי יצחק בן אבהו;
 3 דרבנן עמי דמי כרבי טרדיס וממל קנסא. **וממל** מלכ לא ילפינן ממונא. **עם** ר' משום
 4 ר' רשתור שמעע בממונ ומלקות. אבל לרבי מאיר, משום כגון אב דמוציא שם ער,
 5 מוקף ר' רשתור למיחיה ומלקות. ומפיק ליה למיחשטתיה. **אי** נמי, טעמא דרבנן כדמרש
 6 כירושלמי דמוציא שם ער חידוש הוא, דרבינו ר' יצחק דעל כרוץ סבידא ליה ממנא משלם מילקא לא לקי, **מדמרבינו**
 7 **נמי** כירבינו מיידי שייב - אבל מוקם לא חזי חידוש כולי האי, דאף על ידי בדרום היה נפשו,
 8 אבל במוציא שם ער - לא איתעבד מעשה ברבורו, אלא על ידי עדים. **וכן** משמע לקמן
 9 **דסבירא** ליה בפרק קמא דבבא קמא (ה.א); עדים וממל קנסא קנסא. **והיא** לדידיה לאת שמענא
 10 **אלמלא** קסבר עילא כל דיכא דאיכא ממון ומלקות ממנא משלם מילקא לא לקי. **ואם** תאמר נמנא ליה
 11 **הדמשל** (ג.א) קרא. **כדאמרין** לעיל (ט.ב.ג). **"נערה"** ו"נערה" ו"נערה"; ואין לומר כמי שפרש
 12 **דמכות** (ג.א) כי באחותו נערה ובחתרו בו, ומתניתין בשלא חתרו בו, אלא דרבי סבר דבעלמא נמי
 13 **דאין** דין ודיק. **דאיכא** למימר דעלמא סבר לה כריש לקיש ולא בני לשוני; כאן שלא חתרו בו, כאן שלא
 14 **הן** משלמו; בין חתרו בו בין לא חתרו בו, ואי מרבינן לקנס מקרא בלא חתרו הוא הדין חתרו. **ונראה**
 15 **קרא** חייב לאוקי מוחזי חייבי כריתות, אי בעלמא מילקא לא, ולמאן דחייבי עשה חזי לחייבי לאוקי אף על
 16 **שש** בהויה. **וכדכרנן** דאמר קדושתן חייבי לאוקי.

1 **והיא** מתניתין עדים וממל קנסא - אין לוקח וממל קנסא. **דאמר** לרובה דאמר לרבי מאיר
 2 **הסבירא** ליה בפרק קמא דבבא קמא (ה.א); עדים וממל קנסא קנסא. **והיא** לדידיה לאת שמענא
 3 **אלמלא** קסבר עילא כל דיכא דאיכא ממון ומלקות ממנא משלם מילקא לא לקי - ואם תאמר נמנא ליה
 4 **הדמשל** (ג.א) קרא. **כדאמרין** לעיל (ט.ב.ג). **"נערה"** ו"נערה" ו"נערה"; ואין לומר כמי שפרש
 5 **דמכות** (ג.א) כי באחותו נערה ובחתרו בו, ומתניתין בשלא חתרו בו, אלא דרבי סבר דבעלמא נמי
 6 **דאין** דין ודיק. **דאיכא** למימר דעלמא סבר לה כריש לקיש ולא בני לשוני; כאן שלא חתרו בו, כאן שלא
 7 **הן** משלמו; בין חתרו בו בין לא חתרו בו, ואי מרבינן לקנס מקרא בלא חתרו הוא הדין חתרו. **ונראה**
 8 **קרא** חייב לאוקי מוחזי חייבי כריתות, אי בעלמא מילקא לא, ולמאן דחייבי עשה חזי לחייבי לאוקי אף על
 9 **שש** בהויה. **וכדכרנן** דאמר קדושתן חייבי לאוקי.

יש בנינו את היתומא יחר מכבר שרירי יש בו שום כלי שהוא את היתומא, כגון כלי עץ, אבל שום אובל אינו נעשה את היתומא. ועל שני הפרשים קשה לרבינו שמיוןן כן אבדהו. ודמיא. דהם אוכל ראשון ויחיה שאין בנינו את היתומא וממנו תומא. אף אני אביא שני

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65

אָלָא, עוֹלָא "תַּחַת" "תַּחַת" גְּבוּר פְּתִיב הַכָּא: "תַּחַת" אִשְׁר עָנָה, וְכַתִּיב הַתָּב: "עוֹן תַּחַת עוֹן" מַה הַתָּב, מְמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִלְקָא לָא לְקָי - אִף כֵּל הֵיכָא דְאִיקָא מְמוֹנָא וּמְלִקוֹת - מְמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִלְקָא לָא לְקָי. רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: אִפְּלוּ תִיקָא אַחוּזוֹ עָנְדָה. כָּאן - שְׁתַּרְתּוּבוּ, בּוֹ, כָּאן - שְׁאֵל הַתְּרוּ בוֹ. אִילְמָא קַבְבֵּר רַבִּי יוֹחֲנָן: כֵּל הֵיכָא דְאִיקָא מְמוֹן וּמְלִקוֹת, וְאִתְרוּ בֵיה, מִלְקָא לְקָי, מְמוֹנָא לָא מְשַׁלֵּם. מִנָּא לִיה לְרַבִּי יוֹחֲנָן הָא? אָמַר קָרָא: "כִּדְרִי רִשְׁעוֹ" - מְשוּם רִשְׁעָה אַחַת אַתְהָ מְחִיבֵי, וְאִי אַתְהָ מְחִיבֵי מְשוּם שְׁתֵּי רִשְׁעוֹת,

וְקַמְיָד לִיה "אֲרַבְעִים וּבְנֵי". וְהִי חוּבֵל כְּפִיבּוּר, דְאִיקָא מְמוֹן וּמְלִקוֹת - מְמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִלְקָא לָא לְקָי! וְכִי תִיקָא: הִנּוּ מִיָּל הֵיכָא דְלָא אַתְרוּ בֵיה - אֲבָל אַתְרוּ בֵיה - מִלְקָא לְקָי, מְמוֹנָא לָא מְשַׁלֵּם, וְהָאֲמַר רַבִּי אֲמִיר רַבִּי יוֹחֲנָן: הִקְהוּ הַכָּא שְׁאֵין גַּה שִׁוְה, פְּרוּקָה - לִיקוּה. הִיכָּי דְמִי? אִי דְלָא אַתְרוּ בֵיה - אֲמַאי לִיקוּה? אֲלָא פְּשִׁמָא. דְאִתְרוּ בֵיה, וְנִמְנָאן - דְלֵית גַּה שְׁוֹה פְּרוּקָה, אִף אִית גַּה שְׁוֹה פְּרוּקָה - מְמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִלְקָא לָא לְקָי! כְּדָאֲמַר רַבִּי אִילְעָא: בְּפִירוּשׁ רִיבְתָה תוֹרָה עֲרִיב וּזְמוּמִין לְתַשְׁלוּמִין, הַכָּא נְמִי, בְּפִירוּשׁ רִיבְתָה תוֹרָה חוּבֵל כְּפִיבּוּר לְתַשְׁלוּמִין. וְהִיכָא אִיתְמַר דְרַבִּי אִילְעָא - אַהָא: מְעִידִין אֲנִי אֵת אִישׁ פְּלוּנִי שְׁתִּיבִי לְחִבְרוּ כְּמֵתָתִים וְזֵי, וְנִמְנָאן וּזְמוּמִין - לִיקוּן וּמְשַׁלְמִין, שְׁלָא הַשֵּׁם הַמְּבִיבָן לִידִי כְּמוֹת מְבִיבָן לִידִי תַשְׁלוּמִין, דְבִרִּי רַבִּי מֵאִיר, וְהַקְמִים אוֹמְרִים: כֵּל הַמְשַׁלֵּם אִינוּ לִיקוּה. וְגִיבָא: כֵּל הַלּוֹקָה אִינוּ מְשַׁלֵּם! אָמַר רַבִּי אִילְעָא: בְּפִירוּשׁ רִיבְתָה תוֹרָה עֲרִיב וּזְמוּמִין לְתַשְׁלוּמִין. הִיכָן רִיבְתָה תוֹרָה? מְכִיד פְּתִיב: "אֲעִשִׂיתִם לוֹ פֶּאֶשֶׁר וְיָמִם לַעֲשׂוֹת לְאֹחִיו". "דִּי בִידִי" לָמַח לִי - דְבַר הַנִּיחִין מְכִיד לְדִי. וְגִבָּי נִירוּ - מְמוֹן. חוּבֵל כְּפִיבּוּר נְמִי, מְכִיד פְּתִיב: מְמוֹן, וְכִיבִי עֵשֶׂה בְּנִי יַעֲשֶׂה לוֹ, "כֵּן יִתֵּן לוֹ" לָמַח לִי - דְבַר שְׁנִי בְּנִיתִי, וְגִבָּי נִירוּ - כְּאִילְעָא, וְרַבִּי יוֹחֲנָן, מֵאִי טַעְמָא לָא אָמַר בְּעֵקֶלְעָא? אַם בְּפִסְפֹּלָת "עֲרוֹת וְעֲרוֹת לְנִתְלָה" חוּבֵל

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16

תחת תחת גבר - וגויהוה שוה מופנה היא, ולמדנו ואין משיבין. אפילו תיבא - והיא דבמות באחורו נערה, ובהשחרו בו - דאיכא ממון מלקות, ואמתיק דלקי ולא משלם. ומתניחין דבמות - בשלא הורו בו, דליכא מלקות, ובמדין ליה ארבעים בני - דהיכא דאיכא שתי רשעות נייעבד ביה הכאה. הפירוש ליה הכאה. שאלא תיבא השם מבשרו ליה פותב בו - והמקרא דמביא ליה מלקות אינו מביאו לתשלומין, מלקות מילא עמה, תשלומין מביאש ומי, וכן דרשנו מן הנה - ויחב על שנתה, נאם לו, חלוקה אינו משלם - ותרדיניה במלקות, מאי שגא ממון דפישתא ליה? די בוד - וסמךין ליה לא, תחת עשן נפש בפש, וכו'. כן יתן - "כאשר יתן מום באדם", וכו'. ונא טעמא לא אמר כיעילא - דגמר גידה שוה לעישו ממון ולא מלקות לכל חיבי ממון וזממין, אלא כן - דפרשתא ליה אתחורו מלקות - שגת לאו שבה, שעונש לאו במלקות. ופרסינן:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65

2 יוסף; שהוא אודרה למכח את חבדיו ויהא אבן הבות - במסכת מכות (ב.ב) מקמינן
3 לה בעדים וזמנין. אלא - על בדרך, כיון דרביה קרא לתשלומין. איבא לאוקמא לעונש
4 מלקות אלא דרדיה, במעידין אנו את איש פלוני כותן שהוא בן גורשה תלמיא
5 'אבשא ומס' ולימא דני הוא בן גורשה תלמיא.

6 אלא סופג את הארבעים. והכי בתנן במסכת
7 מכות. וחובל בחבדיו נמי מקמינן ליה בשאין בה
8 שוה פרוטה בכל המאה דברים שבה, כגון שלא
9 פיתחו וכמספו וממלאבא וריפוי אל החצר,
10 ולא עיה גיה בה, ובשוטה שאין לה בושת.

11 והבא נמי באחורו מצית לאוקמי מלקות רידיה
12 בבורתא. אבל נערה - ליה לשלם ולא ליקם.
13 הואיל וריבתה גידיה שוה ד'חתת' 'תחת'
14 לתשלומין. לכדאביי - בשיליה פירקין
15 דפרסין; ואימא תמישין אמר רחמנא מכל מילת?

16 ונשי אבוי; ומזיש סוף נחתישו תחת מלך
17 העניני, אבל בושת ופגם שהוא בשאר חובלים
18 - לא כלל כלאו. ושובב ענה - קרא יתירא
19 הוא לדברא שיהיה נכאמו. וכן לאבי הגערה המשת
20 כספ. סבלל רבושת ופגם - דלאו מהמתא תמיש
21 שכבה ניהו. שדרי ישנן בשאר חובלים - לא

22 כלימיהו בגייהו דרבי. רבי אלעזר אומר יריב
23 וזמנין דמפסגו משלמי ולא לוק - לא עריב
24 קרא. ודסברא היא דמלקות לא שייך בהו. דלאו
25 בני התראה ניהו - קודם ערות, כדמפרש רבא
26 ואיל, הלכא, אי אביא מעשניהו - לא

27 תעשינהו בשלמי אלא ממנו. דאין מעש הונא לה
28 התראה. ואף על גב דבני בן גורשה וכן הלוצה
29 עשינן להו מלקות בלא התראה - התם גזית
30 הכותבו. דאשכחן בהו מלקות בדיהי אוקמי

31 בן הבות, ומוקמינן לקרא במידי דלא מצית
32 מעשניהו כפיאשר ומס'. ולא היבא דמציח
33 למעבד בהו חומה - לא שייך בהו מלקות.
34 תיע - שאי אפשר להחיות בהם. מעיקרא -

35 יום או שעה קודם שיעידו העדות. אפי'
36 אשתלין - שכחתי החתראה, ודרי שבטלה
37 החתראה פשי ולא פסחה - אפילו אמת.
38 והואיל ואנו חשודים בעיניכם, מה לנו ולצויה?

39 לבסוף - לאדר שהעידו. שאי יהות תוה -
40 דכיון שהגידו אינו חזרו ומגיד, ואינן יכולין
41 לחזור. וינתי' כותן כיון כד דבור - לאדר
42 שהעידו, הותן כד דבור כדבור דמי, ויכולים
43 לחזור. תוך כדי דבור - הואי שאלת שלום.

44 ונישאו רבוש - בשעת הכרות ניהולת את רבוש
45 על החתראה לחוברים ובלשון רך, שלא
46 יפקדו; לא מילתא היא דאמי' - שדיו עדים
47 וזמנין צריכין התראה. הכי רסנין; דאינוהו בש
48 למקטל בלא התראה. ואינוהו בשוה המלקות בו.

49 באשר וסם - והם זמנו לחרוג אתה את בעדותך
50 שלא היה ולא נבוא. ולא חתרו בו התראה
51 שהעידו עליה. אלא מפתח - דהאי דלא בש
52 התראה משום 'כאשר ממו' הואי מלקות לש
53 וזמנין ערות בן גורשה וכן הלוצה. דלאו פבאשר

54 וסם אפי' - ענש דיהוה, שדרי לא זמנו
55 להלקותו אלא לחלה. כששפם השוה - ויכין
56 דרוב וזמנין לא בני התראה ניהו. הני נמי לא בשוה התראה. כמציאות שבמיתה -
57 שמחכות היה לחרוג. הכותב מרבי - דכתיב: 'ואם אסון יהיה לך וזמנין' ו'ותח'
58 נפש', ואף על פי שלא נמנו אלא לחבדיו. ואשמעינן תהובו; שמהוה אתה זה ודרגת את זה
59 חדיב. אי דילא איתו ביה - אם גמתינו חתרי. לדברי חמור - מיהו. חיוי מותרה לדבר הקל - שאם יכנו ולא ימות ליקה, ואפילו הכי אמר רחמנא דכי אין סם חזוב מיתה - וענש
60 דמי ולדות, ואף על גב דאיבא התראה למלקות. אלמא: משלם ואינו לוקה.

1 אלא אפשר לקימוי בכו גורשה וכן הלוצה - ואם תאמר: אמאי לוק - אעדות דכו
2 גורשה. דא חיוי ערות שאין אתה יכול להומיהו! ויש לומר: דלא חשיב ערות שאין
3 אהה יכול להומיהו אלא במעידין על הפרסה. דא אפשר לקימוי בשום דבר, בלא מיתה ולא
4 במלקות. דגברא אשאלת בעו למקטל. אבל האב נתקיימה חומה במלקות. מיבעי' ליה

5 לכדאביי - ואם תאמר: דאין צריכין 'תחת'
6 לוקך דרשה, אם כן מנא לן מיטבו? ויש לומר: דיליק
7 מנתניהו את מנספ.

8 ועולא נפקא ליה מדרבא - משום דרבא סבר
9 בעולא. דרבי יוחנן גופיה הוה דריש
10 בעולא? אי לאו משום דמיבעי ליה לכדאביי. וקשה

11 לרבינו שמעון בן אמרסו: דבפרק 'אשוחב' ר' יוחנן
12 דפולעיס' (בבא מציעא זא.א.) משמע דביאד
13 דסבר כרבי יוחנן גבי חוסם פרה ודוה - לוקה
14 ומשלם, ומיקף לה אביי כרבי אמר. ורבא אמר
15 לעולם כרבנן, ואותו אסרה תורה אפילו בא

16 אמו. פירושו: ומשלם לצאת ידי שמים. משמע
17 דרבינו לוקה ואינו משלמו ולמאי דפרישית לעיל
18 דמגבש דוקא בתרי תלת איה ליה לעלא
19 דמנוכסא ונתן לוק - אתי שפיה, דבעלמא
20 סבר כרבי יוחנן דלוקה ונתן איה משלם. כדרדשי רבי

21 יוחנן, ומקמי ליה 'אביעיס' כו'.
22 ניתרי' בהו מעיקרא וכו' - ואם תאמר: תיפוק
23 ליה להויהו התראת ספק דאין סם
24 יודעין אם מעידים שקרי? ויש לומר: דהתראת ספק
25 לא היא אלא כגון אל תחיה, ויש למותרה
26 עצמו אלא ספק, שסבור שעדיין יש שוה בינו,

27 אבל הבא ומותרין יודיען מעעדין שקר.
28 וניתרי' בהו בתוך כדי דבור - ואם תאמר:
29 הכי מניו תו דרדי' בהו? והא דביתראה
30 איבא טפי מביד דבור. שזאת כדו שאלת שלומה

31 ויש לומר: דכל זמן שעוסקים באותו דבר חשיב
32 להלך תוך כדי דבור. ואמרינן במכות (ו.א.)
33 דאפילו מעידין מאה, לא אחד תוך כדי דבור של
34 חבדיו - וחשוב כולן תוך כדי דבור לא ראשק,
35 ואם נמצא אחד מהן קרוב או פסול - עדותך
36 בטילה.

37 אלא פשיטא דאיתרי בן ואם תאמר: הכי
38 משלם ממון אפילו כי אין אסון? דא כיון
39 דמחובין לחרוג - הוי ליה רודף. ומתחייב בנפשו,
40 וקס ליה בדרבה מעניהו ויש לומר: בשבילין
41 להצילו באחד מאבדיו. הכי אמרינן ב'בין סורר'
42 (סנהדרין ע.א.) 'ממאי' דמתורה לדבר חמור

43 חיוי מותרה לדבר הקל? דלמא לא חיוי - לא לומר
44 דמעמא משום דאיתריהו הוא דקילב התראה
45 ונדיא ליה לחרוג על מנת שחרוגו שונאו,
46 ד'המותו פשיט' עפ' פלשמי' הוא דקאמר. אבל לא
47 ניהו ליה להכות את חבדיו על מנת שילקו.

48 דהא אמתינן תוה' ד'השקין' (מתנדרין ע"ב).
49 דקניו דחייבי מיתות שנתערבו ידונו בקלה,
50 וקאמר בגמרא (שם פ"ג) ש'מ שאם לדבר חמור
51 חיוי מותרה לדבר הקל. והתם פשיטא דכיון
52 דהתרו בו לסיקלה וקבל - לא כן משלם התרו בו
53 בעי על אותו דבר עצמו שיהיה מקבל. ואפילו הכי
54 חיוי למימר דמתורה לדבר חמור לא חיוי מותרה
55 לדבר הקל. אלא ש'מ לומר גזירתא הכותב הוא,

56 דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה, בין קלה בין חמורה.

57 דלמא

58 דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה, בין קלה בין חמורה.

1 ופרסיו: חובל בחבדיו - דעל כרחק בממונן נידון - תקשה: בטלת לאו דילא יוסף סין

2 יוסף; שהוא אודרה למכח את חבדיו ויהא אבן הבות - במסכת מכות (ב.ב) מקמינן
3 לה בעדים וזמנין. אלא - על בדרך, כיון דרביה קרא לתשלומין. איבא לאוקמא לעונש
4 מלקות אלא דרדיה, במעידין אנו את איש פלוני כותן שהוא בן גורשה תלמיא
5 'אבשא ומס' ולימא דני הוא בן גורשה תלמיא.

6 אלא סופג את הארבעים. והכי בתנן במסכת
7 מכות. וחובל בחבדיו נמי מקמינן ליה בשאין בה
8 שוה פרוטה בכל המאה דברים שבה, כגון שלא
9 פיתחו וכמספו וממלאבא וריפוי אל החצר,
10 ולא עיה גיה בה, ובשוטה שאין לה בושת.

11 והבא נמי באחורו מצית לאוקמי מלקות רידיה
12 בבורתא. אבל נערה - ליה לשלם ולא ליקם.
13 הואיל וריבתה גידיה שוה ד'חתת' 'תחת'
14 לתשלומין. לכדאביי - בשיליה פירקין
15 דפרסין; ואימא תמישין אמר רחמנא מכל מילת?

16 ונשי אבוי; ומזיש סוף נחתישו תחת מלך
17 העניני, אבל בושת ופגם שהוא בשאר חובלים
18 - לא כלל כלאו. ושובב ענה - קרא יתירא
19 הוא לדברא שיהיה נכאמו. וכן לאבי הגערה המשת
20 כספ. סבלל רבושת ופגם - דלאו מהמתא תמיש
21 שכבה ניהו. שדרי ישנן בשאר חובלים - לא

22 כלימיהו בגייהו דרבי. רבי אלעזר אומר יריב
23 וזמנין דמפסגו משלמי ולא לוק - לא עריב
24 קרא. ודסברא היא דמלקות לא שייך בהו. דלאו
25 בני התראה ניהו - קודם ערות, כדמפרש רבא
26 ואיל, הלכא, אי אביא מעשניהו - לא

27 תעשינהו בשלמי אלא ממנו. דאין מעש הונא לה
28 התראה. ואף על גב דבני בן גורשה וכן הלוצה
29 עשינן להו מלקות בלא התראה - התם גזית
30 הכותבו. דאשכחן בהו מלקות בדיהי אוקמי

31 בן הבות, ומוקמינן לקרא במידי דלא מצית
32 מעשניהו כפיאשר ומס'. ולא היבא דמציח
33 למעבד בהו חומה - לא שייך בהו מלקות.
34 תיע - שאי אפשר להחיות בהם. מעיקרא -

35 יום או שעה קודם שיעידו העדות. אפי'
36 אשתלין - שכחתי החתראה, ודרי שבטלה
37 החתראה פשי ולא פסחה - אפילו אמת.
38 והואיל ואנו חשודים בעיניכם, מה לנו ולצויה?

39 לבסוף - לאדר שהעידו. שאי יהות תוה -
40 דכיון שהגידו אינו חזרו ומגיד, ואינן יכולין
41 לחזור. וינתי' כותן כיון כד דבור - לאדר
42 שהעידו, הותן כד דבור כדבור דמי, ויכולים
43 לחזור. תוך כדי דבור - הואי שאלת שלום.

44 ונישאו רבוש - בשעת הכרות ניהולת את רבוש
45 על החתראה לחוברים ובלשון רך, שלא
46 יפקדו; לא מילתא היא דאמי' - שדיו עדים
47 וזמנין צריכין התראה. הכי רסנין; דאינוהו בש
48 למקטל בלא התראה. ואינוהו בשוה המלקות בו.

49 באשר וסם - והם זמנו לחרוג אתה את בעדותך
50 שלא היה ולא נבוא. ולא חתרו בו התראה
51 שהעידו עליה. אלא מפתח - דהאי דלא בש
52 התראה משום 'כאשר ממו' הואי מלקות לש
53 וזמנין ערות בן גורשה וכן הלוצה. דלאו פבאשר

54 וסם אפי' - ענש דיהוה, שדרי לא זמנו
55 להלקותו אלא לחלה. כששפם השוה - ויכין
56 דרוב וזמנין לא בני התראה ניהו. הני נמי לא בשוה התראה. כמציאות שבמיתה -
57 שמחכות היה לחרוג. הכותב מרבי - דכתיב: 'ואם אסון יהיה לך וזמנין' ו'ותח'
58 נפש', ואף על פי שלא נמנו אלא לחבדיו. ואשמעינן תהובו; שמהוה אתה זה ודרגת את זה
59 חדיב. אי דילא איתו ביה - אם גמתינו חתרי. לדברי חמור - מיהו. חיוי מותרה לדבר הקל - שאם יכנו ולא ימות ליקה, ואפילו הכי אמר רחמנא דכי אין סם חזוב מיתה - וענש
60 דמי ולדות, ואף על גב דאיבא התראה למלקות. אלמא: משלם ואינו לוקה.

1 ודלמא מלקות תמור - זה מצי לשוני; מסתבר מיתה תמורה שכן ניתנה לאנשי עיר
2 תהיחיה, כדארמין בפרק 'ארבעי מיתות' (סנהדרין גא.) **אילמלי** נגודה
3 לתנחיה כשישאלו עתה ויהי פלחי ללעמא - עתה מנא לן דהא אמרין כדיראה כרובת
4 (א.ב.) כשדורציה את רבי עקיבא אמר כל מי הייתי מצטער על פסוק זה אימתי יבא לירי
5 ואקימנו בכל נפשתי אלאמא משמע דבכל נפש
6 מיירי אפילו יהו מיסירין את האדם בסורין קשין
7 דומיא דרבי עקיבא שהיו מסרין שורו במסרק
8 ברזל וכל שכל לגנדי ואומר רבינו עם דאווה עלם
9 לא היה עובדה וזה משמע אלא היה עשוי ללבד
10 המלך ואף על פי כן היה בו קידוש השם ולכן
11 מסור עצמן למיתה, הייתי רדתיב וריאל א) (ג)
12 **לאדלא** ליתא אן פלחי ללעמא דהבא אל דאקימ
13 לא נסוד' משמע שהעלם לא היה תופס
14 באלותיה. ומיהו, 'פלחי ללעמא' משמע שהעלם
15 היה עובד וזה, תמור - נאמרו - פלחי.
16 **דלמא** שיהו שנוגה מלקות - תמיח לרבינו
17 יצחק; היכי שייך גלות אם מת אחר
18 שחששו שנים או שלשה ימים? הלא אמרין בימי
19 שאחור (נתיב טו, ג.) שהיו בו שנים או ארבע שנים -
20 היה זה אינו נוגה, ודיחשיני שגא הרוח בבלבלת.
21 והטעם; דבני גלות אשכנז מיני טובא פסוהי,
22 כגון דרך עלייה. דבי מיתה אין חילוק בין דרך
23 עלייה לדרך ירידה. ויבד בני גלות בעין
24 שימותו מיד, כדרכיב 'ויפל עליו רמות' משמע
25 מיד, ואף על גב דבני מיתה בני תרבי; נכח איש
26 ומת' - ריש לומר; ומתבטח לה בביטא דרשאי,
27 דלא איתיה ירידה. ויהי מיהו הרוח בבלבלת; כדארמין
28 התם. אי מיני דוקא בשנים בו רוב שנים דיחשיני
29 שגא הרוח בבלבלת, דבכל הרוח מבלבלו, אבל
30 בשאר חילות - אין הרוח מורק כל כך, ובלבד
31 לשמור יפה מבלבל רוח, כדכחך על המכה שום
32 דבר, ואם תמור; היכי מיתוקס קרא בשונג; הא
33 תרבי שבח בקרא 'כי שבתו יוני וגו'' ובוטגל לא
34 מתייבי; כדארמין סוקס פרק 'כיצד היולי' (בבא
35 קמא ב.ה.) דמרהב מפצע חתח פעני' לחייב על
36 השנוג במידן שום, אבל לא לחייב לה דבר; וירוש' ש
37 לומר; ומתבטח לה בחיפה לו זרעיה אתה,
38 דאמרי בהימניד' (שם ל.ב.) דעלה, ואם לא מת -
39 חייב בארבעה דברים, ולא זמני לשאר שונג, או
40 כגון שבנכס לתרונו של נגר (שלא) ברשות, דמוכח
41 התם לרב פפא שהיון ביה גלות וארבעה דברים;
42 או נפל מן הגג ברוח מצויה לחייב בארבעה דברים
43 כדארמין סוף פרק 'כיצד היולי' (שם א.ב.)
44 ומסתברא דאית בתה - דעלה, ועוד, דאמרי דיהו
45 שנוג על זמניה תודיע על החבלה. **נגב** שור
46 המעקל וענבו משלם תשלומי ארבעה חומשי -
47 תמיח; ותיקשי ממכא ליריש לקיש, דאמר בפרק
48 'מרחוב' (שם ע.ג.) אל דיחבא ליתיה; ותיקשי
49 ליתיה בנכסיה, והבא שור המעקל ליתיה בכסיה;
50 ויש לומר; דהתם תשלומי תמיח, וליחנהו כלל
51 בכסיה; אבל שור המעקל, אם מטרבוט לכביר אין
52 תופס ממנו, ולרבינו תם שאומר דאין שור המעקל
53 נאמר מחייב נזקא. **לאו** משום דלא מחייביב כו'
54 - אף על גב דהבא אפילו לצאת ידי שמיים אית
55 חייב, ודבא קמיה אלא דאמר רבא ב'יהשכור את'
56 הפועל' (בבא במיעזא א.א.) אתנן אסרה תורה
57 אפילו בא על אמו, ומחייביב בבא לצאת ידי
58 שמיים. אבל קנס לא מייחייב אלא על פי בית דין,
59 כדארמין; 'אשר ירשעו אילדים' - פרט למרשיעי עצמו.
60

1 **דלמא מלקות תמור?** **דאמר רב:** **אילמלי נגודה**
2 **להנייה מישאל וענוריה - פלחו ללעמא! אמר ליה רב**
3 **סמא בריה דרב אשי לרב אשי, ואמרי לה רב סמא**
4 **בריה דרב אשי לרב אשי: ולא שני לך בין הפאה**
5 **שיש לה קצבה להפאה שאין לה קצבה? מתקופה לה**
6 **רב עקיב מנהר פקוד: הניחא לרבנן דאמרי נפש ממש,**
7 **אלא לרבי דאמר כמון מאי איכא למימר? אלא אמר**
8 **רב עקיב מנהר פקוד מישמיה דרבא: מהכא; אמר**
9 **יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקח המכה; וכי**
10 **תעלה על דעתך שזה המהלך בשוגג היה נהרג; אלא**
11 **מלמד שחובשין אותו, ואי מית - קטלינן ליה, ואי לא**
12 **מית - שכתבו יתן ורפא ורפא.** היכי דמי? אי לא
13 **אתרו ביה - אמאי מיקטלי? אלא פשיטא - דאתרו**
14 **ביה, ומותרה לדרב תמור מותרה לדרב תהל, ואמר**
15 **רשמנא שכתבו יתן ורפא ורפא.** מתקופה לה רב אשי:
16 **מפאי דמותרה לדרב תמור הוי מותרה לדרב תהל?**
17 **דלמא לא הוי, ואם תמצא לומר הוי - מפאי דמיתה**
18 **תמורה, דלמא מלקות תמור? דאמר רב:** **אילמלי**
19 **נגודה להנייה מישאל וענוריה פלחו ללעמא! אמר ליה**
20 **רב סמא בריה דרב אשי לרב אשי, ואמרי לה רב סמא**
21 **בריה דרב אשי לרב אשי: ולא שני לך בין הפאה**
22 **שיש לה קצבה להפאה שאין לה קצבה? מתקופה לה**
23 **רב מרי: מפאי דבמורד 'ונקה' מקטילא, דלמא בשונג**
24 **'ונקה' מגלות? קשיא. ריש לקיש אמר: הא מני - רבי**
25 **מאיר היא, דאמר: לוקה ומשלם. אי רבי מאיר -**
26 **אפילו בתו נמי! וכי תימא רבי מאיר לוקה ומשלם**
27 **אית ליה, מת ומשלם - לית ליה, ולא? ותתניא: גנב**
28 **וטבח בשבת, גנב וטבח לעבודה זרה, גנב שור הנסקל**
29 **וטבחו - משלם תשלומי ארבעה חומשיה; דברי רבי**
30 **מאיר, והכמים פטרין. הא איתמא עליה, אמר רבי**
31 **עקיב אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר רבי יוחנן ואמר**
32 **רבי שמעון, רבי לקיש: רבי אבין ורבי אילעא וכל**
33 **הביתא מישמיה דרבי יוחנן אמרו: כמטבח על ידי**
34 **אחר. וכי יהי חזמא ויה מתחייב? אמר רבא, אמר**
35 **רשמנא: 'מטבח או מברו' מה מביהר על ידי אחר -**
36 **אף מביהר על ידי אחר. דבי רבי שמעאל תנא: 'או**
37 **לרבות את השלית. דבי חזקיה תנא: 'תחת' -**
38 **לרבות את השלית. מתקופה לה קר וזכרא: מי איכא**
39 **מיד דאילו עבד איהו לא מתייב, ועבד שליח**
40 **ומתייב? איהו לאו משום דלא מתייב, אלא משום**
41 **דקם ליה כדרכה מנייה. אי מטובח על ידי אחר, מאי**
42 **מענייהו דרבנן דפטרין? מאן חכמים -**
43 **רבי**

1 נגודה - וסורין, ולא שני לך בו' - יסורי המלכות - הבאה שאין לה קצבה היא. אבל
2 מלקות של זה קצבה - ארבעים. הניחא לרבנן דאמרי - בסנהדרין ג' ב'אלו חן והרשעים'
3 (שם א.) נחבון לדרוג את זה והרג את זה - חייב, והאי 'ונתת נפש' - ממש קאמר, אית
4 לן למידק ואוקמי קרא בשחרורו בו, ולמילף דאף על גב דאיכא התראה - דעביד שמוק
5 בשקאן שם מיתה. **אלא לרב אשי** - אומר
6 נחבון לדרוג את זה והרג את זה - אינו נורא,
7 לאוקמי דלמא שלם דהאש לירושיה. אלא כן באש
8 לאוקמי קרא בשלא החרו בו, ומשום הכי, כי
9 אין אסון משלם דמי ולדות, וכי יש אסון משלם
10 דמי אשה. אבל אחרו ביה - אימא לך לוקה
11 ואינו משלם. **מאי איכא לומר** - מהכא תיתי
12 ונחל כדכריהו משולמין, ואף בשחרורו בו; על
13 משענתו - כדמורגמינן; 'על בוריה', ששב
14 לבתו ולאיתו הראשון, **אלא מלמד** שחובשין
15 אותו - ולא נאמר מקרא זה אלא ללמדך
16 הדיבא דהבחו ולא מת ונפל למשכב - ויחשו
17 את המכה ההוא בבית האסורין, עד שראיה
18 אלא יקום והתהלך בחוץ, או 'ונקה המכה'.
19 מכיל דעד השתא לא יצא מיד בית דין, אלא
20 נתגש, ואי מית פטלינן לו, ובין דאבמת
21 וחשק, כמכלל דאי מית קיז - קטלינן ליה
22 דלא, אי לאו לקטלא, למאי בחשין ליה?
23 לרב תמור - מיתה, לרב תהל - מלקות
24 דלא יסופי דחובל ולא מתו, ואמר והנמא -
25 להכיבא ולא מת, דאיכא ממוק ומלקות - ידון
26 בממוק, דכתיב 'שבתו יתן'. **פפאי** - דהאי
27 'זהבא איש את רעהו במורד קא משעת, והאי
28 'ונקה' דילפינן מניחא פשיטא - ונקח מקטלא
29 קאמר, דתשמע מניה דאי מית קטלינן ליה, ועל
30 כדכחך נחבון בו. **דלמא בשונג** - משעת, ולא
31 החרו בו, ותיבשה לאו לקטלא. 'ונקה' נמי לאו
32 לקטלא, אלא מגלות דער מקלט, ותיבשה
33 דילפינן מניה לגלות קאמר, ומשום הכי כי נקה
34 מגלות - שלם משום, אבל היבא דאתרו ביה,
35 אימא לך דבי לא מית - לוקה ואינו משלם
36 שיש לקיש מהדר אשינא ורומאי דרמנין בריש
37 פרשת מתניתין דמטות דמכות ארבותובת אמי -
38 רבי מתניתין דקתיבא על אחותו נתון קנס - רבי
39 מאיר היא דאמר לעיל לוקה ומשלם, שלא
40 השם המביא לירי מכות מביא לירי תשלומין.
41 **אפילו בתו נמי** - דמקטיל עליה, לישלם, דהא
42 לא כבידא ליה לרבי מאיר דפטור משום דרבה
43 מניה, ואמאי אין מתניתין קאי על בתו פטור מן
44 הקנס ונכח כנסת - איכא חיוב מיתה, וכן
45 לעבודה זרה. והשוף הנסקל - לקמן פרק'הא לא
46 שיה מיד, כמטבח על ידי אחר - הנבב עיה
47 לשחרו לשחות. וכי - שלח חזמא, ושולח
48 מתחייב קנס דארבעה חומשיה ותא מיטמא, אל
49 בקדושין (מכא) אין שלח לדרב עבירה. מכירה
50 אי אפשר אלא על ידי אחר, שחלוקה לוקו
51 ממנו, חתח השור - מצי למכתיב 'שלם בשור'.
52 עבד איהו לא מתייב - דלא מיקטיל, לאו
53 משום דלא מתייב הוא - דהויבא רמאי עליה,
54 משום אלא דקם ליה כדרכה מניה.
55 **רבי**
56 **ממענייהו דרבנן דפטרין? מאן חכמים -**
57 **רבי**

58 שנוגה נחבון משלם תשלומי ארבעה חומשי -
59 מתחייב שני משלם תשלומי ארבעה חומשי -
60 כדארמין; 'אשר ירשעו אילדים' - פרט למרשיעי עצמו. מכל מקום ניהא, וכיכ שיהיה ראוי להתייב אם לא היה מתחייב בנפשו - מתחייב שני משלם תשלומי ארבעה חומשי -
61 **רבי**

כתובות פרק שלישי - אלו נעדות דף לר עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
 ר"ט תוספות

1 רבי שמעון - בפרק 'מרביה' וביבסי דהס' וביאורו ואת בני. היתני עבודה וזה
 2 - ודבר מניה אסורים. וכן שור הנסקל. דשמענמר דינו אסור בהנאה. כדאמרין
 3 בבבא קמא (מאא.) ובפסחים (בבב.) ממשמע שנאמר 'סקול סקול' איני יודע שהוא
 4 נבילה. ונבילה ברי בשונג - אבל - אפילו בו ביום. במיד לא אבל - הוא עלולם,
 5 אבל אחרים וישאלם - אובלים רבי יוחנן
 6 אויבר בשונג יאכל - הוא למרזאי שבת, ולא
 7 בו ביום. וקדישין שונג טאט מיד. במיד לא
 8 אבל - הוא עלמיה. אלא אחרים ברבי יוחנן
 9 הסנדלר רסין יאכל. לאחרים - לישאל.
 10 לא לו ולא לאחרים - ישראל, אבל מוכר
 11 ונתנו לגוים. מאי עסקין רבי יוחנן הסנדלר -
 12 דאמר מעשה שבת אסור רביי באבילה. יכול אפילו
 13 בשונג. וחסר באבילה. אם שונג בבישול,
 14 שלא עדי שזא שבת. מחילה וני - הכא
 15 דאיכא חוב מיתה אסירי באבילה כי קודש.
 16 במיד אפירי - שזא אסור כדכור. דהא גבי
 17 דחוב מיתה כתיב. ולא בשונג. מעשה שבת -
 18 במיד אסורין כן תורה באבילה. לרבי יוחנן
 19 הסנדלר. מאי עסקין דרבנן - פליגי וזהו
 20 דאמר. פטרי מקט ארביה וחמשה. אורלי
 21 ונבטוב על ידי אור אקומטא - הא חשיטה
 22 ראייה היא מדאורייתא. אשארי - אעבודה
 23 וזה האור וזה הנסקל. וזה רשע ביה פורתא
 24 אויבר ליה - דאמר מר (חולין מא.) היתה
 25 בהמת חבירי רבועה לפני עבודה וזה. כיון
 26 ששחט בה סימן אחד - אסרה. לאו דהיינו. כיון
 27 גמב - דאז איתמר עליה. וחובב תשלומי
 28 ארבעה חמשה 'שביחה' כתיב בהו. ועד גמר
 29 חשיטה לא מחייב. ומקמי דגמי שני חשיטה
 30 איתוסר בתנא על נבילה. ונתתי שעתא
 31 אפסדה מניה. דאי איתא - לא הדרא עינאי
 32 ולא זמריה. דאי באיבר בגמב וביחא הוא
 33 עובדה - לעבודה וזה. אינו עובר לעבודה
 34 וזה עד גמר וביחה. ונבטוב דרבי יעקב בבבא
 35 קמא. החיורי שופר לעלוי מוחזר - דאמר
 36 בית תורא אשמעיל עלי. תורא אשמעיל לך.
 37 בבבא דפי - האי נמי לא אף על דלא
 38 שר מיד - גורם למנוח הוא. וכי ליהא בו
 39 לשלמוי ליה תורא מנילא. דרבי שמעון בבבא
 40 קמא. אפרק 'מרביה' קדישם שחיב באחריות
 41 משלם אבדן ממונה. משום דהיינו למנוח
 42 הוא. ואף על גב דהקדש לאו מנוח בעלים הוא.
 43 ובהקדש לא שייך קנס. דירעה' כתיב. רבה
 44 רסין כבולה. ותרע. מדאמר לקמן. אמר ליה
 45 רב פפא לאביי. ליהב דאמר חידוש אוי /
 46 ואם איתא. דאמר רסין - את רב פפא למליד
 47 של רב אדי. דאמר לקמן. אמר ליה רב פפא
 48 לרבא: דהו מנא טאט שאנ ושביקא לרבא לא פפא
 49 שייילא (לחרתי שמעתיה. ושיליה לאביי ושמעתי דרבא) אלא רב רסין. ורב פפא
 50 לא אהי בימי. ושילל לאביי שיהיה תלמידו של רבה. רבה אמר לעולם בבבא כענינו
 ורבי

1 רבי שמעון הוא דאמר חשיטה שאינה ראויה לא משנה חשיטה - תימה. רעד כאן לא פליגי
 2 רבנן והתם גבי אותו ואת בנו אלא מפרשי התם בחולין (פסח טז.) עמינא: וזני חוטה
 3 מחשיטה. פירוש: משחטו חזק, ואין דגן חשיטה מטביחה. אבל הכא, גבי תשלומי ארבעה
 4 וחמשה רבתיב טביחה - אית לן למילין טביחה מטביחה. ולא שני חידושי האומר ריעו
 5 ותיקם: דאיכא לעימיר דגן שבת דאבנא כסיני,
 6 מדבר האנמר כסיני ואין דגן דבר האנמר כסיני
 7 מיטבח טבח הכין שלא נאמר כסיני. והתם נמי,
 8 היה מצוי לעימיר חכי, אלא דאית ליה שניא
 9 אחרינא. אי נמי יש לומר: דריק שניוא. דהתם
 10 דגן חשיטה משחטה. דאי היה כתיב טביחה גבי
 11 אותו ואת בנו - הוה ליעינן הכא חתיב מיטבח
 12 טבח הכין טביחה מרבתי, אף על גב נב
 13 נאמרה כסיני. דהוי ברביה. מדריל טביחה
 14 משחטה ולא דמי קמי על גב דאנמרה כסיני. אבל
 15 השתא דכתיב חשיטה גבי אותו ואת בנו - דגן
 16 חשיטה משחטה. ולפיכך נמי חשיטה אטביחה
 17 דארבעה חמשה. ואיפכא ליכא לעימיר דגן
 18 טביחה תשלומי ארבעה חמשה מטביחה,
 19 ולמילא מהתם אחשיטה דאיתו אתו בנו, דכיון
 20 דשקילין חן. איכא תמילא חן והתא למילא
 21 הכי, אית לן לעימיה. דגן דבר האנמר כסיני מנח
 22 שנאמר כסיני.
 23 **המבשל** בשבת בשונג אבל - פירוש: בו
 24 ביום. ואפילו הוא. כדמוכח בפרק
 25 'בידה' (שבת לזא.) ודע שרבי חייא בר אבא
 26 שכת קדידה על גבי כירה ובשלה בשבת בו, ע'
 27 הנמשל בשבת בו בשונג וכלא וכלתו שבת קא
 28 בעי התם, אי אסיר גורא שלא יאמר "שוכח אני".
 29 במיד לא יאכל - פירוש: בן לוי חן אחרים בו
 30 ביום. אבל במרזאי שבת - לא יאכל ניש שרי, דהא
 31 בפרק קמא דחולין (טו.) אהודיא מתניין
 32 והדחטו בשבת וביום הכפרים. אף על פי
 33 שמתחייב בנפשו - שחיטה כשרה. פריך: ונאמא
 34 במיד דרבי מנאי: ונפשו כל כשרה דעתי. קדמי
 35 שבת דומיא דיום הכפרים, מיה הם הכפרים לא
 36 שנתו אנו ולא שנת מיד. והשתא, אי תא
 37 שר בו ביום - לפיכך שנתו נופיה: מיה הם
 38 הכפרים לא שנת לו ולא שנת לאחרים בו, ואי
 39 לדידה אסור אף למרזאי שבת - הוה ליה
 40 למימר: שחיטה כשרה קתני. לא שנת לו לא שנת
 41 לאחרים. כדאמר רבי יוחנן הסנדלר.
 42 ועוד: דאם בן היינו מיד דרבי יודיה, כמו
 43 שאפשי. ומדאשתיך לרבי יהודה לאפקי מיד
 44 במילתא - שמענו פדלי נמי אמיה.
 45 **בשונג** יאכל במרזאי שבת - שונג דרבי
 46 יהודה הוי כמו שפירשתי מיד דרבי מאיר. דהא
 47 מוקי והתם מתניין והדחטו בשבת כותיה.
 48 **במזיר** לא יאכל עלמית - הוא. אבל אחרים
 49 אובלים. דאי אחרים נמי לא יאכלו עלמית - היינו מיד דרבי יוחנן הסנדלר. כללא
 50 ומילתא: מיד דרבי מאיר - שונג דרבי יהודה. מיד דרבי יהודה - שונג דרבי יוחנן
 51 הסנדלר. אמר קרא לבס - ואם האמר ולא לכתוב לא קיש ולא לבס ואנא ידענא
 52 דאסירי באבילה מלא האכל כל העובד רבא שעתבתי לך וזי הוא בכל האכל לך לומר
 53 דאי מהתם הוא אמר בין שונג בין מיד לזכי איצטריך למכתב הכא למסמכיה למחילה לומר במיד אמרתי לך ולא בשונג. **היא** קדש ואין מעשה קודש - ואין להקשות דלא לכתוב
 54 לא הוא ולא קיש שהיה אסור באבילה מכל אשר יתעבד לך וזכי אמרתי בהדיא בפרק כל החשב (חולין טו.) ושם. **מאי** עמינא דרבנן פטר - לא על מיעושי דהוה ריש "איה רותח"
 55 לרבות לא השלש - ולא נאמר ליה למימר פדלי בשלש. **כי** אף שר רבנן אשארו - ואם האמר: אמאי אצטריך למכתב כלל כמו בשבתא דאפילו שעתא איהר חומיב רב
 56 מאיר, שכן כלל הוא דשחיטה ראויה היא ואין שומר: דהוה או דר קתני. **בין** רשעה בת פורתא אסרה ואידך בו - ואם האמר: כל טובח נמי, לא דמריה קא טבח. ומצי שחט פורתא - קמיא
 57 בשניתי אלא על כרחי דרבי יוחנן. והכא נמי לא שנתו ואמר רבי יוחנן: ולא חשיב שנינו לקטחה בכך. **כבר** לה כרבי שמעון דאמר דבר הורם למנוח בו - ואם האמר: אמאי
 58 לא קאמר דרבי מאיר לעלמיה דרבי יענא דרמי (בבא קמא.) גבי מקדש שחטו תבירי או שורף שחטו תבירי (שם טז.) וכל שר ומחייב דרבי גורם לרובא דתם "בידול"
 59 (שם טז.) דלמא עד כאן לא קאמר רבי יענא דרבי שמעון. אבל שער דאין גופו מנוח - לאו רבי חמדי: דאיכא למימר נמי נמי אפיכא. ועד כרן לא קאמר רבי מאיר לא בשורף
 60 שטרות של חבירו, ואם מקדש תבואת חבירו, שהוא מנוח דראוי לכל העולם. אבל שור הנסקל - אין ראוי אלא לזה השומר. שפיטור עצמו. ויש מפרשים: דמשום הכי קאמר סבירא ליה כרבי
 61 שמעון משום דרבי שמעון קאמר דבר הורם למנוח הוי מנוח לעינן תשלומי ארבעה חמשה. דאזכיר נהיל בימרביה (שם טז.) ואילו רבי מאיר לא חותמא מרבייה ברינא דרמי אלא
 62 קרן. אבל לחיבי חלשה על ידו תשלומי ארבעה חמשה - לא חזינא. ועד אומר רבינו יצחק בן אברהם: דמשום דינא דרמי לא מחייב דתם כלל מדרבנן, דרבינו רבא (הובטע שם טז.)
 ורבי

1 **ורבי** מאיר לוקח ומשלם אית ליה מת ומשלם ליה ליה שאני הני - משמע דרבי מאיר
2 אית ליה לוקח ומשלם אף במזון שאינו קנס, וכן משמע ב"השבור את הפעלים"
3 (בבא מציעא צ"א), שהבאוי לעיל ותימה. דברסך קנא דמוכת (ד"ר) קאמר עלא; טעמא
4 דרבי מאיר דאמר ריש לקיש ומשלם לוקח ומשלמן - משום דרבי ממוציא שם רג. ופריך: מה
5 מוציא שם רג - שכן קנס. ורבי ליה רביה יקעבא.
6 דאמר: עדים וזמנים קנס הוא. משמע דבמזון אינו
7 לוקח ומשלם רש לומר: דודאי, אי עדים וזמנים
8 הוי ממוציא - ליה ליה גזר ממוציא שם רג, שכן
9 הוא קנס, אלא דהוה דרשין סבידו רשעו, שאינו
10 לוקח ומשלם, אבל השתא, דסבר עדים וזמנים
11 קנא, אפי' ממוציא שם רג ולקוח ומשלמן -
12 על כרחך מוקי רבי רשתור במיתה מלוקח, כיון
13 דרבי רשתור לא הוי במלקות ומוקח, ומשום
14 בכל דוכחא לוקח ומשלם, דהויא כגומע שאל
15 לוקח השלם? **דאמר** רבה ריה גדי גנוב לו -
16 אליבא דרבי מאיר קאמר ולא משום חרובי.
17 **משום** דאיסורו איסור עלם כו' - שאם הלל
18 שבת, לאיר השבת יעירו עליו
19 ויהרגוהו, אבל מחתרת, אף על פי שמתחייב
20 בפנשו כעודו במחתרת, מכל מקום אירי - שאג -
21 תו לא הוי רב קטלא, ולא הוי דומיא דראם יהיה
22 דהוה אסור.
23 **אבל** שבת דבעי איסורא אית לא - תימה:
24 דעיקר קים ליה ברובה מניה ברביחא
25 כתיב, דבעינן התראתה; ועוד, ושבת ומחתרת
26 התרויהו תננה, דברסך "דאמר ר' לבי קנא לא לו"
27 תנן. ודוח שחילוקא את הגויש בשבת - פטור.
28 ממני שנידון בפנשו. ומחתרת נמי ניתא בפרק יב'
29 סודר" (סנהדרין ע"ג) היה כמקום אירי - שאג -
30 את החיבת, אתן דבעי פנשו וניחא ודאי.
31 עביד עריכותא אמאי דבקס מיטקיל ומשלם.
32 והכי קאמר: משום דרמיא איסוריה, ודוח אמינא
33 דהתם דווקא הוא לרדייב קנס עם מיתה, והוא
34 גונח עביד עריכותא וניחא (ל"א) בני ל' אית
35 אסור רביד רשתור, דמשום דחמור הוי אמרין
36 דלעביד ביה תרתי, אבל קשה: למהי דפרישת
37 דרבה אליבא דרבי מאיר קאמר, אם כן - הוי
38 קאמר: אבל שבת נדביק התראת - אימא לא
39 מיטקיל ומשלם. ודא עיקר מילתיה דרבי מאיר
40 גבי שבת תניא ליה: ומצינן למישר, דרבה
41 אשמועינן מילתי קים ליה ברובה מניה, אף על פי
42 גב דרבעה דמתחייב ערוין המזון בעין - לא היה
43 לן למישר קים ליה ברובה מניה. דאמר רבה
44 גופיה בפרק י"א סודר" (סנהדרין ע"ג) אמר רבה:
45 משתריא מילתיה דרבי בשבועי - דליתנהו אבל
46 גטל - דאיתנהו - לא, אפילו הכי, כיון דשבת
47 ארזי כן - מיפטיל על הגבה. ודאחא דפטור
48 אנבא אף על גב דבאותה שעה הוי בעין עביד
49 עריכותא.

1 **ורבי מאיר**, לוקח ומשלם אית ליה, **מת ומשלם** ליה
2 ליה, ושאני הני, דהודיש הוא שחוישה תורה בקנס,
3 אף על גב דמיטקיל - משלם. ואודאי רבה למעשה,
4 דאמר רבה: היה גדי גנוב לו ומכחו בשבת - תיב,
5 שפכר נתחייב בגיבה קודם שיבא ליד איסור שבת.
6 **גנב ומכח בשבת** - פטור, שאם אין גיבה - אין
7 מכיחה ואין מכירה. ואמר רבה: היה גדי גנוב לו
8 ומכחו במחתרת - תיב, שפכר נתחייב בגיבה קודם
9 שפכר ליד איסור מחתרת. **גנב ומכח במחתרת** -
10 פטור, שאם אין גיבה - אין מכיחה ואין מכירה.
11 **וצריבא, דאי אשמעינן שבת** - משום דאיסוריה איסור
12 עולם, אבל מחתרת דאיסור שעה הוא - אימא לא;
13 ואי אשמעינן מחתרת - משום דמחתרתו זו היא
14 התראתה, אבל שבת דבעיא התראת - אימא לא,
15 **וצריבא, אמר רב פפא:** היתה פרה גנובה לו ומכחה
16 בשבת - תיב, שפכר נתחייב בגיבה קודם שיבא ליד
17 איסור שבת. היתה פרה שאולה לו, ומכחה בשבת -
18 פטור. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: רב
19 **פפא פרה אהא לאשמעינן?** סלקא דעתך אמינא. והיל
20 **ואמר רב פפא:** משעת שמיכה הוא דאתחייב ליה
21 בגזוניתיה, הקא נמי משעת שאלה אתחייב באונסיה,
22 **קא משמע לן.** אמר רבא: הניח להן אביהו פרה
23 שאולה - משתמשין בה כל ימי שאלתה, מתה - אין
24 תיבין באונסה. פסבדין של אביהו היא ומכחה
25 ואכלה - משמטין דמי בשר גזול. הניח להן אביהו
26 אחיות נכסים - תיבין לשלם. איפא דמתני לה
27 ארישא, ואיפא דמתני לה אסיפא. מאן דמתני לה
28 ארישא - כל שבין אסיפא, ופליגי דרב פפא, ומאן
29 דמתני לה אסיפא - אבל ארישא לא, ודיעין דרב פפא.
30 **בשלמא לה יוחנן לא אמר פריש לקיש** - משום
31 לה דרבנן, אבל ריש לקיש מאי מעמא לא אמר פריש
32 יוחנן? אמר לן: כיון דאילו אתרו ביה - פטור, כי לא
33 אתרו ביה - נמי פטור. ואודו למעמיהו: דכי אהא
34 רב דימי אמר: תיבי מיתות שוגגין ותיבי מלקיות
35 שוגגין ודבר אחר, רבי יוחנן אמר: תיבי, וריש לקיש
36 אמר: פטור. רבי יוחנן אמר: תיבי, דהא לא אתרו
37 ביה. ריש לקיש אמר: פטור, כיון דאילו אתרו ביה -
38 פטור, כי לא אתרו ביה נמי פטור. איתוביה ריש לקיש
39 לרבי יוחנן: "ולא יהיה עגוש עגוש"
40 מא

41 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
42 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
43 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
44 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
45 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
46 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
47 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
48 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
49 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
50 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
51 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
52 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
53 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
54 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
55 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
56 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
57 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
58 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
59 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
60 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
61 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
62 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
63 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,

41 **מתה** אין חייבין באונסין - אבל בגנבה ואברה
42 ודאחא לרביע ערקת שחייב, דהואיל
43 ותנין, ומשתיקין בה, והכי אמר ב"השבור"
44 (בבא מציעא צ"א). **אבל** ארישא לא היינו
45 שרי פפא - דאמרין משעת שאלה חייב
46 באונסין, ודא חתמה אן כן גמליה חייב
47 בשבחות. אמאי משלמן כשהניח לון אביהו
48 אחיות נכסים: דא לא נתחייב ביה האב וש
49 לומר: דהתם פשע בה האב, שהיה לו לומר לבניו שאינה שלו, והלך מחיים פשע בה,
50 ונתחייב בה באותה שעתא, ושתעבדו נכסיו.
51 **מדאי**
52 דמוק ומתנין בשלא אתרו בו. לא אמר ברש לקיש - דאוקמה רבי מאיר. וי
53 ואובלה מילתי קאי, כלומר: חייבי מיתות שוגגין ומזון, ודא חייבי מלקיות שוגגין ומזון. רבי יוחנן אומר חייב - בשלמא רבי יוחנן -
54 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
55 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
56 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
57 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
58 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
59 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
60 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת
61 שאלה. ותיב דרב פפא - דאמרין משעת שאלה רגז עליה תשלומין,
62 אלא משעת אונסין ואילך, והדיא שעתא ליתיה לשואל דלתיבי. בשלמא רבי יוחנן -
63 ארישא - אם מתה לא מחייבי לשלומי, ואמרין איתעלבו נכסי דרבאון משעת

1 **א**אנינו עני להכאה שיה בה שוה פרוטה - אם תאמר: והא אינטיך דהכי, ומדבא
2 נפקא לן דחבל בחורו לתשלומין בריש "דחובל" (בבא קמא פ"ב.) ויש לומר: דוקי סוניה
3 כאידך תנאי דרדהם, דמפיק החובל בחורו לתשלומין מקרא אחרינא. **דלמא** בשבת כתיב
4 דבמהרה נפתי בו - ואם תאמר: אמא בן חקישא למיה ליה? ויש לומר: אדתיא לך דין ירידה
5 לדרך עולה, ולא שתיק פלגוני בני שבח.

6 **אלא** לא חילי - ואם תאמר: בחיל נמי מעיקר
7 למינה, דבדחי דמדיחא לכוזמה הרג את
8 האדם, ולא אתרו חי משום אדמו ואפילו בשבת
9 נמי מעיקר למינה דאתרו חי משום כומה ולא
10 אתרו בו משום שבתו ויש לומר: דמכל מקום
11 ליפנין שפיר, דמה מכה ברמה לא חילתא בן שונג
12 דבאתאה למיוד בהבאתה - אי אורם לא חילתא
13 בו בן ענין דהוא לשונג בהבאתו. אי נמי
14 האילו ומכה אדם איירי באתרו היה - מכה
15 ברמה נמי איירי בהיב בעל דאתרו היה, ולחכי לא
16 מצי איירי שבתא, אבל הירג אדם ענה.
17 **מתניתין** כמאן מוקי לה - תימה: חקישא ליה
18 לרב פפא נשיחא דאדתי סבר לעיל (ד"ב.) כרבה
19 דאמר: היה פרה עובד לו בו? ועוד שבה
20 דלישני כעילא, ומאי פירוש בקונטרס דאיהו איה
21 כריש לקיש דחיבי מלקות שונגין פטורין כל שכן
22 דפליגי אטוראל - וזו אינו רוקח, דלמא בממון
23 אתרו סבר כריש לקיש, אבל כממנא דבהתא
24 מילתא נופיה - משלם ממון ומיפטר ממלקות
25 מנזרה שוה דרית' "תתמי" ונראה: דרב פפא
26 איתרו סבר כריש לקיש מצי לשנויי כדילא
27 כדפרישית, אבל לא לבני פירך שפיר, ולית לא
28 דעילא, דהא מוקי לעיל "תתמי" לדרשא אחרינא.
29 ולחיבי קשיא ליה, אי סבירא ליה כריש לקיש
30 כממון פטורין מוקי לה. **א** כרבי נחוניא שפיר
31 איתרו - לא מצי למיטרי קשיא מנזרת איתרותו,
32 דעל כרחך כרבי מאיר סבירא ליה, מנתקטי: וים
33 הכפורים שבתו, והיה ליה למיטרי וים טוב כשבת
34 וכל שכן וים הכפורים - ויהי ודאי סבירא ליה אי
35 כרבי מאיר דאמר לוקה ומשלם, או כרבי יצחק
36 דאמר אין מלקות בחיבי בריהות. הלכך לא יאקט,
37 וים טוב דמינה לא היה שומעין וים הכפורים

38 שאין זו מלקות, ויהי ודאי חרובן לא מוקי ליה כרבי יצחק אלא כרבי מאיר, ולא חקישא
39 מנזרת. **א** כרבי יצחק קשיא מנזרת - לא דחורך למר אר ברבנן, דלירידהו קשיא מנזרת
40 ואיתרו, ולא מצי למיטרי נמי דמתניתין כרבי קעיבא, דסבר עדים ומסקא זמני, ואיהו איה
41 לוקה ומשלם, וקתני ויש קנה בחיבי בריהותו ויש לומר: דרע שפיר דרבי ימאי פליגי
42 מנזריה שם רע, אי על גב דרזי קנסא מנסא, כדפרישית לעיל (ב"ב.) דבור המתחיל דאין.
43 ואיהו איה שפיר ברבנן לוקה ואינו משלם. **מאן** דרבי פלגיו ליה רבי נחוניא אי רבי
44 מאיר אי רבי יצחק - תימה דלייש לקיש בדייא פלגי רב מאיר ארבי נחוניא, אי דהא מוקים
45 מתניתין ברבי מאיר, וקתני ויש קנה בחיבי בריהותו ויש לומר: דרע שפיר דרבי ימאי פליגי
46 עליה, אלא דקשיא ליה דרבנן לא מעיקר למיטרי פלגיו עליה, אבל לרבי יוחנן - אתי שפיר.
47 **לא** קנס ולא פיתוי - אית ורסו: ולא אנוס, משום פדיוני נמי קנס הוא, ואומר רבינו יצחק:
48 דרטיסין ליה, דשיקל למיקרי לאנוס קנס נמי לפתויה, משום דאנוס שוחה בעצמו (כתובות
49 ל"ט.)

50 **הממאנת** אין לה לא קנס - פירש בקונטרס: לפי שהיא בחוקת בעלה, וקשה לרבינו
51 יצחק: דאם בן הכי דיק לקנס: אי קטנה בעלמא אית לה, ולמא הכי קאמר:
52 דהמאנת אין לה קנס אם הכי נשואי ענהה, ויהו נשוא בעלמא - אית ליה מוהה, אין
53 להקשות אמאי נקט ממאנת ויהו ליה למינקט כל אשה נשיעת ותגרשה, דהא איבא למאן
54 דאמר לקנס (ה"א.) דאפילו אם נתארסה ותגרשה אין לה קנס ונראה לרבינו יצחק דהכי
55 פירושו: אין לה קנס ולא פיתוי - אם אבא בעלה או פיתה איהו, כשהיה תחתיו קדם
56 מיאון, אי על גב דבשפיתא אינלא מילתא שלא דחתה שפתי, והתאזר קנין שפיר קדם
57 האי קטנה בעלמא אית לה, אבל קשה לרבינו יצחק מואר דקאמר שפתי איהו, ויהו תימא כולה רבי
58 מאיר איהו, ובממאנת סבר לה רבי יהודה. ויהו דהיינו, כיון דאיתר שפתי עולה בעלה כשדאי
59 ענהו שיה איהו ומילה למאן, ומודה רבי יוחנן, דהתא שפתי, כאמר פירק "ב"ב. (ה"ב.) נדה
60 ב"א.) ותיק רבינו יצחק דמיייר כשפירש בדייא שאינו בועל לשם קדושתו, ועוד: דפתי
61 ואנוס לאו לשם קדושתו הוא, דבהדיא לא מודה רבי יהודה.

62 **ולא** פיתוי - קשה לרבינו משום בן ארבע: אמאי נקט פיתוי, למאי דמוקי לה בסמוך בנזרה: הא כל נזרה מפתחא לה לא קנס, דמחלה, דאפילו נזרה שאינה ממאנת וים רשע ודקט אין
63 לה פיתוי אגב דקט אבדך.

1 **סוף סוף לאו בר תשלומין הוא! לא צריכא, דבהרי**
2 **דמיתיה קרעו שראין דיליה. אמר ליה רב תיאי לרבא:**
3 **ולתנא דבי חזקיה, דאמר: "מפה אדם ומפה בהמה"**
4 **ממאי דבחול תניב, ולפיא לאיפלוגי, דלמא בשבת**
5 **כתביב, דבבהמה גופה איפא לאיפלוגי? לא סלקא**
6 **דעתך, דכתביב: "ומפה בהמה ישלמנה ומפה אדם**
7 **וימת". הכי דמיו? אי דלא אתרו ביה - מפה אדם**
8 **ממאי וימת? אלא אלא שפתי, דאתרו ביה, ואי בשבת**
9 **מפה בהמה ישלמנה? אלא אלא לא. בחול, אמר ליה**
10 **רב פפא לאבוי: לרבה, דאמר: הדין הואו שחודשיה**
11 **תורה בקנס, ואף על גב דמיקמיל משלם, מתניתין**
12 **כמאן מוקים לה? אי כרבי מאיר - קשיא בתו, אי**
13 **כרבי נחוניא בן חקנה - קשיא אחותו, אי כרבי יצחק**
14 **קשיא מנזרת! וניהא אי סבר לה כרבי יוחנן - הוא**
15 **נמי מתריץ לה כרבי יוחנן, אלא אי סבר פריש לקיש**
16 **הכי מתריץ לה? על פירך כרבי יוחנן סבירא ליה.**
17 **אמר ליה רב מתנא לאבוי: לריש לקיש, דאמר:**
18 **כפירוש ריבתי תורה חיבי מלקות פחיבי מותרת,**
19 **מאן תנא דפליגי עליה דרבי נחוניא בן חקנה - אי רבי**
20 **מאיר, אי רבי יצחק, תנו רבנן: ערוות ושנוית ערוות**
21 **אין לך לא קנס ולא פיתוי. בהמאנת אין לה לא קנס**
22 **ולא פיתוי. איננות אין לה לא קנס ולא פיתוי,**
23 **ולתוצאת משום שם רע אין לה לא קנס ולא פיתוי.**
24 **מאי ערוות ומאי שנוית לערוות? אילמא ערוות**
ערוות

1 סוף סוף - האי לא חילוק בו לחיבו ממנו, טעמא משום דאין בו כדי תשלומין, ולא
2 משום דקשיא, אבל הכיב דרש בה שוה פרוטה - אימא חילוק, לא צריכא - להכי
3 איתקש, דבדחי דמדיחא קרע שראין וכו' - כלומר, ואשומעין דלוקה משום חבלה
4 ופטור משלומי קריעה. לא שנת אתרו בו, ולא שנת לא פלגי - פטור
5 תשלומין דקריעה וקשיא דחילוק, מפני דבחול
6 כתיב - ופשיטא ליה דמכה בחמה בין שונג בין
7 כרחיך שאונג כתיב קרא, דאי במיזד - הוה ליה
8 מנזריה בפנשו, ופטור מן התשלומין, איבא
9 לאיפולגי - בין שונג למיזד. לא סלקא דעתך -
10 דבשבת כתיב ושונגו, ואי בשבת מכה בחמה
11 ישלמנה - בתמימה, אלא לאו בחול - דלחכי
12 לפלגי, ואיתקש לה מכה אדם, שלא תהיב בו,
13 ואפילו אנוי חיבי מיתה. ליהב דאמי - לרבי
14 מאיר שחודשיה הוא, מתניתין כמאן מוקים -
15 שלשון רומא דרמזין לה דאלו לא חילוק,
16 וקיימא לן דאין לוקה ומשלם. אי כרבי מאיר -
17 דאמר לוקה ומשלם, ומבשנתו ריש לקיש.
18 קשיא בתו - דבשלתא לריש לקיש דקאמר
19 להלאה דגב ומכח בשבת בטובה על ידי אחת,
20 אבל בטובה על ידי עצמו - לא משלם, לא
21 קשיא: דמת ומשלם ליה לרבי מאיר אפילו
22 כגס, אלא לרוב קשיא בתו, דקטא ומאי וקתני
23 מתניתין פטור, ואי כרבי נחוניא בן חקנה -
24 דאית ליה נמי לוקה ומשלם כרבי מאיר,
25 מדקאמר וים הכפורים שבתו, וים הכפורים הוא
26 ופטור מתשלומין, משום ברת דאית ביה,
27 ומגזירה שיה דאסוך "אסוך", אבל משום לא
28 ומלקות דאית ביה - לא פטור, ומתניתין נמי
29 דאית ליה לוקה ומשלם - דרידה הוא, ומת
30 ומשלם - לית ליה, אפילו כגס. קשיא אחותו
31 נזי ונמי דמשום מלקות לא פטר ליה,
32 ליפסירה משום ברת, ואי כרבי יצחק - תוקמה,
33 דאמר מסכת מכות (ד"א.) אין חיבי בריהות
34 בכלל מלקות ארבעים, ולית ליה האי דאלו חן
35 תשלומין: הובע על אחותו, ומשלם הכי חיביב
36 בתשלומין. קשיא פטור - דהשם מודים שהוה
37 במלקות, וקתני: אית לה קנס. וניהא אי סבר - רבה כרבי יוחנן, בשלא אתרו
38 דמשלם, דחיבי מלקות שונגו דבר ארז חיביב. אנוי נמי - מוקי למתניתין בשלא אתרו
39 כרבי יוחנן, **אלא אי סבר** - בממון ומלקות דאפילו לא אתרו בו פטור ממון,
40 ופליגי ארבי רבנן, וכל שכן ארשלא, דאמר אפילו אתרו בו משלם ממון ואינו לוקה.
41 חיבי מתיין לה - לא כרבי יוחנן כיולא ולא כריש לקיש. על כרחך - אי סבירא
42 ליה בממון ומלקות דלוקה ואינו משלם, כרבי יוחנן סבירא ליה כשיגוגים דחיבי מלקות
43 ומוקי לה בשלא אתרו בו. לריש לקיש דאמר כפירוש ריבתי תורה בי - דחיבי מלקות
44 שונגין פטורין משלם, אמר נתנא רבינו נחוניא - ומחייבי תשלומין בחיבי
45 בריהות, כגון האהא דשבעות: ושדדליק גרש ביום הכפורים - חיביב, בפרק "שבעות
46 העדות" (ג"ט.) ומתניתין דהבא קדמא באיתוהו, ונמי נזי לית ליה "אסוך"
47 "אסוך" למפטרתי משום ברת - דליפסירה לקנס אלא, בן דתרתו בו לא אתרו בו, דאין
48 ברת בלא אלו חון מפסח ומילה, דבשלתא רבי יוחנן - מוקי לה אפילו כרבנן דפליגי
49 עליה דרבי מאיר, דאמרין אין לוקה ומשלם, והני - בשלא אתרו בו. אלא לריש לקיש
50 כמאן מוקי לה: אי רבי מאיר, דאמר לוקה ומשלם. אי רבי יצחק - דאמר לא שיק
51 מלקות בחיבי בריהות, וגזרת שוה ד"אסוך" לית ליה, ובמאי דלמחך
52 מתניתין דהבא על כרחך רבי מאיר הוא ורבי יצחק, משום דקשיא מנזרת, אבל האהא
53 דשבעות - בין כרבי מאיר בין כרבי יצחק, ערוות ושנוית - לקמן מפרש להו. קנס -
54 דאנוסה. פיתוי - דמפתחא משום ברת, בעללה, כגון ויומה קטנה שפיתאה אמה
55 ומינא בעללה. אין לה קנס - שהיא בחוקת בחולה, והואיל ותיס, איננות - שאין
56 לה סימני נערות ליעלם, ואנהו יקנסא לשון אלו זכר, ודוכינא ואלא ליהו (כתובות
57 י"א.) אין לה קנס - לפי שאין קנס אלא לנזרה. וזו שלא תביא שערות לעולם - כל
58 עשרים שנה היא בחוקת קטנה ומשם ואילך - גוברת. ויוצאת משום שם רע - קא
59 סלקא דעתך שלא מצא לה בעלה בתולים, ולקמן פירך. בת סקילה היא
60 ערוות

כתובות. פרק שלישי – אלו נערות דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינפלד)"
 רד"ש

1 עריות פמש – המפורש באר"י מות', וכן בכריתות. שניות – גשורו הכמיס על שניות
 2 לתן לזרחהו מן העבירה, כגון אם אמו ואם אביו, ושאר עריות השניות בפרק שני
 3 דיבמות (כ.א.א.) בין רשעות חו"ל ליה מרואיימות – קרין ביה י'לו תהיה לאשה'. אמאי
 4 אין לה קנס – בשמאנת בעריות איבא למימר כשמעון התמיני, דלית ליה 'נערה' נערה'

5 'נערה' אלא שנותא קשיא. שמעון התמיני –
 6 ברש פירקין דאמר: אשה שיש בה זרחה. רבי
 7 שמעון בן גמלי – דאמר: אשה הראייה
 8 לקיימה. רבנן היא – דפליגי אדרבין מאיר. ברש
 9 פירקין. ובשמאנת פבר לה בריבי יהודה – דאמר
 10 נערה ממאנת. והכי תירוק מינה נערה ממאנת
 11 אין לה קנס. הא נערה בעלמא – יש לה קנס
 12 עד שחבאי שתי נערות – ומשחבאי יתיה
 13 ממאנת, ואפילו לא בעל לאור מיכן. רבי יהודה
 14 אושר – אם לא בעל לאחר שגורלה – ממאנת.
 15 עד שירבה שחור על הלבו – ובגדה מפרשת עד
 16 שערות שחכות, ורבינן – חרבהו כמז שירבה השחור.
 17 אלא רבי יהודה היא – ובשמאנת נערה
 18 אשמעין דאין לה קנס, ולא תרוק איה קטנה יש
 19 לה קנס. וגבי אילונייה, רתנא נמי איה קטנה יש
 20 משום דבקטנה סבר כרבי מאיר, וזו מקטנותיה
 21 יצאת לבנה. וזו דרבי ב' – לקטן בפרקין (מ.ב.),
 22 סבר לה כרבי מאיר – דקטנתה אין לה קנס
 23 משום דבא קאן שמעון ר'אשע. ופליגי עליה –
 24 בממאנת, ואמר: עד שירבה השחור, וכי זנא
 25 הממאנת אין לה קנס, אה דראייה למאן שי
 26 קנס, כגומה דאמר. מאי פמאנת הראייה למאן
 27 – בנערה כל בעלמא סבר כרבי מאיר, וכולה רבי מאיר
 28 היא. ויש להן מענת בתולים – להפסידה
 29 כתובה. והו רבי מאיר – דקטנה אין לה
 30 קנס, ואילנות מקטנותיה יצתה לבנה. ודקאמי' אה
 31 מאי קאמי' לה – מי שחביבי ששהו בו בבית
 32 המדרש, מה עלתה על דוחה, ולא סבירא לה
 33 דאיבא לאוקמינהו כרבי מאיר ורובקן? שום
 34 דאית ליה למיפסא אחיותיה עליה – דאביבא
 35 לבית המדרש אלא לפי שיש להשיב אחרת על
 36 זו, ורשע ושחטה אחרתה ושחטה. גיורת –
 37 בתולה כליש מאליוקח, והו רבן גמליאל –
 38 דאמר בפרק קמא (י.ב.ב.) אה אמרת
 39 'משארסתינא נאסתי' – נאמנת. הבא נמי אין
 40 לה טענת בתולים להפסידה בתובתה. דאמרין:
 41 אה הוה פקתה לטען – הוה טענה 'משארסתינא'
 42 נאסתי', ומדימנא. אה רבי יוחנן – דאמר
 43 אה מפיה אחי וזני' – הבא יש לה טענת
 44 בתולים, אה איננה הוה טענה קאן – לא מודמעין
 45 לה. נוטתין לה לילת הישען – ובעל מכה
 46 בעילה, ותלתין כל דמיס של אותו הלילה ברם
 47 בתולים. לאמאי: איה חל דה בתולים בעלמה
 48 דאי לא – אה הוה בעל פלימח לה אלא בעל
 49 מצוה, וכיון דאית לה בתולים – הויא דבעל
 50 ולא מצא דה תפסיד בתובתה, דהא כנסה
 51 בחוקת בתולה ומצאה בעולה.
 52 ה'כי

1 **ואבל** יחיבי לאוין יש להן קנס ומני שמעון התמיני מני – אל תהה מצי למימר רבי
 2 נטוניה איה, ולדרידה אה הוה קרי לזו שניות, שחור משנה יחיבי כריתות לזבי
 3 מיתות בית דין. וקא דלא קאמר אה מני רבי עקיבא, ועריות – חייבי מיתות, ושניות – יחיבי
 4 כריתות וחייבי לאוין – אלא ודנחא ליה לאוקמי אפילו ברבנן, דאמר פירושין תוספין. וערה:
 5 משום דקאמר בלישנא קמישני שמעון התמיני
 6 דהא, קאמר נמי באיבא דאמרין מני רבי שמעון ב'
 7 מנסיא היא. דהו רב פלוגתיה ומשעון התמיני.
 8 **עד** שירבה השחור בו – אית דלא גרסי 'על'
 9 הלבן, משום דאמרין בפרק 'בא סימן' (נהה
 10 נ.א.): אה שירבה משעו, אלא כדי שיהו שתי
 11 נערות שחכות, ונראה מוז שירבה שחור. רע"ל
 12 הלבן שמעו יזר מן הלבן. ורבינו חננאל פירש:
 13 על הלבן – שהשערות סמוך לזרעו וכו'. וסבורים
 14 ובראשם לבנים.
 15 **ו** דברי רבי מאיר – אמרין תוקמין דלקטן (מ.ב.)
 16 מקום שיש סבר אין קנס, קאמר לה רב יהודה
 17 **ואם** איתא וזו דברי רבי מאיר ורבי יהודה מוביע
 18 ליה – ואף על גב דרבי יוחנן ורבי אישע
 19 סבירא לזו כרבי מאיר בסוף פרק 'ארבע מיתות'
 20 (סנהדרין טו.ב.) פירוש רבנו גמ' דפירשו: עד
 21 שיהיו שניהם שוין במיתה אחת. ואפילו פירוש
 22 הקונטרס מפרש בני עשרין – מכל מקום רב
 23 אישע כרבי מאיר סבור ליה, דלית ליה לא
 24 דרשוי רבנן לקטן (מ.ב.) כאן נערה ר', דהא פטר
 25 קטנה מאורסה. מכל מקום לא קאמר ר' דרבי רבי
 26 מרבי ורבי אישע, דלא פריך רבי הכא: וזו דרבי רבי
 27 מאיר ורבי יהודה מוביע ליה, אלא משום דרבי
 28 יהודה רב פלוגתיה רבי מאיר, והו כבלל הכמיס
 29 דפליגי עליה, ולהכי, אם איתא ללא פליגי – והו
 30 ליה למימר ר' דרבי רבי מאיר ורבי יהודה. אבל
 31 קשה דהוה ליה למימר דהו רבי – רבי אישע
 32 היא, ובשמאנת סבר לה כרבי יהודה.
 33 **וליתני** קטנה קשיא – אה על גב דהו תני
 34 קטנה דאין לה קנס, מכל מקום תני נמי
 35 אילנות. דהוה אמנא דוקא קטנה שיש לה נערות
 36 אין לה קנס. ותימה לרבינו יצחק: אמאי לא שנינו
 37 דאגב אחריוא קא שמעון ליה, ורע מני רבת
 38 מנאנת – עד ששחבאי שתי שערות.
 39 **החרשת** הדשוטה בו אין להן טענת בתולים
 40 – פירש בקונטרס: דאי הוה פקת
 41 לטען הוה טענה 'משארסתינא נאסתי'. וקשה
 42 לרבינו יצחק: דהיכי טענין לה הכי מספק לאפקי
 43 ממונא, כיון דאידי לא טענה, חוקת נפה אחרת, ע'
 44 דהו שחור שחוט לפנין, אבל חוקת ממון לא
 45 איתרעו מיהא, מביא רבינו יצחק אהו לא פירוש
 46 הקונטרס: דאמר בפרק 'הדמיר' (כתובות ט.ב.)
 47 אה הולגין פי' וזמבא – ומצויא מחריבו עליו
 48 דרתי. ומפרש דאפילו לא דידי מנב טמ' – רע
 49 הטבח להביא ראייה ששרשתי המוכר נטרפה. והא
 50 דמפרש רב אישע למתניתין 'הדמיר' דהוה בה
 51 מומין וערה בבית אביה, על האב להביא ראייה,
 52 רישא – מנה לאבא בידך, סיפא – מנה לי בידך.
 53 לא טעמם דרבי ועמא רבי עדיף, כדמשמע לפום
 54 ריהטא – דאם בן הוה קשה דהיכי טענין לה רבי? אלא כדפירש רתם בקונטרס: רישא מנה לאבא בידך – ולגבי האב לא מצינו חוקת רבתו. דהמיתובו איה באיוריס על אב. סיפא
 55 מנה לי בידך, דלגבי רבי הוה מצינו חוקת וידה. וכן עריך לפרש'. אה טעמם רבי קאמר רתם – אמאי קאמר ערדה בבית אביה על האב להביא ראייה דמשנתאסרה נולדו בה מומין, אמאי
 56 עריך להביא ראייה. כיון דאמר רבי ליה רבכל נשע דברוך להביא ראייה. אפילו אב אמר רבי ל'. ולרבינו יצחק נראה לפרש הכא: דאין להן טענת בתולים לפי שחוקת מומין עי. אה
 57 ואף על גב דכולהו נמי חביטו מחבטן – מכל מקום שאר נשים יש להן טענת בתולים. מרלא קאמרין שחן מוכח עין. אבל הקר, חרשת ושחטה, ורע מני אמר – בחוקת מוכח עין שאוה. וכן
 58 נראה, דרובן ספירין אל גרסינן לעיל בהשבתין אלא: החרשת והשוטה האילנות יש להן קנס, ותו לא. ואין כותב ברוב ספירין יש להן טענת בתולים'. ולפירוש רבינו יצחק, שפיר,
 59 וטריאמא שיש להן קנס – אלאמא לא שחביתו לא חוקת מומין עין. אבל לפירוש הקונטרס מוכח עין. אבל לפירוש רתם חוקת מומין עין. דהא אמרין שחטא דמשנתאסרה חרשת, ורבינו
 60 משעון בן אברם הקשה לפירוש רבינו יצחק: דאמאי לא מנשי אה דקתני אין להן טענת בתולים כרבי מאיר. דאמר בפרק קמא (כתובות ג.א.) מוכח עין, בין הכיר בין אין הכיר בה –
 61 מאתיס. והא דקתני יש להן טענת בתולים – ברבנן. דאמרין בתובתן מנה וכו' תימא משום דקתני חרשת הויא דאילנות – אה על כרוך אילנות גופא לא הפסידה כתובה לגמרי, דהא
 62 רב שחט דמשני אה רבן גמליאל אה רבי יוחנן עדיף סבירא ליה בפרק קמא (א.ב.ג.) כנסה בחוקת בתולה ומצאה בעולה – יש לה כתובה מנה.

1 א' דקא טעין טענה דמיס הכי נמי - כך ברק גוטנרטס. ורבינו נתנאל גירס איפכא, כמו
2 שהיה כתוב בספרים: אי דקא טעין טענה פתח פתוח - הכי נמי בר. ולעיל בפרק קמא
3 (ט א) פירשתי. קעת קשה לפירוש רבינו נתנאל, דמפרש דמוכח עין אן לה דמיס, אבל פתחה
4 נעיל - אם כן בתום דחק לשוני הא לא גבילינא אל רבי דיושע, דהוי מצי לשוני: הא -
5 דקא טעין פתח פתוח. הא דקא טעין טענה

6 דמיס, ושנא לית ליה חוקה דאיא אדם טורח
7 בסעודה ומספידה, ולא מדיקון בפחה פתוח
8 להספידה כתובתה. אף על גב דקאמרי אי דקא
9 טעין פתח פתוח הכי נמי, משמע דנאמן - שמתע
10 היינו לאסודה עלוי. אבל ברייתא דלעיל משמע
11 דיש לון טענת בתולים לענין כתובה, דומיא
12 דקסב.

13 **בוללהו** רואת ומראת לאמן - פירש
14 הגונדרס: ופסקתה עליון שרון בוללהו,
15 ואם לא הודיענו - הערתו. וקשה לפירוש: הלא
16 אליבא דרבי מאיר קיימין, רבי מאיר איהו דהא

17 בפרק קמא (גא) דמוכח עין, בן הכיר בה בין לא
18 הכיר בה - מאתיה! ורעה לרבינו יצחק דהכי
19 פירשה: בוללהו רואת ומראת לאמן, וידועה שהיא
20 מוכח עין, שאמרתהו מניחת לון. ולהכי פירשהו
21 אומר לא מצאיה לבתר בתולים, והיא אומרת
22 בתולה הייתי - אין לה לולתו ומוכח עין, שאם
23 כך היתה אומרה מוכח עין אינו, וכי לא אמרה
24 מוכח עין אני - יש לה טענת בתולים. אבל סומא
25 - התיקן שהיא מוכח עין אף על גב דלא אמרה,
26 לאמה. ואין לאמן מנדה לה.

27 **היוצאת** משום שם רע בת סקילה היא -
28 ופישטא דלאו בת קמי איהו, דהא
29 בעלה דהא איהו, אבל אף לפרש הולק יש חובב
30 סקילה לבא עליה פשיטא דאין לה קמי, דקם ליה
31 ברובה - מניה דהא קמינו במתניתין הבא על
32 בתו, ולעיל נמי קמינו עריות בברייתא.

33 **ואלו** - שאין לון קנס הגירות והשבויה כו' - אף
34 על גב דמדאורייתא שבויה לא היא
35 בחוקת בעלה, כדאמרינן בכל דוכתי דבשבויה
36 היקלו - מכל מקום אין לה קנס, דמגוש וירדה
37 שלא לתישא לבוקר, שעאמה בעבולה ללא ברית.
38 **וכי** מה שעה לה רבי כו' - נקט ערבי לפי שהם
39 שטיפים בימיה, כדאמר קדושין (מט טז)
40 עשרה קבין זמנה ירדו לעולם ששבויה וכו'
41 ערביים. **משום** דמעיד בה לא ישאנה - קא
42 סלקא דעתך: הפרדה את השבויה ישאנה, בלא
43 עדות קאמר.

44 **מכל** מקום קשיא - אליבא דרבי יוחנן פריך.
45 וכן כל הך פירכי דלמקו. אבל לרבה,
46 דאמר טעמא דרבי יהודה שלא היה חוטא נשבר
47 - לא קשיא מדי.

48 **סבר**
36 **סבירא** ליה. אי נמי: עד פאן לא קאמרי רבי דוסא התם - אלא בתרומה דרבנן, אבל
37 **קנס** דאורייתא - ברבנן סבירא ליה. אמר ליה אפי: ומעמיה דרבי יהודה הכא שלא היה
38 חוטא נשבר הוא? והא תנאי, רבי יהודה אומר: שבויה שנשבתה הרי היא בקדושתה, אפילו
39 בת עשר שנים בתרומתה מאתם, והתם - מאי שלא היה חוטא נשבר אפוא? התם נמי,
40 דלמא מימנעי ולא נשבר לה. וסבר רבי יהודה בקדושתה קיימה? והתנאי: הפודה את

אי דקא טעין טענת דמיס - הכי נמי, הכא כמאי

עסקינן - דקטעינן טענת פתח פתוח. "מוכחוס אומר
משום רבי מאיר: סומא אין לה טענת בתולים".
מאי טעמא דסוכמוס? א"ר יוצא: מפני שנחבתת
על גבי קרקע. בוללהו נמי חבוטו מיהבטי! בוללהו

רואת ומראת לאמן, זו אינה רואה, ואינה מראה
לאמה. "היוצאת משום שם רע אין לה לא קנס
אמר רב בשעת: הכי קאמר: מי שצא עליה שם רע

בגדוהיה - אין לה לא קנס ולא פיתוי. אמר רב
פפא: שמע מינה, האי שפירא ריעא לא מגבינן בה.
הכי דמי? אילימא דנפק קלא עליה דשפירא דיופיא

הוא, דכנותה הכא - דנפק קלא דנאי, והא
אמר רבא: יצא לה שם מונה בעיר - אין החוששין
לה! אלא, דאנהו בי תרי ואמרי: לירידהו תבעתנהו

באשפירא. דכותהה הכא - דאנהו בי תרי ואמרי:
לירידהו אמר להו "יופיא לך". בשלמא התם - שכיחי
פרוצין, אלא הכא - אם הוא החוקק - כל ישראל

מי החוקק? הכא נמי, כיון דקא מחרר אזיפא -
אמר יוצאי יורף וירב. **משנה** ואלו שאין להן קנס:
הבא על הנזירה, ועל השבויה, ועל השפחה, ושנפיה

ושנזניו ושנשמתיה ויתרות על גנות שלש שנים
ויום אחד. רבי יהודה אומר שבויה שנפדת הרי
היא בקדושתה, אף על פי שגדולה. תבא על בתו,

על בת בתו, על בת בנו, על בת אשתו, על בת
בנה, על בת פתה - אין להן קנס, מפני שמתחבית
בנפשו, שמיחתן בידו בית דין, וכל המתחבית בנפשו

אין משלם מנון, שצאמרי: "ואם לא יהיה אסון ענישו
ענישו". **גמרא** אמר יוחנן: רבי יהודה ורבי דוסא
אמרו דבר אחד, רבי יהודה - הא דאמרו, רבי דוסא

אמר רבי דוסא: וכו' מה עשה לה ערבי הלוי? וכו'
מפני שמיעה לה בין דדיה פסלה מן התבוינה? אמר
רבה: דלמא לא היא: עד פאן לא קאמר רבי יהודה

הכא אלא שלא היה חוטא נשבר, אבל התם - ברבנן
סבירא ליה. אי נמי: עד פאן לא קאמרי רבי דוסא התם - אלא בתרומה דרבנן, אבל
קנס דאורייתא - ברבנן סבירא ליה. אמר ליה אפי: ומעמיה דרבי יהודה הכא שלא היה

חוטא נשבר הוא? והא תנאי, רבי יהודה אומר: שבויה שנשבתה הרי היא בקדושתה, אפילו
בת עשר שנים בתרומתה מאתם, והתם - מאי שלא היה חוטא נשבר אפוא? התם נמי,
דלמא מימנעי ולא נשבר לה. וסבר רבי יהודה בקדושתה קיימה? והתנאי: הפודה את

השבויה ישאנה; מעיד בה - לא ישאנה. רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך - לא ישאנה! הא גופה קשיא; אמרת: תפודה את
השבויה ישאנה, והדר תנא: מעיד בה - לא ישאנה, משום דמעיד בה לא ישאנה?! הא לא קשיא; הכי קאמר: תפודה את
השבויה ומעיד בה, ישאנה; מעיד בה כד - לא ישאנה. מפל מקום קשיא לרבא, רבי יהודה אמר רב פפא: אמאי, רבי יהודה
אמר בין כך ובין כך - ישאנה, רב הונא בריה דרבי יוחנן אומר: לעולם פסלה מן התבוינה? רבא ורבי יהודה דבריהם דרבנן קאמרי לה: לירי - בין כך ובין כך ישאנה, אלא לירבוי - בין כך ובין כך לא ישאנה מנפיה ליה! ורבנן: תפודה את השבויה ומעיד בה
ישאנה - לא שרי איניש זווי בכדי, מעיד בה כדי לא ישאנה - שפא עניו נמן בה. רמי ליה רב פפא בר שמואל לרב יוסף:

1 הכי נמי: אי דקא טעין טענת דמיס הכי נמי. **כמא כמאי** דקטעינן טענת פתח
2 פתוח - אי דקאמרי בעלתי ולא מצאיה דם - דהאי טענה מעמילתא היא. הבא דקתינ
3 אין לה טענת בתולים - דקטעינן ואמר פתח פתוח מצאיה, ודם לא בדקתי אם נמצא בה
4 אם לאו. בערהו וקטנה - טענה היא. כדאמרינן בפרק קמא. ואף על פי שאין לרב לומר

5 דבריו בפנינו - אמרינן חוקה אין דקא טורח
6 בסעודה ומספידה. אבל שטבדנה, אין רומזר עד
7 כבתולה, דומה לו כאילו פתח פתוח. שנתבבה
8 והתוליה נזרין. כולוה רואת - אם נשדו
9 בתולין ורואת דם. ומראת לאמן - וחספת

10 עליהן שאינן בתולות, ואם לא הודיענו -
11 העתנו. וזו אינה רואה וינה מראה לאמה -
12 זה שבכסא - בחוקת נחבטת כנסה. אין אדם
13 פוסק עליה, ולא טענת היא. שפא - וישא

14 עליו שם נקי. אין החוששין לה - אפילו לכתובה.
15 אלא - יצא אשה שם רע ובעי דמי - כגון
16 בעדים. ולא אמריהו עליו שבויה בראש דאם כן
17 מאי לממרא? הא לאו בתולה היא אלא אמרי:

18 לירידהו תבעתנהו לאיסורא. הפקדה עצמה
19 לך, ולא שמענו לה. בשלמא התם כו' - הדין
20 נמר רב פפא מנה דלא מגבינן בשטרא כי האי?
21 בשלמא התם - שכדו פרוצין, וכיון שיש עדים

22 שריתיה מחזרת אחר חותנת - רבבה מצאה לה,
23 משום שבין כך אין לה קנס לאו נקי. וכלא בחוקת
24 בתולה היא. אלא - לבני שטר. אם הוא החוקק
25 - לחזור אחר עירי שקר. כל ישראל מי החוקק

26 - להיות שומעין לו לויף. אימר יוצאי יורף
27 הוא עצמו למוך לבין בתו הדומה לבתו די
28 עדים שחתם בו. **משנה** יתירות על גנות שלש
29 שנים - דבין דרואית לבאה - בחוקת הפקר

30 הן, ונבטלו בתיותן, והשבויה בשבתה. ואל
31 יהיה אסון יעניש - והא איהו אסון -
32 לא יעניש. **גמרא** שבויה - בת כהן. אובלת
33 בתרומה - ולא מחוקקין לה בחוקת בעלה

34 לפסול לה המחללה בבתא. מפני שמעיה לה
35 כלמה, אין נהגין בהן הפקר לאנתן
36 בעבולה. אלא לשחק עתקו. והבן פלגי ארבי
37 דוסא. ואמרו: יש שבויה אובלת יש שאנה

38 אובלת. כיצד? האשה ששבויה בשבתי וטורחה
39 אני - אובלת. ואם יש עדים ששבתה היא
40 אומרת טורחה אני - אינה אובלת. במסכת

41 עדות. אלא בתרומה בנותן חות דרבנן - דבין
42 דאפילו נבעלה. איסורא דרבנן בעלמא הוא -
43 לא גזרו על ספיקה. לא קמי. דאמרי ממונא

44 הוא. אימא לך ספק בעלה היא. ומספיקא לא
45 מפקינן ממונא. ולמא מפנינו ליה נכחי לה - אי
46 פתחת כתובתה משהיה לה בחוקת בעלה,
47 ומרזקי לה אפילו ישראל. מעיד בה - קא

48 לטקא דעתך דאפודה את, שאם היה מעיד בה
49 שלא נבעלה לגוי - לא ישאנה אם כהן הוא.
50 משום דמעיד בה וכו' - הא דמארה: הפרדה את

51 השבויה - ישאנה. הפרדה את השבויה ומעיד
52 בה ישאנה - דאי לאו דקם ליה בנה - לא
53 שרי זווי בכדי, שרדי לישאנה פדאה. מעיד בה
54 כ"י לא ישאנה - שמא עניו נמן בה.

55 **והא**
56 **את** - הא גופה קשיא; אמרת: תפודה את
57 השבויה ישאנה, והדר תנא: מעיד בה - לא ישאנה, משום דמעיד בה לא ישאנה?! הא לא קשיא; הכי קאמר: תפודה את
58 השבויה ומעיד בה, ישאנה; מעיד בה כד - לא ישאנה. מפל מקום קשיא לרבא, רבי יהודה אמר רב פפא: אמאי, רבי יהודה
59 אמר בין כך ובין כך - ישאנה, רב הונא בריה דרבי יוחנן אומר: לעולם פסלה מן התבוינה? רבא ורבי יהודה דבריהם דרבנן קאמרי לה: לירי - בין כך ובין כך ישאנה, אלא לירבוי - בין כך ובין כך לא ישאנה מנפיה ליה! ורבנן: תפודה את השבויה ומעיד בה
60 ישאנה - לא שרי איניש זווי בכדי, מעיד בה כדי לא ישאנה - שפא עניו נמן בה. רמי ליה רב פפא בר שמואל לרב יוסף:

כתובות. פרק שלישי - אלו נערות דף לז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטינזליץ)" רלא

1 וראתה דם - בו ימים. רבי עשתה - ולא גזרו בה טומאת מעת לעת למטא טהרת
 2 שנענה ברוך משעת טבילה עד שעת ראייה. ודא אפילו יצא דם זה ממאכלו, והעמידו
 3 כותלי בית הדרום, וזוהו הטעם של מעת לעת כבנות ישראל - הלא דם גזיה כדם בהמה.
 4 ואם תאמר: נדחשו שמת מטבילה נפקר ויצא מיד? טומאה למפרע דרבנן היא. והביא
 5 דאיכא למוינו דמעת לעת שלם - זוזר מפקדה

6 לפקדה, והביא דלא גזרו מעת לעת - לא גזרו
 7 מפקדה לפקדה. וגביהו להמתין שלשה
 8 חדשים - שלא תנשא, ולהבחין בין זרע הזרע
 9 בקדושה לזרע הזרע של בקדושה. רבי יוחנן
 10 מתיר - לקמיה מפרש טעמא. צריכות להמתין
 11 ואף על פי שטענה אינה מתחברת, גזירה
 12 קטנה אטו גדולה. שקטנה במוך - נתנת מוך
 13 לאזר בעילה, וטואבת הזרע. מנפרא נפשה -
 14 ומתנת לה מוך. רלא ידעה היכא מפתח לה -
 15 שבאים למכרה, וטוברה דלאמא דמטו לה, לגבי
 16 ישראל ופקדי לה משמעת נפשה לנפש מוך.
 17 אלא יוצאה בנן ועין - שפחה סימנא ארונה
 18 את עניה ויצאה לזירות, מנא הוה ידעה
 19 מעיקרא דתיפק לזירות. ומנפרא נפשה לזמן
 20 מוך לשתמשה כל מפילא - גזירה
 21 לאיזוהרי כיה מעיקרא דתיפק לזירות -
 22 מודה רבי יוסי. חרי אנוסה דרמפילא - דלא הוה
 23 ידעה ולפילא לה דהכי, ותתקן לה את
 24 מהתפכת - שינא הזרע ולא יקלטו. ודא אפילו
 25 במידי דמביא מוץ למיבע, וכוכלן שעות כן.
 26 משום דאיכא איבור נפשה - שי כאן ענש
 27 חמור, ודיו בכך אם עשתה לאבד לזרעו. ליהדר
 28 אימא לא - אף היא ענשה וזרעה. ולעביד כיה
 29 תרתי. ודא חרי אימורה - על עבר עבידה
 30 חמורה, ודיו שתענשה למע אחר.

1 **וסבר רבי יהודה בקדושתה קיימא והתניא: הגזירת**
 2 **שנפגמיה וראתה דם, רבי יהודה אומר היה עשתה,**
 3 **רבי יוסי אומר: הרי היא ככל הנשים, ומנפרא**
 4 **מעת לעת ומפקדה לפקדה, וצריכה להמתין שלשה**
 5 **חדשים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי מתייר לארס**
 6 **ולנישא מיזדו אמר ליה: גזירת אשבויה קא רמית?**
 7 **גזירת - לא מנפרא נפשה, שבויה - מנפרא נפשה.**
 8 **רבי שבויה אשבויה; ותניא: הגזירה והשבויה**
 9 **ולפגמיה שפגדו ושנפגמיה, ועששתיה וזירות על**
 10 **בנות שלש שנים ויום אחד - צריכות להמתין**
 11 **שלשה חדשים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי מתייר**
 12 **לארס ולנישא מיזדו אשתיק. אמר ליה: מידי שמעי**
 13 **לך בהאי? אמר ליה, הכי אמר רב ששת: שראיה**
 14 **שנפגמיה. ואי הכי מאי מעמא דרבי יוסי? אמר**
 15 **רבה: קסבר רבי יוסי אשה מונה משמשת במוך**
 16 **שלא התעבר. בשלמא גזירה, כיון דתתיה לאיניו**
 17 **מנפרא נפשה; שבויה נמי, דלא ידעה היכא**
 18 **ממטו לה; שפחה נמי, דשמעה מפי מרה; אלא**
 19 **ויצאה בנן ועין - מאי אימא למיבע? ורי תימא כל**
 20 **מביא לא אמר רבי יוסי - הרי אנוסה ומפגמה,**
 21 **דמפילא, ותניא: אנוסה ומפגמה צריכות להמתין**
 22 **שלשה חדשים, דברי רבי יהודה, רבי יוסי מתייר לארס**
 23 **ולנישא מיזדו! אלא אמר רבה:**
 24 **הנפקה יפה יפה. שאמרו: 'ולא יתה אסון ענשו ענשו' וכו', והא מהכא נפקא? מהתם**
 25 **נפקא: 'כדי רשעוהו' - משום רשעה אחת אמה מחיבה, ואי אתה מחיבה משום שמי**
 26 **רשעוהו! היא במויה וממוה, והיא במלקות וממוה. וגזריב: דאי אשמעינן מיתה וממוה**
 27 **משום דאיבד איבור נשמה, אבל מלקות וממוה דליבא איבור נשמה, אימא לא. ואי**
 28 **אשמעינן מלקות וממוה - משום דלא חמיר איפוריה, אבל מיתה וממוה דחמיר איפוריה**
 29 **אימא לא, צריבא. ולרבי מאיר, דאמר לוקה ומשלם, תרתי למה לי? חדא במויה וממוה**
 30 **וחדא**

1 שמא ישא אחותו מאביו. ועוד. ושמואל אתו ליה סברא איפכא מדברי יהודה, ודא שמואל קאמר ברוך פרק "ארבעה אחין" (שם לה.א),
 2 מגיורת ומשחררת קטנה, אבל קטנה בת ישראל - צריכה להמתין, אלמא בקטנה בת ישראל גזרו קטנה אטו גדולה. ובגירות ומשחררת לא גזרו, ודיחוי איפכא מדברי יהודה. והנה לשמואל,
 3 בשלמא בקטנה בת ישראל סבר רבי מאיר, אלא בגירות כמאן? לא רבי יהודה ולא רבי יוסי. דלרבי יהודה - בין קטנה גזרו גדולה צריכה להמתין. ולרבי יוסי - גדולה גזרה אנה צריכה
 4 להמתין ומיחה. ולמאי דפקי לך דהכא בשרארה שנבעלה - אפי' שתי כרבי יהודה. ומצינן למימר דרוקא ביה שנבעלה קאמר רבי יהודה. דגזרין קטנה אטו גדולה, אבל אותה שניה
 5 ודאי גמיה. ללא דמיקא אחרון דהתם לא קטנה כלל. אף על גב דשמואל איבא מדברי יהודה, בין דאן תרתיא ביה ודיחוי קטנה אטו גדולה, דאפילו בגדולה נמי שרי, שלם מהתפכת.
 6 ואומר רבינו יצחק. דבסוף פרק "ארבעה אחין" (שם לה.א) מיייתי בך ברייתא דהבא, ורסן בהויה כי תירחת מנבות שלש ויום אחד. ובתוספתא נמי לא רסיןן ליה. ולפי זה נראה, דמיייר בגדולה,
 7 אבל בקטנה מודה דאן צריכה להמתין, דקאמר ברייתא דרדופה. והשתא שמואל בגירות כרבי יהודה, ובבת ישראל כרבי מאיר. ואפשר דבגירות קטנה מודה רבי מאיר דאן צריכה
 8 להמתין. וללשון אחרון דהתם, דאמר שמואל כולם צריכות להמתין חוץ מגיורת ומשחררת גדולה, וקטנה בת ישראל אנה צריכה להמתין בונה. משום דהוה קטנה לא שכיח. אבל בשוואך,
 9 גזרו קטנה אטו גדולה, וסבר בגירות כרבי יוסי, ובבת ישראל כרבי מאיר. דגזרו קטנה אטו גדולה, וסבירא ליה דרוקא בשוואך גזרו רבי מאיר. ושמואל בנפגאן מודה רבי רבי מאיר, מביחך
 10 בנות ואדו פלגי. דאן שרי אנוסה ומפגמה אפילו גדולה. ואי דרסי ברייתא דרדופה יבי יוסי במקום רבי יהודה, ודא שרי פירשני. ח' הכי מאי טעמא דרבי יוסי - הנמה לרבינו יצחק. ומשמע
 11 דמשום דאוקימנא בראה שנבעלה הוא דקשיא ליה מאי טעמא. בלאו הכי נמי חקיקי ליה ברייתא דרבי יוסי. ומיייתי לקמן דאנוסה ומפגמה, ולפי הסוגיא נראה דהה המקשה עצמו ודא
 12 דמיייתי לזה מוהי, ושי ספרי דרסי בסוף. אמר ליה אביי: בשלמא אטו לך דרעה לאניווי בר, ולפי גיטא זו אתא שפיר, שוה המקשה יאד יתי ברייתא דמיייתי לקמן, דאביי הוא דמיייתי
 13 וכן. וזה הוה גיטא בשליה "ארבעה אחין" (שם).

1 **אמר** רבה קסבר רבי יוסי - ב' אליבא דרבי יוחנן משני, ולידדיה דמפרש טעמא דרבי יהודה שלא אתו וחסא נשכר - לא קשיא מידי ומיחו, רבה לא אוקי קטנה לא למאן. **אשה** מונה
 2 מתפרכת - ומתעשרת אלא קשה אנוסה ומפגמה. ומיחה, ויצאה שוין גזרו מודה רבי יוסי דצריכה להמתין. דאותה למה התפרך. **הכא** על בתי - למאי דקאמר מתינתין בפרק "סורר"
 3 (שטרידן ע"ב) במפוחה - צריך אנוסה שבאב עליה ובגרה, דפרשיתא לעיל. **ול** בת אשתו - דהוה מצי למיטני אשת אביי וכלתו, ודא חשיב נמי עיריות ועדי ירי קודמין, אף אנה
 4 תשיי. **והיא** במלקות וממוה - לעיל פירשתי למה לא ליקף רשעי' רשעי'. תימה דבריש 'החובל' (בבא קטא פ"ג.) פרקי' דאז מביע ליה קרא ד'לא תקחו כופר' ודא תשקול מניה מנאנא
 5 וקתסליהו מינשי: הווא מביד' רשעוהו' נפקא. הוה ליה למיחי: הווא מילא יהיא אסון' נפקא. דרבי' רשעוהו' אתא במלקות וממוה ושי לומר' דהתם טעי בי דרבי' ושעי' הוה מעיקרא לומר'
 6 דמביד' רשעוהו' נפקא מיתה וממוה. וואו דלא פרקי' דאן במלקות וממוה כתיב - לא חש להקשות משום דמיזדו לשעמי מילא יהיא אסון' נפקא, אי נמי לטעמא דבשלמא קטנה התם.
 7 **וחדא**

כתובות. פרק שלישי - אלו נערות דף לז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

התוספת

1 **והרא** במיתה ומלקות ומנון מיתה ומלקות תרייהו נפקי מכידי רחמייהו
 2 דמאשעמי אב נתייבי הדי מלקות מיתה או מנון - משום שעה אחת אתה מחייב.
 3 ואף על גב דסמיך ליה "ארבעים יבנו לא יספי" - מכל מקום אין לנו לומר דילקא ולא מית
 4 כמו שדקא אינו משלים - אדחוריי איתגרו? בסריי ב"הרשפים" (סנהדרין פא.א.) אף
 5 על גב דבני ממון ומלקות אמרין דרוח במונן,
 6 אפילו ממונא קאלא - הוה משום דחזק רחמייהו
 7 אהכלי. **לא** תשקול ממונא מניה ותפסיה
 8 מגולת - קשה לרבינו שמשוין בן אברהם: דלמה
 9 לי קרא? מתנא דבי חזקיה נפקא דלא חילקת בן
 10 שווג למודי, וכי דכי בדמודי לא תשקול מניה
 11 ממונא ותפסיה מקטלא - אף שווג לא תשקול
 12 מניה ממונא ותפסיה מגולתו ואומר רבנא יצחק:
 13 דלא שייך לאקיש שווג למודי כי האי רבנא.
 14 שאן פרוח שנינים שוה. פרוח על שם מיד לפטור
 15 ממיתה, ופרחי על שווג לפטור מגולת.
 16 **ואחר** כן נמצא הורגו - בפירוש החומש

17 פירש הקונטרס הך דרשה
 18 מ'זאתה תבער דם הנקי' ולא עיין באן. ומיהו יש
 19 לקיים פירושו דהך סוגיא דשמעתא דמוקמין
 20 'זאתה תבער' לוקיש שופכי דמים לעגלה
 21 ערופה. אחא במאן דאמר דהך חבור, כדמוכה
 22 בפרק 'ארבע מיתות' (סנהדרין בבב.) ולמאן
 23 דאמר דהך קל - ל'אף סייח ברובע נתיקם ינקם'.
 24 הלכך קודדי איתיר 'זאתה תבער' לערפה
 25 לעגלה ואחר כן נמצא הורגו. וקרא 'דולארץ'
 26 לא יכופר' הרשניו לא כדברא כפי פירא
 27 דבריתא (בבא). ומיתונון עגלה ערופה אף על כן
 28 שעבר יום הכיפורים עליה. **מה** להלן בקופיץ
 29 ותמטל עורף לא - אדם תאמר: ממול עורף מנולק? אף
 30 דערפ' חתיב, דמשמע עורף ממשו עורף לומר.
 31 דבריהם 'עגלה ערופה' (שם מו.ב.) בני 'ערפיה'
 32 'ערפיה' חסמאק העיק, **הוקשו** שופכי דמים
 33 כו' - הוה מצי למימר: הניחא למאן דאמר דהך
 34 חבור אלא למאן דאמר דהך קל?
 35 **ברור** לו מיתה יפה - ומתאי טעמא לא הוה
 36 שמשוין מן הענין, דאם תיחב כולו בלבו
 37 - הוה נמי מיתה יפה. **לפי** שמשוין מותותם בלב
 38 שמים - דרבינן: 'כל שמשוין מעלה ברחל על
 39 בידי אדם קאמר רבתיב' תומ' יומת המכה רצח
 40 הוא? וגו' על רציחתו אתה הורגו כו'. אלא קרא
 41 בידי שמים, אף על גב דרדשינו מניה כדבריהם קמא
 42 דסנהדרין (טו.א): במיתה בעלים כן מיתה השור
 43 'דינו רבתיב' (אמאי ולא חתיב 'ימות'). והיך
 44 כולה לרבינו דאמאי - אם כן ליכתוב שווג?
 45 סקל בעליהם. ולשקוהו, אי נמי: הוה מיתו יומת.
 46 הלכך שמע מיתה חרות. **יבול** אף בידי אדם כן
 47 - שם תמטל עורף: היכי כי למימר מיתה בידי אדם
 48 ממשתיב הוה? דרבינן ומתירין מדרש: כיון דאדוקת
 49 מיתה שור למיתה בעלים - נקיש נמי מיתה
 50 בעלים בידי אדם למיתה בעלים שעל ידי שור.
 51 **מיתות** קלות עניתן שגנתן לכפרה מנון -

52 פירש בקמטריס: כגון עבודה וזה ושבח
 53 וגילוי עריות שניתן שגנתן לכפרה על ידי קרבן,
 54 כיון רצח ונתקב שגנתו לכפרה על ידי גלות.
 55 וקשה: דאם כן לנסקא אמאי איצטריך 'ורם' כן לכתוב
 56 קלות דפירש הקונטרס: לכך נראה: מיתה קלות לא חשיב אלא הנהו שניתן שגנתו לכפרה על ידי מנון. אלא על ידי
 57 גלות. הכי פירושא דאמאי, אף כי אלא מיתות חמורות שאן קלן קרבן. דהיינו כל מיתות שאן כיון כרת. כגון מיתת מדינת, וקון וממא, ומתה אביו
 58 ואמו, ועגלה ורובא, ונוגב נשם. ומגדף. ומגדף דאמרי בביריותי (ג.ג.) אמאי קרבן על שגנתו. דרבינן 'לעשה בשגנתו' - פרט למתות שאן ביה משה. ורצחתי. ומיתת קלות -
 59 כגון עבודה וזה ושבח ועריות. דשן כיון כרת מיתות קרבן על שגנתו. ופרקי' ולא מיתאלי שמעת מניה מ'לא תקחו כופר' - ומתחם שמשוין כל למתות חמורות - למתלו כל קרא למיתות חמורות?
 60 אבל למיתות קלות דהיא צריך קרא. ומשני: דאיצטריך תרי קרא למיתות חמורות, חד לדרוך עליה שלא ניתן שגנתו לכפרה כלל, וחד לדרוך ירידה שניתן שגנתו לכפרה על ידי גלות. קשה
 61 לרבינו שמשוין כן אברהם ומאי איצטריך קרא לחייבי מיתות קלות. כגון עבודה וזה ושבח ועריות, דמה שייך שם כופר. למאן דאמר כופר אינו יומת ניקח ותיצק: דרבי ישמעאל בנו של רבי
 62 יוחנן בן ברוקה לעמימה, דאמר בפרק 'שור שגנח ארבעה תחשבה' (בבא קמא מא.א.) 'זנות פרוח נפשו - דמי נמיק.

1 לא תקחו כופר - משמע נמי: אלה תורגו - ולא תענשו ממון. דאמר רחמנא - שניא
 2 הוא דמשענין. לאו לאשמענין דלא תעביד ביה חרותי, אלא לאשמענין בחיוב מיתה
 3 לבדה. שלא יפדה בממון. לא תקחו כופר ליום - קא סלקא דיעך לא תעביד ביה חרותי
 4 להורג בשווג, גלות וממון. וצריכי' דאי אשמענין מויד - דלא ליפרוק נפשתי בממון, וזה
 5 אמאי: אמשויה דאמרי אסוריה, אבל בשווג -
 6 ליפרוק נפשתי בממון מגולתו. ואי אשמענין שווג
 7 - דמטוה דאין בגולתו איבדו נשמה. לרבי לא
 8 לפטריה בממון אלא ליגלי. אבל מויד - משום
 9 איבדו נשמה אימור נישקול ממונא, ותיקיש פנש
 10 בישראל. כי אם כדס שופכו - ולא בפרדיון
 11 ממון, למה לי? מ'לא תקחו כופר' נפקא. שאן
 12 ופריזין אפרו - לומר כדן תנכפר בעוד ספק.
 13 שהעגלה מותרת על הספק. ואחא תבער -
 14 חבר ירעפה חתיב מיתה יפה - בסיקף ומעד
 15 היסמיני. שמינת מותר. כל דאחא ו' - משמע
 16 לשון יציאת מיתות. כמו 'זאתה תבער' (שם
 17 שמות בב.) ערבו עלי - ואף על פי שערך אינו
 18 לפי דמים אלא לפי שנים - לא אמר כלום,
 19 דמעטיה קרא הבא. אחא 'ודם' לשון חקשד
 20 הוא. שרמי קצובין - חבורה. לפי שנים, ולא
 21 דמי לאומר 'דמינו עלי' - דדמים אין לו, אבל
 22 ערבו שר לו. לפשוטיה שנים - כגון מי
 23 שדורגו שרות אלו תנפשו, דרבינן כיון 'זומת'. ולא
 24 מיתה בית דין, ונפקא לן בסנהדרין (טו.ב.) 'מות
 25 יומת המכה רצח הוא' - על רציחתו אתה
 26 הורגו, ואה אתה הורגו על רציחת שורו. והאי
 27 'זומת' - בידי שמים. 'יבול אף' חתיב מיתות
 28 בית דין יפדו בממון. חיים מן האדם - אדם
 29 שחתיב דמים. אלא מיתות חמורות שלא ניתנה
 30 שגנתן לכפרה - שיהו דקרא לא פריש כל
 31 מיתות. ומסיקין אי כיון דא תוצמא דאין
 32 ממונו מציילו אמיתות חמורות, ומאי ניעוד -
 33 כגון העשה חבורה באביו, או נוגב נשם
 34 בישראל, אלא קשה בחובה בשגנתו, שאן
 35 כרת בודנו דליחייב חטאת בשגנתו. מיתות
 36 קלות - דהיינו כל מיתות חמורות שאן ביה
 37 דדנו כלא התראה - שיהו כפרה ברתה על
 38 בתאטא, כגון עבודה וזה ושבח ועריות. אי נמי,
 39 רצח - שיש כפרה לשגנתו בגלות, ולא מציילא
 40 שמעת לה מ'לא תקחו כופר' וזה גבי רצח
 41 כתיבא, מיתות כפרה לשגנתו ואשמענין קרא
 42 שלא יגלי את עצמו בממון. ולמה לי? ח' כל
 43 דרבינן

1 **והרא** במיתה ומלקות ומנון מיתה ומלקות תרייהו נפקי מכידי רחמייהו
 2 דמאשעמי אב נתייבי הדי מלקות מיתה או מנון - משום שעה אחת אתה מחייב.
 3 ואף על גב דסמיך ליה "ארבעים יבנו לא יספי" - מכל מקום אין לנו לומר דילקא ולא מית
 4 כמו שדקא אינו משלים - אדחוריי איתגרו? בסריי ב"הרשפים" (סנהדרין פא.א.) אף
 5 על גב דבני ממון ומלקות אמרין דרוח במונן,
 6 אפילו ממונא קאלא - הוה משום דחזק רחמייהו
 7 אהכלי. **לא** תשקול ממונא מניה ותפסיה
 8 מגולת - קשה לרבינו שמשוין בן אברהם: דלמה
 9 לי קרא? מתנא דבי חזקיה נפקא דלא חילקת בן
 10 שווג למודי, וכי דכי בדמודי לא תשקול מניה
 11 ממונא ותפסיה מקטלא - אף שווג לא תשקול
 12 מניה ממונא ותפסיה מגולתו ואומר רבנא יצחק:
 13 דלא שייך לאקיש שווג למודי כי האי רבנא.
 14 שאן פרוח שנינים שוה. פרוח על שם מיד לפטור
 15 ממיתה, ופרחי על שווג לפטור מגולת.
 16 **ואחר** כן נמצא הורגו - בפירוש החומש

17 פירש הקונטרס הך דרשה
 18 מ'זאתה תבער דם הנקי' ולא עיין באן. ומיהו יש
 19 לקיים פירושו דהך סוגיא דשמעתא דמוקמין
 20 'זאתה תבער' לוקיש שופכי דמים לעגלה
 21 ערופה. אחא במאן דאמר דהך חבור, כדמוכה
 22 בפרק 'ארבע מיתות' (סנהדרין בבב.) ולמאן
 23 דאמר דהך קל - ל'אף סייח ברובע נתיקם ינקם'.
 24 הלכך קודדי איתיר 'זאתה תבער' לערפה
 25 לעגלה ואחר כן נמצא הורגו. וקרא 'דולארץ'
 26 לא יכופר' הרשניו לא כדברא כפי פירא
 27 דבריתא (בבא). ומיתונון עגלה ערופה אף על כן
 28 שעבר יום הכיפורים עליה. **מה** להלן בקופיץ
 29 ותמטל עורף לא - אדם תאמר: ממול עורף מנולק? אף
 30 דערפ' חתיב, דמשמע עורף ממשו עורף לומר.
 31 דבריהם 'עגלה ערופה' (שם מו.ב.) בני 'ערפיה'
 32 'ערפיה' חסמאק העיק, **הוקשו** שופכי דמים
 33 כו' - הוה מצי למימר: הניחא למאן דאמר דהך
 34 חבור אלא למאן דאמר דהך קל?
 35 **ברור** לו מיתה יפה - ומתאי טעמא לא הוה
 36 שמשוין מן הענין, דאם תיחב כולו בלבו
 37 - הוה נמי מיתה יפה. **לפי** שמשוין מותותם בלב
 38 שמים - דרבינן: 'כל שמשוין מעלה ברחל על
 39 בידי אדם קאמר רבתיב' תומ' יומת המכה רצח
 40 הוא? וגו' על רציחתו אתה הורגו כו'. אלא קרא
 41 בידי שמים, אף על גב דרדשינו מניה כדבריהם קמא
 42 דסנהדרין (טו.א): במיתה בעלים כן מיתה השור
 43 'דינו רבתיב' (אמאי ולא חתיב 'ימות'). והיך
 44 כולה לרבינו דאמאי - אם כן ליכתוב שווג?
 45 סקל בעליהם. ולשקוהו, אי נמי: הוה מיתו יומת.
 46 הלכך שמע מיתה חרות. **יבול** אף בידי אדם כן
 47 - שם תמטל עורף: היכי כי למימר מיתה בידי אדם
 48 ממשתיב הוה? דרבינן ומתירין מדרש: כיון דאדוקת
 49 מיתה שור למיתה בעלים - נקיש נמי מיתה
 50 בעלים בידי אדם למיתה בעלים שעל ידי שור.
 51 **מיתות** קלות עניתן שגנתן לכפרה מנון -

52 פירש בקמטריס: כגון עבודה וזה ושבח
 53 וגילוי עריות שניתן שגנתן לכפרה על ידי קרבן,
 54 כיון רצח ונתקב שגנתו לכפרה על ידי גלות.
 55 וקשה: דאם כן לנסקא אמאי איצטריך 'ורם' כן לכתוב
 56 קלות דפירש הקונטרס: לכך נראה: מיתה קלות לא חשיב אלא הנהו שניתן שגנתו לכפרה על ידי מנון. אלא על ידי
 57 גלות. הכי פירושא דאמאי, אף כי אלא מיתות חמורות שאן קלן קרבן. דהיינו כל מיתות שאן כיון כרת. כגון מיתת מדינת, וקון וממא, ומתה אביו
 58 ואמו, ועגלה ורובא, ונוגב נשם. ומגדף. ומגדף דאמרי בביריותי (ג.ג.) אמאי קרבן על שגנתו. דרבינן 'לעשה בשגנתו' - פרט למתות שאן ביה משה. ורצחתי. ומיתת קלות -
 59 כגון עבודה וזה ושבח ועריות. דשן כיון כרת מיתות קרבן על שגנתו. ופרקי' ולא מיתאלי שמעת מניה מ'לא תקחו כופר' - ומתחם שמשוין כל למתות חמורות - למתלו כל קרא למיתות חמורות?
 60 אבל למיתות קלות דהיא צריך קרא. ומשני: דאיצטריך תרי קרא למיתות חמורות, חד לדרוך עליה שלא ניתן שגנתו לכפרה כלל, וחד לדרוך ירידה שניתן שגנתו לכפרה על ידי גלות. קשה
 61 לרבינו שמשוין כן אברהם ומאי איצטריך קרא לחייבי מיתות קלות. כגון עבודה וזה ושבח ועריות, דמה שייך שם כופר. למאן דאמר כופר אינו יומת ניקח ותיצק: דרבי ישמעאל בנו של רבי
 62 יוחנן בן ברוקה לעמימה, דאמר בפרק 'שור שגנח ארבעה תחשבה' (בבא קמא מא.א.) 'זנות פרוח נפשו - דמי נמיק.

כתובות. פרק שלישי - אלו נערות דף לח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
רלה

הנני מילי היבא דהרנן דרך עליה ולא נתן שנתנו לכפרה - פירושו: לכפרה בידי אדם. אף על גב דדרך עליה קיל טפי מדרך ירידה, כדמוכח בפרק "אלו הן הגולין" (בבבא ט"א). גבי גר תושב. גולה על ידי גר תושב וכל חומרי דשמעתין אל תלי אלא במה שלא נתן לכפרה. דאינו מקפיד התלמוד במה שקפלהו שריפיה תחומין דברג אחר ותקו.

אבל סימא את עורו הרנו דברג אחר אינא

נשקול מנייה ממונא ותקטילה - כר גרס רבנו גונאל, דמילא יהיה אסור לא נפקא לן אלא סימא את עורו הרנו כהי, כי הוה, שבחבאה אתה הרג את האשה וגם הלודות. אבל סימא את עורו הרנו דברג אחר בבת אחת - לא, להכי איצטרך "כל חרם" למפטריה. קטו לרביט משתון בן אברות: דהא רבי נשמאלא בנה של רבי יוחנן כל בורקה לא דרש חרף להכי דלא נשקול מנייה ממונא ותקטילה, אלא שלא יתן ממונא הפטרחה ושמא אילו לא נמדדו קאמו, כדבשמיאל רשמי פרק "נעמד הדין" (גמרא ט"א) ובכמה דוכתי. ולרשב"א נראה: דהבא מסיק אליבא דהנא דבי חוקיה, אבל לרבי שמעאלא דהא לית לה את דהנא דבי חוקיה. והא דאמר ברש"י "מתקין" (שם פ"ב): הניא לאמאן את ליה דהנא דבי חוקיה. אלא לאמאן לית ליה - דהיקשא למעו לא תנא דלית ליה דבי חוקיה ויהי רבי נשמאלא, ובמסכת קאמו: דהא רבא דאמר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס בו - סבר לה כהנא קמא דרבי גונאל בן עקיבא. והה נמי למיור: סבירא ליה רבי נשמאלא, **הא נמי** מאידך תנא דבי חוקיה נפקא - לא חשיב כולמא, דרשה גופא קאמו דנפקא לן, דהא הדיא דרשה לא שיכא כלל לסימא את עורו הרנו דברג אחר, אלא בידי יד: כד רבי חייא דרשיתן ולא עין נפש חות עין - וכי נמי דרשיתן נפש חתח של ואל עין נפש חתח נפש. וסימא את עורו הרנו דברג אחר לא חשיב על גופה: אלא נפש גירא, דמה שסימא את עורו בשעת הירגו - לא חשיב כולמא, דבלאו הכי היה מת, אלא שדמיתו בעער מרובה. ואל תמארו: הלא מילתא נמי מתאנו דבי חוקיה דבעל נפקא, דמה מכה בתמא לא חלקת בן סימא את עצה דהרנה בה - לדורנה דברג אחר בו? ויש לומר: דכמה אדם ומכה כהמה משמע ליה בהבאה אחת. והא תמארו סימא את עורו הרנו דברג אחר, דתיפוק ליה דהנא דממונא עין אפילו לא הרג, דבשעה שסימא את עורו היה רוהק, וניתן להצילו בנפששו ויש לומו דמירי בשבטלו להצילו באחד מאבריו - שלא נתן להצילו בנפשו.

אמר רב אשי איצטרך בו - תימא: דשמעמי דאם הרנו וקוע שיראן יודיה -

דמדיב, דליבא למפטריה לא מקרא רילא זיזה אסור ולא קריא דנפש חתח נפש, דהא היה ממונן נפש חתח ממונן נפש, ולעיל (ל"ב) פטר אבי ור שאכל תרומה משלו וקוע שיראן של בתוין ויש לומו: דלפי האמת נפקי כולוהו מתא דבי חוקיה. והכי פירושה: דהא נמי מאידך תנא דבי חוקיה נפקא, כדלמור: על כרחך לא איצטרך "כל חרם" להכי, אלא כולמא נפקא לן מתאנו דבי חוקיה דפשוהי. דהא ריה צריך קריא למפטריה כלא "כל חרם" הוה פטרינן ליה, מאידך תנא דבי חוקיה. והא תמארו: ולישני דאיצטרך "כל חרם" להרג הבירו וקוע שיראן ויש לומו: דיכל חרם לא יפודה" משמע ליה בממונן שבא על ידי אותה חבלה

שדמיתה באה על ידה. **סלקא** דיעק אמנא חידוש הוא קא משמע לן - אף על גב דבמתניתין מייחי קרא דילא זיזה אסור" והבא מופיק קנס מ"כיל מ"כ. היינו משום דכילי מתניתין כל חייבי מיתות, דקניין: וכל המתחייב בנפשו בו, אי נמי, מתניתין אתיא כהנא טנא דרבי גונאל בן עקיבא.

הני מילי - דילא זיזה אסור" לפטור רוצח מיד מקטלא. היבא דהרנו - במיז, דרך עליה. ברבנא דר תבחו מאוחר, דכדמוכח בשנוג לא נתן לכפרת גלות, כדכתוב "ויפיל" - דרך נפילה. **מתנא דבי חוקיה נפקא** - שאן חילוק בין דרך עליה לדרך ירידה. **לחייבו ממונ** - והוא הדין לפטורו. ר"ל איהו הדין אסור מיהא איצטרך, דאי מדוקשא, דהא אמנא: אדרבה, לאידך ניסאנו מה מכה ברומא -

לעולם ישלם, אף מכה אדם - ישלם. והשתא דנפקא לן פטור תשלומין למיז מילא זיזה אסור, על כרחך היקשא לפטור שוגג דבי עליה: וכוונתו, אלא אמר רבי בר המא בו איצטרך חד מהני קראי, לאשמעינן דלא ליעביד ביה חרתי, ואף על גב דנפקא לן מילא זיזה אסור. הני מילי - דלא ענשתי כל ברתיה - היבא דסימא את עורו הרנו בה באותה מכה ומה. **כדבר אחי** - כדמה אחרת ובבת אחת. **אימא** - בנישעה דמי עין, ומיתה כשבטל להדימא. **דא** - דרמאנו עורו הרנו בה. **מאידך דבי חוקיה נפקא** - דלא ענישעה. ולא עין ונפש חתח עין - מנייה קיימא לן ד"הובל", דלמאן חתח עין לא מנש. דאי אמרת מנש - דעין חתח עין לא מנש. דאי אמרת מנש - דלמאן חתח עין דרשיתן לעיניה מיתה, והוה לירע עין ונפש חתח עין. מיהו, שבעתק מניה לאל תעביד ביה חרתי, לא שנא מה באותה מכה לא שנא כל מה. **סלקא דיעקא אמנא חידוש הוא שחידשה תורה** - בכל תשלומי קנס, שאינו דין אלא גזרת מלך בעלמא, ובין חידוש הוא וגזירת חוק - אימא אף על גב דאיבא בהדיא מיתה. **לא שלם**, אף שבעת לן - חד מרחק קראי יתרא שאינו ענין לממונן, תנידו ענין לקנס. **כהנא קמא** - דרשה ליה באומר "שלו של יוצא להרג עלי". **משנה** שנתארכה ונתגרשה - דאילו ארוסה שלא נתגרשה חייב מיתה, ואין שם קנס, אין לה קנס - טעמא מפרש בגמרא. וירשא דקניי אשת אחיו ואשת אחיו אביו דבתארכה ונתגרשה עסקין, וקניי של לוח קנס - רבי עקיבא דהא. **גמרא** אלא מעתה - לרבי עקיבא, לא דכתיב "עירב" למעוטי בוגרה, רבובותה למעוטי בעולה. הדין נמי - דלא ממשע לגמרי, ותרדשו נערה - לאביה, הא גורבת - לעצמה, יהא לא אשבוך דאישתמיט תנא ומתני בוגרת יש לה קנס, וינאמא רבי עקיבא וקנס דתנא - לאבא - ולקמן משקטין דרבי עקיבא אדרבי עקיבא. **הואיל ואביה זבאי בכסף קידושה**, שילו הוא בעגרותה, ולקמן יליף לה בפרק "נערה שנתפתחה" (גמ"ס) מה כסף קידושה אף על פי שנתארכה ונתגרשה. **מאחר**, כשחזרה ומתקדשת בתוך נערות. **לאביה הוי** - דהא כל קידושי נערות ליפטר לאביה, דרבי עקיבא דלית כתיב משמעט אדא ר"ל לא אוסרה" כי הבא. **נאמר כאן** - באנת. להלן - ממתנה, מה הללן - במפתה, שקלים, דכתיב "שקל".

אמא

39 - **מופנה להקיש לו, ולרן הימנו גזרה שוה**: נאמר כאן: **"אשר לא אורשה"**, ונאמר להלן: **"אשר לא אורשה"** מה פאן חמישים - אף להלן חמישים; ומה להלן שקלים - אף פאן שקלים. **ורבי עקיבא, מאי הוית ד"אשר לא אורשה"** לנורה שוה, ו"בתולה" למעוטי בעולה,

שדמיתה באה על ידה. **סלקא** דיעק אמנא חידוש הוא קא משמע לן - אף על גב דבמתניתין מייחי קרא דילא זיזה אסור" והבא מופיק קנס מ"כיל מ"כ. היינו משום דכילי מתניתין כל חייבי מיתות, דקניין: וכל המתחייב בנפשו בו, אי נמי, מתניתין אתיא כהנא טנא דרבי גונאל בן עקיבא.

כתובות. פרק שלישי - אלו נעדות דף לח עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות

1 **אימא** בתולה לגוריה שוה - ולא נמטע בעולה, כדמשמע בסמוך. נראה דרבי עקיבא רדיש נזירה
2 שוה מקרא ולגופיה. רדישי בתולה קמיא, ודקס הדפחה. אבל 'תנא' רדיש כמבוב
3 בתולה, ולא שייך למרדשיה לגוריה שוה ולא לשום רבי, ואיחור 'נער' 'נערה' 'נערה' היא
4 ד'בתולות' ד'לחיבי לאון נעשה. דוד לחיבי לאון וברכות, ואיבא שלשה רביין. היא ד'התולות',
5 ורע"ז 'נערה' 'נערה'. דוד לחיבי שוה, דוד לחיבי שוה,
6 דוד - לחיבי לאון וברכות. דאי איבא רבי עקיבא דוד
7 לנפיה כלל גוריה שוה - אם בן נמטע בעולה מנהיה
8 לנפיה. ואף על גב דבסקנא איבא לא דוד בתולה
9 ד'בתולות' מגוריה שוה דמפשה ליליף בתולה ולא בעולה,
10 כי היכי ויליף מפשה מאנטע לענין נערה, ולא כתיב
11 במתלה. (תוספת ישעיהו יד.)

12 **אימא** בתולה לגוריה שוה - יתמה: דודקשי
13 ליה דאימא תריוודי לנפיה, ולא
14 לגוריה שוה יתמה דודקשולמור עק ליה דוד
15 מניניה לגוריה שוה, הואיל דהמקראות תומכים
16 לענין שקלים תומכים. הלכך פריך ואימא אפבא,
17 ולא פריך ואימא תריוודי לנפיה. וכו' האי גונא
18 איבא פיק קנא דסנהדרין (טו). דאמר: ולא את
19 כתיבא פשה אלא ביתא. דוד שבעים וחדא. מנא
20 דני מילא? אמר רבי יוסי בר תנאי: אתיא 'חודה'
21 'חודה' מוקן מנרא, ופרך: ואל 'חודה' כי תיב -
22 'חובה' הוא ותיבוי. וקטלא בעשרים ושלשה
23 אלא אמר ריש לקיש: עמר 'דבר' 'דבר'
24 מרמבא מתא. והשתא היכי הוה בעי למילף ולמימר
25 דוד יוסי ברבי תנאי דאתיא 'חודה' 'חודה' אל
26 דהוד קיל איה דאיבא ריהה שוה: 'חודה' איה דיע
27 במאי וקאמר מסבירא דאתיא חודה חודה.
28 **מי** אחיה שוה ומפקא ליה מפשה לגוריה
29 דרדיק את ארוסה יוש שקר. וקשה: דבריש
30 'הערל' (בבבא ע"א, ואל דערל אסור בתרומה
31 מגוריה שוה דתושב ושכיר מפשה. וכוני' 'תושב'
32 ושכיר לא יאכל בר גבי פסח משום גוריה שוה)
33 לא דהודא פשה שוה ואל תושב גוריה אובלין
34 בפסח. דבארמיין החם ללא קני קיל רביה
35 מפקאן ארס מפשה טפי מנחבא ואומר רביה
36 עת: ודהודא פשה ושכיר מנייה בערלה. ולכתי
37 לא יאכל. ומוכח דלאו תושב ישראל קאמר, דהא
38 לא קני ליה רביה. הלא דואי בערל. ומשום
39 תפאה תכתיב.
40 **ארוסה** בת סקילה הוא - ואם תאמר: מאי
41 קשיא ליה? אתהשנא לא נפיק קרא ממשעתיה. ואי לא יאצטרך לנפיה לא שכן נרתיא טפי, ונזירה שוה מופנהו ואומר רבינא יצחק. דכתיב פירוש: ארוסה בת סקילה היא
42 וכוין ולא יאצטרך לגוריה שוה - היה לה למכובד 'אשר לא ארוסה' כדתיב, ואמאי שני למכובד? 'אשר לא ארוסה' דאיבא למטעי ולמימר. דא ארוסה לעצמה: דלשנא לא
43 היה בארוסה שום חודשה הוא אתי שפיר בנה ששינה הלשון. דארמיין האי רשנה וכתב 'ארוסה' - למרדש לגוריה שוה ואתא פשה ל'חודשות'. אבל השתא למה לא
44 **לאבי** הנערה ולא לאבי מתי - ואם תאמר: דברפיק 'נערה' לקנן (מהב). גבי סרחה ולבסוף גורה חידון בסקילה, ורש"י 'נערה' - שהיתה כבדו ויש לומר: דהוה מעניא דקרא. והא
45 מעניא דקרא. ודוד הוא אתיא לחיביה. דא לפטרה - לשותק קרמיה ונאבא דינענא דלא הואי בסקילה, דלא עידי דהיא. ושהיה חלויבא דקנא לא אצטרך, ומסבירא מתייבי
46 כדאמרין שוה פריק 'נערה' לקנן (מבב). ובסמוך גמי אמר. יש בגר בקבר ופקע אב, ואי ארס מורש קס - כי יש בגר בקבר גמי לא פקע אב, ויהא לו מתורה ירושה ומיהו, דהיא דבסמוך
47 תל: דלחוד: ונפקא מינה אם חייבת לארסי. דאם יש בגר בקבר - פקע אב. פקע אב על גב דאדם מוריש קס. ונעלין עליל חובות, אבל אם אין בגר בקבר - אין נעלין עליל חובות כלום
48 ולא פקע אב, והקנס הוא שולא ליה שוה. דהא חייב מתי. דאם חייב מתי לאקשוייה הוא אין מורשת קס לבנתא. אבל דרסיא מינה פריך. ורבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
49 הוי, וקביא לדרשי. ואף על גב דנתן רבי (שם מבבא). לא ספקה לעיל. ורבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
50 לחודשי ברית ופגמ ופסח ואומר רבינא יצחק: ולענין דהוה דאיתקש בורש ופגמ לעב. כדתיב 'חתא אשר עשה' מכלל דאיבא בורש ופגמ. דלמי שני נתון - זה ניקח. אבל לגילוי ארתי - לא
51 איתקש. דהא ברשת ופגמ ופסח על פי עצמו, וקנס אינו משלם על פי עצמו. ולא מקשה רבינא יצחק בן מאיר. דארמיין כ'במורה' (בבבא קטא ע"ג). אמר ליה 'חודשה בקר' אמר רמנא,
52 ולא מוריש קס לפיזו מיהו. יש לדרוח: דהוה מצי למימר וליתקש. דאם יש (בבבא). לא קשה: דמסיק לצפרא אמר ליה - חודשה בקר. אמר רמנא. ומתיב קרן דהיא, וקתני משלם שלמתי
53 ודאם שניא: אפסא: דקתני בגמל אבא מותא. ואחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא:
54 וטבח בולו באסורא - חייב. אף על גב דלא עמד ברין, דאדם מוריש קס לבניו. דאם רבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
55 אתה ליתן. לו דאם הוא וטבח מותר. דחייב. דרבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
56 לא קנען קרן שבויה, דהוא וטבח מותר מירכש בעימותו בפקדון ברין. ואם קאמינא דרבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
57 וברשע חודה, ואתי ובעלל לרש"י - כרב היה מנוון. שכבי עמד ברין, ולא היה יכול לחודות ולתופר - לא היה ודמיא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
58 אמר בו דאחא ודא. ופרשיה: שאם אינו לאחון - אין מתייבס דהבופ קרבן שבויה על מענומהו. והא בלע דבריס דידהו. הוא אלא שבע מניה דאחון הוא. ומסיק כי קאמר רבה דממון
59 הוא ולחודשי לבינו - באשר ארסו, לענין קרבן שבויה. ומסיק דארמיין 'חודשה' לעמוד ברין וברנה ואחר כך מתי. דמינא קא ירתי. מכל מקום עיקרו קס מקייל ליה חודה וירודה
60 וירשה שוה - דאם מוריש קס, לענין קרבן שבויה. ומיהו. לישן לחודשי לבניו - זה משמע עופרה. וזו ענין תוספתא אבל קנא ע"ג. דרבו ומתחיל ספיא.

1 **אימא** בתולה לגוריה שוה - ולא למטעי בעולה, ודא קנס בעולה, **מסבירא אשר לא**
2 **ארוסה** לגוריה שוה - ואפילו ארוסה אית לה קנס. שתיי אמי קורא בה נערה בתולה -
3 אף על פי שנתארסה ותגרשה, דהא נערה בתולה היא, כדכתיב קרא. אבל בעולה שאין
4 אני קורא בה נערה בתולה - אין לה. **ארוסה** בתולה לגוריה שוה - ולא למטעי
5 בעולה. בתולה אלא יש לה קנס בעולה גונת.
6 שתיי אני קורא אותה 'נערה אשר לא ארוסה'.
7 **מסבירא** - ארוסה יש לה קנס, ובעולה אית לה.
8 דהא אישתי גושה - ותפגמא איה אר בל כר. והא
9 - נתיארסה ותגרשה ולא נשאתה גופה. א
10 **מבא** - דהממשע כסף דאנטע שקלים קו, ודכסף
11 ישקול: דמפשה דוד אמנסי, **מבוי** הבתולות
12 מן - גמא פמפרש עליו תנסי, ודדיי תומסי.
13 ומורד הבתולות - יהיו שקלים. כוה - שכתבו
14 דבר 'ישקול'. קשיא רבי **עקיבא** - דברייתא.
15 דמבוי קנסה לאביה. **ארבי** עקיבא
16 דמתניתין. לא אתיא ויריה שוה ופקא **קרא**
17 בפשטיה לגמרי - דאדא פשטיה לאשמועין
18 אה ארוסה לעצמה, ודוד מתריוודי לאפניו. אי
19 נמי לא מופני - ליכא דלמפרך מדיה. אלא לרבי
20 עקיבא דברייתא וכו' אתיא ויריה שוה ופקא
21 בפשטיה לגמרי - ולא רדיש פשטא דרבי
22 לא ארוסה' כלל, ומישוי ארוסה כלל ארוסה,
23 ואם בן מעיקר משמעתייהו קבי - בפשטיה
24 אשר לא ארוסה - למטעי ארוסה. בת סקילה
25 היא - ומילא יהיה אסון נפקא פטורא
26 למשומתי. נקשה לפי - אף על שקלא דערך
27 בסתם אנוסה קאי. בא עליה וחתא - אי דספק
28 האב לעמדו ברין, ער עשיתה. יש בגר בקבר
29 לאם מתינה בעריותה ער שלא עמדה ברין,
30 והגיע זמן גבורתה בקבר, מי חשיב בו לא?
31 ולקמה מרשש ואויל למאי הלכתא. יש בגר
32 בקבר - וכו' היכי דאם לאו דספקה ליה **ארוסה**
33 שבויה, נתן לענין פריק 'נערה שנפתחה'
34 (מבבא). דהוה דרין קלעמה ואלא לאביה, והשתא
35 אם יש בגר בקבר מפיק כח אבה, ובגב ידית לה,
36 אם יש לה בן.

1 **אימא** בתולה - **בתולה** - **לגוריה שוה** ו"אשר לא ארוסה"
2 **פרט לגוריה שנתארסה ונתנשאה: מסבירא אשר**
3 **לא ארוסה: לגוריה שוה, שתיי אני קורא בה 'נערה**
4 **בתולה'. ארוסה, 'בתולה' לגוריה שוה, שתיי אני**
5 **קורא בה 'אשר לא ארוסה': מסבירא, הא - אישתי**
6 **גופה, והא - לא אישתי גופה. ורבי יוסי הגלילי היא**
7 **סקריא מנא ליה? נפקא ליה 'חודה' 'חודה' 'חודה'**
8 **מגוריה 'בתולות' - שתיא זה כמגוריה 'בתולות,**
9 **ומורד הבתולות קוה. קשיא רבי עקיבא ארוסי**
10 **עקיבא! תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא. בשלמא רבי**
11 **עקיבא דמתניתין - לא אתיא גוריה שוה ומפקא ליה**
12 **לקרא מפשטיה לגמרי, אלא לרבי עקיבא דברייתא -**
13 **אתיא גוריה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי! אמר רב**
14 **נחמן ברי יצחק: קרי ביה 'אשר לא ארוסה'. ארוסה**
15 **בת סקילה היא! סלקא דעתך אמינא: הואיל וחידיש**
16 **הוא שחודשה תורה בקנס, אף על גב דבתולה**
17 **משלם. ולרבה, דאמי: חידיש הוא שחודשה תורה**
18 **בקנס, אף על גב דמיקטיל משלם - מאי איבא**
19 **'למי? סבר לה כרבי עקיבא דמתניתין. תנו רבנן:**
20 **קנסה למי - לאביה, ויש אומרים: לעצמה. לעצמה**
21 **אמאי? אמר רב הסדאי: הכא נערה שנתארסה**
22 **ונתנשאה עסקינן, ומקיפלין בפלוגתא דרבי עקיבא**
23 **דמתניתין ורבי עקיבא דברייתא. אמר אבי:**
24 **עליה ומתה - פטור, שאמרי: 'נתן לאבי הנערה'**
25 **ולא לאבי מתי. מלאת דפשטיא ליה לאבי,**
26 **מייקעא ליה לרבא. דבעי רבא: יש בגר בקבר או**
27 **אין בגר בקבר? יש בגר בקבר - ודבתי תו, או דלתי אין בגר בקבר - ודאביה תו?**

1 **אין בגר בקבר? יש בגר בקבר - ודבתי תו, או דלתי אין בגר בקבר - ודאביה תו?**
2 ומי

1 **אין בגר בקבר? יש בגר בקבר - ודבתי תו, או דלתי אין בגר בקבר - ודאביה תו?**
2 ומי
3 וכוין ולא יאצטרך לגוריה שוה - היה לה למכובד 'אשר לא ארוסה' כדתיב, ואמאי שני למכובד? 'אשר לא ארוסה' דאיבא למטעי ולמימר. דא ארוסה לעצמה: דלשנא לא
4 היה בארוסה שום חודשה הוא אתי שפיר בנה ששינה הלשון. דארמיין האי רשנה וכתב 'ארוסה' - למרדש לגוריה שוה ואתא פשה ל'חודשות'. אבל השתא למה לא
5 **לאבי** הנערה ולא לאבי מתי - ואם תאמר: דברפיק 'נערה' לקנן (מהב). גבי סרחה ולבסוף גורה חידון בסקילה, ורש"י 'נערה' - שהיתה כבדו ויש לומר: דהוה מעניא דקרא. והא
6 מעניא דקרא. ודוד הוא אתיא לחיביה. דא לפטרה - לשותק קרמיה ונאבא דינענא דלא הואי בסקילה, דלא עידי דהיא. ושהיה חלויבא דקנא לא אצטרך, ומסבירא מתייבי
7 כדאמרין שוה פריק 'נערה' לקנן (מבב). ובסמוך גמי אמר. יש בגר בקבר ופקע אב, ואי ארס מורש קס - כי יש בגר בקבר גמי לא פקע אב, ויהא לו מתורה ירושה ומיהו, דהיא דבסמוך
8 תל: דלחוד: ונפקא מינה אם חייבת לארסי. דאם יש בגר בקבר - פקע אב. פקע אב על גב דאדם מוריש קס. ונעלין עליל חובות, אבל אם אין בגר בקבר - אין נעלין עליל חובות כלום
9 ולא פקע אב, והקנס הוא שולא ליה שוה. דהא חייב מתי. דאם חייב מתי לאקשוייה הוא אין מורשת קס לבנתא. אבל דרסיא מינה פריך. ורבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
10 הוי, וקביא לדרשי. ואף על גב דנתן רבי (שם מבבא). לא ספקה לעיל. ורבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
11 לחודשי ברית ופגמ ופסח ואומר רבינא יצחק: ולענין דהוה דאיתקש בורש ופגמ לעב. כדתיב 'חתא אשר עשה' מכלל דאיבא בורש ופגמ. דלמי שני נתון - זה ניקח. אבל לגילוי ארתי - לא
12 איתקש. דהא ברשת ופגמ ופסח על פי עצמו, וקנס אינו משלם על פי עצמו. ולא מקשה רבינא יצחק בן מאיר. דארמיין כ'במורה' (בבבא קטא ע"ג). אמר ליה 'חודשה בקר' אמר רמנא,
13 ולא מוריש קס לפיזו מיהו. יש לדרוח: דהוה מצי למימר וליתקש. דאם יש (בבבא). לא קשה: דמסיק לצפרא אמר ליה - חודשה בקר. אמר רמנא. ומתיב קרן דהיא, וקתני משלם שלמתי
14 ודאם שניא: אפסא: דקתני בגמל אבא מותא. ואחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא: אחר כך טעם רמנא פטורא:
15 וטבח בולו באסורא - חייב. אף על גב דלא עמד ברין, דאדם מוריש קס לבניו. דאם רבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
16 אתה ליתן. לו דאם הוא וטבח מותר. דחייב. דרבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
17 לא קנען קרן שבויה, דהוא וטבח מותר מירכש בעימותו בפקדון ברין. ואם קאמינא דרבינא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
18 וברשע חודה, ואתי ובעלל לרש"י - כרב היה מנוון. שכבי עמד ברין, ולא היה יכול לחודות ולתופר - לא היה ודמיא יצחק מוקי דוד קביא דהא בבריתא ופגמ. דממונא
19 אמר בו דאחא ודא. ופרשיה: שאם אינו לאחון - אין מתייבס דהבופ קרבן שבויה על מענומהו. והא בלע דבריס דידהו. הוא אלא שבע מניה דאחון הוא. ומסיק כי קאמר רבה דממון
20 הוא ולחודשי לבינו - באשר ארסו, לענין קרבן שבויה. ומסיק דארמיין 'חודשה' לעמוד ברין וברנה ואחר כך מתי. דמינא קא ירתי. מכל מקום עיקרו קס מקייל ליה חודה וירודה
21 וירשה שוה - דאם מוריש קס, לענין קרבן שבויה. ומיהו. לישן לחודשי לבניו - זה משמע עופרה. וזו ענין תוספתא אבל קנא ע"ג. דרבו ומתחיל ספיא.

גמרא אָנן תַּנְיֵנן: קַלִּינִי. אֵית תַּנְיֵי תַּנְיֵי: קַל אָנִי. מֵאן דְּמַר: קַלִּינִי, לֵית הוּא אֵלָא קַלִּיל. מַה דְּמַר: קַל אָנִי, לֵית הוּא אֵלָא נְטִיל.

מִתְנִיתָא דְלָא פְּרַבֵּי מֵאִיר, דְּאָמַר: אַף הַמַּגְדֵּף עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.

הַלְכָה ט' מִתַּנְיֵי וְלֹא זֶו בְּלִבְד אָמְרוּ, אֵלָא כָּל הַמְּלוֹן אֵת מִתּוֹ – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הַלִּינִי לְכַבּוּדוֹ לְהִבְיָא לֹו אַרְזֵן וְתַכְרִיכִים – אִינֵו עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְלֹא הָיוּ קוֹבְרִין אוֹתָן בְּקַבְרוֹת אַבּוֹתֵיהוֹן, אֵלָא שְׁנֵי קַבְרוֹת הָיוּ מִתּוֹקְנִין לְבֵית דִּין, אֶחָד לְנַסְקָלִין וְלַנְשַׁרְפִּין, וְאֶחָד לְנַהֲרָגִין וְלַנְהַנְקִין.

גמרא תַּנְיֵי הַמַּעֲבִיר אַרְזֵן מִמְּקוֹם לְמְקוֹם – אִין בּוּ מִשּׁוּם לִיקוּט עַצְמוֹת. אָמַר רַבִּי אַחָא: הֲדָא דְתִימַר: בְּאֶרְזֵן שֵׁישׁ, אֲבָל בְּאֶרְזֵן עֵץ – יֵשׁ מִשּׁוּם לִיקוּט עַצְמוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֲפִילוּ בְּאֶרְזֵן עֵץ – אִין בּוּ מִשּׁוּם לִיקוּט עַצְמוֹת.

אִי זֶה לִיקוּט עַצְמוֹת? אָמַר רַבִּי חֲנִי: וְהוּא שְׂשֻׁמַע לְמַחַר. אֲבָל בּוּ פִּיּוּם – יֵשׁ שְׂמִיעָה לְלִיקוּט עַצְמוֹת. תַּנְיֵי נִיקוּמְכֵי קוּמֵי רַבִּי זְעִירָא:

[דף ל' ע"א]

אִין שִׁיעוּר לְלִיקוּט עַצְמוֹת. רַבִּי מַנְי הוֹרִי לְרַבִּי לֹא דְכַפְרָא, לְקַרְוֵעַ וְלַהֲתַאבְּל, פְּרַבֵּי אַחָא. וְלֹא לִיטְמוֹת, פְּרַבֵּי יוֹסִי. תַּנְיֵי: לִיקוּטֵי עַצְמוֹת – בְּשְׂמִיעוּן. אִיזְהוּ לִיקוּט עַצְמוֹת? הַמְּלַקֵּט עֵצִים עֵצִים מִשְׂתֵּי עַבְל הַבְּשָׂר.

תַּנְיֵי: לִיקוּט עַצְמוֹת – אִין אוֹמַר עֲלֵיהוֹן קִינִים וְנַחֵי, וְלֹא בְּרַפְת אֲבָלִים, וְלֹא תַנְחוּמֵי אֲבָלִים.

אִילוּ הֵן בְּרַפְת אֲבָלִים? שְׂאוּמְרִים בְּבֵית הַכְּנַסַּת. אִילוּ הֵן תַּנְחוּמֵי אֲבָלִים? שְׁהֵן אוּמְרִים בְּשׁוּרָה. תַּנְיֵי: אֲבָל אוֹמַר עֲלֵיהוֹן דְּבָרִים. מַה הֵן דְּבָרִים? רַבְּנָן דְּקִיסְרִין אָמְרִין: קִילוּסִין.

הַלְכָה י' מִתַּנְיֵי נְתַאבְּל הַבְּשָׂר – הָיוּ מְלַקְטִין אֵת הָעַצְמוֹת וְקוֹבְרִין אוֹתָן בְּמַקְוֵן. וְהַקְּרוּבִין בְּאִין וְשׂוֹאֲלִים אֵת שְׁלוֹם הָעֵדִים וְאֵת שְׁלוֹם הַדֵּיּינִים, בְּלוֹמַר, דְּעוּ שְׂאִין בְּלַבִּינֵו עֲלֵיכֶם שְׂדִין אֲמַת דְּנַתֵּם. וְלֹא הָיוּ מִתַּאבְּלִים, אֵלָא אוֹנְנִים, שְׂאִין אִינְיָה אֵלָא בְּלַב.

גמרא תַּנְיֵי: בְּרַאשׁוֹנָה, הָיוּ מְלַקְטִין אֵת הָעַצְמוֹת וְקוֹבְרִין אוֹתָן בְּמַחְמוֹרוֹת. נְתַעַבְל הַבְּשָׂר – הָיוּ מְלַקְטִין אוֹתָן וְקוֹבְרִין אוֹתָן בְּאֶרְזִים. אוֹתוֹ הַיּוֹם מִתַּאבְּל, וְלִמְחַר הִיָּה שְׂמַח, לוֹמַר, שְׂיַנְיַחֲוֵהוּ אַבּוֹתֵי מִן הַדִּין. וְלֹא עוֹד, אֵלָא הָיוּ קוֹבְרִין אוֹתָן בְּפְנֵי עַצְמוֹ, הַנְּסַקְלִין בְּנְשַׁרְפִּין, וְהַנְּהַרְגִין בְּנַהֲנְקִין. הוּא שְׂדוּד אוֹמַר (תהלים כו): **אֵל תִּאֲסֹף עִם חַטָּאִים נַפְשִׁי** – הַנְּסַקְלִין וְהַנְּשַׁרְפִין. וְעַם אַנְשֵׁי דְמִים חֵי – הַנְּהַרְגִין וְהַנְּהַנְקִין.

רַבִּי אַבְהוּ מִטְתִּיָּה אוֹנָם, אֲזַל לִיָּה חַד מִינִיק. עֲלוֹן רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסִי מִי חֲמִי לִיָּה אַפִּין. מֵאִימְתִי עֲלִיָּה, לֹא אָמְרִין לִיָּה מִילָא דְּאוּרִיָּא. אָמַר לוֹן: מוֹשְׁגָחִין רַבְּנָן מִימַר מִילָא דְּאוּרִיָּא. אָמְרוּ לִיָּה: אֲשַׁגַּח מְרָן.

אמר לון: מה אם רשות שלמפון, שיש בה כזב ושקר וגניבות דעת ומשוא פנים ומקח שוחד, והיום עודינו ומחר איננו – נאמר בה: הקרובין באין ושואלין שלום הדיינין והעדים, לומר שאין בליבנו עליכם כלום שדין אמת דנתם. רשות של מעלן, שאין בה לא כזב ולא שקר, לא גניבות דעת, ולא משוא פנים, ולא מקח שוחד, והוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים – על אחת כמה וכמה שהייבים אנו לקבל עלינו מידת הדין, ואומר (דברים יג): ונתן לך רחמים ורחמך והרבה כאשר נשבע לאבתך.

הדרן עלה פרק גמרי הדין

~ פרק שביעי ~

הלכה א' מתני' ארבע מיתות נמסרו לבית דין: סקילה, שרפה, הרג, וחנק. רבי שמעון אומר: שרפה, סקילה, חנק, והרג. זו מצות הנסקלין.

גמרא ולרשות לא ניתן אלא דין הרג לבד. סקילה מניין? וסקלתם באבנים ומתו (דברים יז).

שריפה? שנאמר (ויקרא כ): באש ישרפו אתו ואתהן. הרג? נאמר כאן: נקימה, ונאמר להלן (ויקרא כו): והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית. מה נקימה האמורה להלן – הרב, אף נקימה האמורה כאן – הרב. חנק? לית משפח ליה

[דף ל' ע"ב] אמרת, כל מיתה האמורה בתורה סתם, אין אתה רשאי להחמיר עליה אלא להקל עליה, ותלו אותו בחנק.

רבי שמעון אומר: שריפה המורה מסקילה, ורבנין מרין: סקילה המורה משריפה. רבי שמעון אומר: חנק המור מהרג, ורבנין מרין: הרג המור מהחנק. רבי שמעון דרש: כל שם בת כהן – בשרפה, ורבנין מרין: כל שם ארוסה – בסקילה.

רבי שמעון דרש: מה בת כהן שהחמירה תורה בארוסה שתהא בשריפה – היקילה בנשואה שתהא בסקילה. בת ישראל שהיקילה תורה בארוסה שתהא בסקילה – אינו דין שנגל עליה בנשואה שתהא בהריגה.

ורבנין דרשין: מה אם בת ישראל שהחמירה התורה בארוסה שתהא בסקילה – הקילה בנשואה שתהא בשריפה. בת כהן שהיקילה התורה באירוסיה שתהא בשריפה – אינו דין שנגל עליה בנשואה שתהא בחניקה.

רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה: כל מיתה שהיא למטה ממיתת אביה, בשריפה, בשחיה אצל אביה, עם אביה, בשריפה. ועם חמיה בסקילה.

את אביה היא מחללת באש תשרף. רבי ליעזר אומר: עם אביה בשריפה. עם חמיה בסקילה. היא בשריפה, ואין בוועלה בשרפה. היא בשרפה, ואין זוממיה בשריפה. פיצא בהם בשרפה, היא והן בשרפה. פיצא בהן בסקילה, היא והן בסקילה. פיצא בהן בחנק, הן בשרפה, והיא

[היא והן]

[דף ל"א ע"א]

בהנך. רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה: רבנן דרשין: אנשי עיר הנדחת בכלל עובדי עכו"ם היו במקילה. יצאו לידון בקלה שבמיתות בשרפה. לא דייך שאת מוציאה לידון בקלה שבמיתות בשרפה, אלא שאת מוציאן בקלה שבמיתות בהניקה.

רבי שמעון דרש: נביא השקר בכלל עובדי עכו"ם היה בשרפה, יצא לידון בקלה שבמיתות במקילה, לא דייך שאת מוציא לידון במקילה, אלא שאת רוצה להוציאן בקלה שבמיתות בהריגה.

רבי שמואל בר סוקרטאי בשם רבי אבהו מחלה. רבנן דרשין נביא השקר בכלל עובדי עכו"ם היה במקילה, יצא לידון בקלה שבמיתות בשרפה, לא דייך שאת מוציא בשרפה, אלא שאת מוציא לידון בקלה שבמיתות בהניקה. רבי שמעון דרש: אנשי עיר הנדחת בכלל עובדי עכו"ם היו בשרפה, יצאו לידון בקלה שבמיתות במקילה, לא דייך אלא שאת מוציאן לידון בקלה שבמיתות בהריגה.

הלכה ב' מתני' מצות הנשרפין, היו משקעין אותו בזבל עד ארפובותיו, ונותנין סודרין קשה לתוך תרכה וכורף על צוארו. זה מושף אצלו וזה מושף אצלו עד שפותח את פיו. ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך מעיו, וחומרת את בני מעיו. רבי יהודה אומר: אף הוא אם מת בידם – לא היו מקיימין בו מצות שרפה. אלא פותחין את פיו בצבת שלא כמובתו, ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך מעיו, וחומרת את בני מעיו.

אמר רבי ליעזר בי רבי צדוק: מעשה בבת כהן אחת שזינתה, והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה. אמרו לו: מפני שלא היה בית דין שבאותה שעה בקי.

גמרא ויתן קשה בפני עצמו! אמר: שלא ימות. שכן מצאנו: שבשעה שפתם חזקה את מוצא מימי גיהון העליון, במנים דקים סתמן. רבי קריספא בשם רבי יוחנן: בפתילה של בעין היא מתניתא. מהו בפתילה של בעין? רבנן דקיסרין אמרין: אבר וקסמיטיריון מעורבין.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: אתאי כמאן דמר: מדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו. ברם, כמאן דמר: יורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו – בפתילה של נפט היא מתניתא. תני:

[דף ל"א ע"ב] קודם לארבעים שנה עד שלא הרב בית המקדש – ניפלו דיני נפשות מישראל. בימי רבי שמעון בן יוחי – נפלו דיני ממונות מישראל. אמר רבי שמעון בן יוחי: בריך רחמנא דלי גא חכים מידון.

אמר רבי ליעזר בי רבי צדוק: תינוק הייתי ורוכב על כתיפו דאבא, וראיתי בת כהן שזינת, והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה. אמרו לו: תינוק היית ואין עדות לתינוק. כד חמא דא מילתא, לא היה פחות מכן עשר שנים. כד היה מחלה עם רבו, לא היה פחות מן תלתין שנים, דלית אורחא דגברא רבא מחלה עם בר נש פחות מתלתין שנים.

ותני בן: אמר רבי: מעשה שהייתי אני בא ורבי לעזר בי רבי צדוק מבית שריון, ואכלנו תאנים וענבים עראי חוץ לפינה.

הלכה ג' מתני' מצות הנהרגין, היו מתיזין את ראשו בסיף בדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר: ניוול הוא זה, אלא מניח את ראשו על הסדן וקוצץ אותו בקופיץ. אומר לו: אין מיתה מנוולת מזו.

גמרא מודה רבי יהודה שאין מיתה מנוולת מזו, אלא שאמרה תורה (ויקרא יח): **בחשתיהם לא תלכו**. אומר רבי יוחנן: ותני בן (במדבר לח) **ירצח הרוצח** – במה שרצה. יכול אם הרגו בסיף – ינהרגו בסיף, במסל – ינהרגו במסל? נאמר פאן נקימה, ונאמר להלן (ויקרא כו): **והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית**. מה נקימה שנאמר להלן – בחרב. אף נקימה שנאמר פאן – מיתה בחרב.

יכול ויטלינו מבין האנפיים? נאמר פאן (דברים יז): **ובערת הרע מקרבך**, ונאמר להלן: **ואתה תבער הדם הנקי מקרבך**, הבערה הבערה, עריפה עריפה, מה הבערה שנאמר להלן – מול העורף, אף פאן – מול העורף. מה עריפה שנאמר להלן – התנת הראש, אף פאן – התנת הראש.

הלכה ד' מתני' מצות הנחנקין, היו משקעין אותו בזבל עד ארפובותיו, ונותנין סודרין קלה לתוף הרבה וכורף על צוארו, זה מושף אצלו וזה מושף אצלו עד שנפשו יוצאה.

גמרא חנק לית משפחה. אמרת, הרי זו מיתה בתורה, וכל מיתה שנאמר בתורה סתם – אין את רשאי למושקה להחמיר עליה אלא להקל עליה; דברי רבי יאשיהו.

אמר לו רבי יונתן: לא מפני שהיא קלה, אלא שנאמרה סתם, וכל מיתה שנאמרה סתם – אי אתה רשאי להחמיר עליה אלא להקל עליה. תלו אותו בהנק. אמרת, סדר חנק כך הוא: זה מושף אצלו וזה מושף אצלו.

כהנא בעא קימי רב: תפון את מר: זה מושף הילף וזה מושף הילף. וכא את מר: זה מושף אצלו וזה מושף אצלו. אמר ליה: תפון – זה מלפניו וזה מלאחריו, ברם הכא – דין מן דין סיטרא, ודין מן דין סיטרא.

הלכה ה' מתני' אלו חן הנסקלין: הבא על האם, ועל אשת אב, ועל תפלה, ותבא על הזכר, ועל הבהמה, והאישה המביאה עליה את הבהמה, והמגדף, והעובד עבוי"ם, והנותן מזרעו למולד, ובעל אוב, וידעוני, והמחלל את השבת, והמקלל אביו ואמו, ותבא על נערה המאורסה, והמסית, והפודית, והמכשף, ובן סורר ומורה.

גמרא לכן צריכה, בהעלם אהר, אבל בשני העלימות, שכן אפילו באשה אחת,

[דף ל"ב ע"א]

בא עליה, והור ובא עליה בהעלם אחד – חייב על כל אחת ואחת.

רבי שמעון בריה דרבי הלל בן פזי בעא קומי רבי הלל בר פזי: מתניתא באשה אחת שיש לה שמות הרבה, אבל אם היו נשים הרבה והעלימות הרבה, בהעלם אחד הוא! אמר ליה: לכן צריכה בהעלם אחד.

דאיתפלגון: הוא בהעלם אחד, והיא בחמשה העלימות – רבי יוחנן אמר: הוא מביא קרבן אחד, והיא מביאה חמשה קרבנות. רבי שמעון בן לקיש אמר: בשם שאינו מביא אלא קרבן אחד, כך אינה מביאה אלא קרבן אחד, שלא תאמר: יעשו נשים הרבה והעלימות הרבה בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת. לפום בן צריך מימר: חייב על כל אחת ואחת.

אמר רבי בון בר חייא: תני רבי ישמעאל בן: (ויקרא יט) לא תנחשו ולא תעוננו. והלא הניחוש והעינון בכלל היו, ויצאו מן הכלל, לחלוק על הכלל, כלל בהיפרת, ופרט בהיפרת.

מילתיה דרבי יוחנן אמרה: כלל ופרט הוא. דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן (ויקרא יח): כי כל אשר יעשה מפל התועבת האלה ונכרתו וגו' והלא אחותו בכלל היית, ויצאת מן הכלל לחלוק על הכלל.

התיב רבי לעזר: והכתיב (שם): ערות אחות אמו וערות אחות אביה לא תגלה. אמר ליה: לצורך יצאת לידון בערייה.

[דף ל"ב ע"ב]

והכתיב: ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה את מקרה הערה והיא גלתה את מקור דמיה. אמר ליה: לצורך יצאת לידון בערייה. שלא תאמר: הואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאת ערייה – לא נעשה בה את המערה בגומר, לפום בן צריך מימר.

והכתיב: ואיש אשר ישכב את דדתו, ערות דדו גלה. אמר ליה: לצורך יצאת לידון בערירי. דאמר רבי יודן: כל אתר דתימר: ערירים יהיו, תוון בלא וולד. וכל אתר דתימר: ערירים ימותו – קוברין את בניהו.

אמר רבי יוסי: דודתו לצורך יצאת, למעט את אשת אחיו מאמו. מה טעמא? נאמר כאן: דודתו, ונאמר להלן (ויקרא כה): או דדו או בן דדו ונאלנו. מה דודו שנאמר להלן – באחי אביו מאביו הפתוב מדבר, אף דודתו שנאמר כאן – באשת אחי אביו מאביו הפתוב מדבר.

אף אשת אחיו לימדה מדודתו. מה דודתו שנאמר להלן – באשת אחי אביו מאביו הפתוב מדבר, אף אשת אחיו שנאמר כאן – באשת אחיו מאביו הפתוב מדבר.

עד בדין פרבי עקיבה. פרבי ישמעאל? תני רבי ישמעאל: נאמרה כאן אשת אחיו, ונאמר להלן (ויקרא כ): ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא. מה נדה יש לה היתר לאחר איסורה, אף אשת אחיו יש לה היתר. יצאת אשת אחיו מאמו – שאין לה היתר לאחר איסורה.

והא רבי יוחנן מקשי לה מנן תיתי ליה. רבי אבהו בשם רבי לעזר בשם רבי הושעיה: שני לאוין וברת אחד, לאוין הולקין את ההפרת.

מה טעמא? (שמות ז) על בשר אדם לא יסד ובמתכנתו לא תעשו כמהו. וכתוב, איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על זר ונברת מעמיו. הרי כאן שני לאוין וברת אחד, לאוין הולקין את ההפרת.

ועוד מן הדא, שמואל בר אבא בעא קומי רבי זעירא: ויצאו שלמים ויחלקו על כל הקדשים במומאה!

[דף ל"ג ע"א]

אמר ליה: לצורך יצאו, למעט קדשי בדק הבית – שאין חייבין עליהן משום פגול ונותר וטמא. ולא מתניתא היא? קדשי המזבח מצטרפין זה עם זה למעילה, וחיובין עליהן משום פגול ונותר וטמא, מה שאין בן בקדשי בדק הבית, מפנין שאינן מצטרפין אינן הולקין! אמר רבי חנינה: וכן היא צריכה ליה, ויחלקו ולא יצטרפו.

כלל בעשה, ופרט בלא תעשה, מילתיה דרבי לעזר אמרה: כלל ופרט הוא.

רבי לעזר אומר: לוקין על ידי הרישה בשביעית. רבי יוחנן אומר: אין לוקין על ידי הרישה בשביעית. מה טעמא דרבי לעזר? (ויקרא כה) ושבתה הארץ שבת לה' – כלל. שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר – פרט. הזורע והזומר – בכלל היו, ולמה יצאו? להקיש אליהם, אלא מה הזורע והזומר – מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאילן, אף אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן.

מה עבד לה רבי יוחנן? שני דברים הן, ושני דברים שיצאו מן הכלל – הולקין.

על דעתיה דרבי אלעזר אינן חלוקין? ואית ליה לחלוק אינן הולקין. הא ללמד – מלמדיו.

על דעתיה דרבי יוחנן אינן מלמדיו? שנייה היא, שכלל – בעשה, ופרט – בלא תעשה, ואין עשה מלמד על לא תעשה, ואין לא תעשה מלמד על עשה.

על דעתיה דרבי לעזר, עשה מלמד על לא תעשה, אבל לא תעשה אינו מלמד על עשה.

על דעתיה דרבי יוחנן ניהא, מותר להפור בה בורות שיחין ומערות. על דעתיה דרבי לעזר מהו להפור בה בורות שיחין ומערות? בשם שאין מלמדיו לענן איפור, כך לענן היתר לא ילמדו.

אמר רבי בא קרתיגנאה: טעמא דרבי יוחנן (ויקרא כה) שש שנים תזרע שדך, לא בשביעית. ושש שנים תזמר פרמך, לא בשביעית. כל לא תעשה שהוא בא מבה עשה – עשה הוא ועובר בעשה. רבי ירמיה אומר: עובר בעשה.

[דף ל"ג ע"ב]

רבי יוסי אומר: אפילו בעשה אין בו. והכתיב מלא ושבתה הארץ שבת לה! לענין לא תעשה שבו.

יהו לוקין על התוספת? רבי יוחנן פתר מתניתא: יכול יהו לוקין על ידי חרישה בשביעית. הרי רבי לעזר פתר מתניתא: יכול יהו לוקים על איפור שני פרקים הראשונים.

אית תני תני: ושש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר ברמך. ואית תני תני: שדך לא תזרע וגו'. מאן דמר: שש שנים, מסייע לרבי יוחנן. ומאן דמר: שדך לא תזרע, מסייע לרבי לעזר.

מתניתא מסייע [פליגא] לרבי לעזר! השמר – בלא תעשה. פן – לא תעשה. וכתיב: שם תעלה עולותיך ושם תעשה. שם תעלה – זו העלייה. ושם תעשה – זו השחיטה וזריקה. מה העלייה שהוא בעשה – הרי היא בלא תעשה. אף שחיטה וזריקה שהן בעשה – יהו בלא תעשה! בגין דכתיב (דברים יב) שם תעלה ושם תעשה. והא אילו לא כתיב שם תעלה ושם תעשה – אין עשה מלמד על לא תעשה, ואין לא תעשה מלמד על עשה.

מה עבד לה רבי יוחנן ואלעזר? שלא תאמר כמה דתימר גבי שבת: חפר, הרץ, נעץ – אינו חייב אלא אחת. ודכוותה: שחט והעלה – לא יהא חייב אלא אחת. לפום כן צריך מימר: חייב על כל אחת ואחת.

רבי זעירא, רב חייא בר אשי בשם כהנא: הנוטע בשבת – חייב משום זרע. רבי זעירא אומר: זומר בנוטע.

נטע זומר בשבת, על דעתיה דכהנא – חייב שתים. על דעתיה דרבי זעירא – אינו חייב אלא אחת.

כלום אמר רבי זעירא אלא זומר בנוטע, דילמא נוטע בזומר? הכל היה בכלל זריעה, ויצאת זמירה להחמיר על עצמה, מפני שיצאת זמירה להחמיר על עצמה, את פוטרו משום זרע? הוי: לא שנייא, נטע זומר בשבת, בין על דעתיה דכהנא, בין על דעתיה דרבי זעירא – חייב שתים.

הלכה ו'

מתני' הבא על האם – חייב עליה משום אם ומשום אשת אב. רבי יהודה אומר: אינו חייב אלא משום האם בלבד. הבא על אשת אב – חייב עליה משום אשת אב ומשום אשת איש. בין בחיי אביו, בין לאחר מיתת אביו. בין מן האירוסין, בין מן הנישואין.

הבא על פלתו – חייב עליה משום פלתו ומשום אשת איש. בין בחיי בנו, בין לאחר מיתת בנו. בין מן האירוסין, בין מן הנישואין.

גמרא אזהרה לבא על האם מניין? (ויקרא יח) ערות אמה לא תגלה. ברת מניין? (שם) כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה, ונכרתו הנפשות העשות מקרב עם.

אזרחיה לבא על אשת אב מניין? (שם) ערות אשת אביד לא תגלה.

כרת מניין? (שם) כי כל אשר יעשה וגו'.

עונש מניין? ואיש אשר ישכב את אשת אביו ערות אביו גלה מות יומתו וגו'.

אזרחיה לבא על בלתו מניין? ערות בלתד לא תגלה.

כרת מניין? כי כל איש אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו.

עונש מניין?

[דף ל"ד ע"א]

(שם ב) ואיש אשר ישכב את בלתו וגו'. תנייתה חכא, תנייתה בכריתות. ניהא בכריתות –

שהוא מביא קרבן וחוזר ומביא קרבן, אית לד מימר בסנהדרין שהוא נסקל וחוזר ונסקל?

אמר רבי יודן אבוי דרבי מתנייה: להתרבייה איתאמרת. שאם התרו בו משום אשת אב –

לוקה. משום אם – לוקה.

ויתרו בו משום אשת איש! אמר רבי אבין: תיפתר בפנייה.

תמן תנינן: רבי יהודה אומר: אם לא היתה אמו ראויה לאביו – אינו חייב אלא אחת. הא אם

היתה אמו ראויה לאביו – חייב שתים. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: לא שנייא בין שהיתה אמו

ראויה לאביו, בין שאין אמו ראויה לאביו – אינו חייב אלא אחת. טעמא דרבי יוחנן? אמד

דיא! משום אמו אתה מחייבו! ערה את כל הפרשה לאם.

רבי בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא: מה ראה רבי יוחנן לתפוש את האם ולהניח אשת

האב? אמר ליה: דהוא סבר פרבי ישמעאל. דרבי ישמעאל דרש: ערות (אשת) אביד – בזכר

הכתוב מדבר. ואין אביו בכלל הזכר? אלא לחייבו שתים. דתני: הכא על אביו – חייב עליו

שתים.

וניתני: שלשים ושבע כריתות בתורה! רבי מנא אומר: כל שם זכר – אחד.

ערות אשת אביד – באשת אב הכתוב מדבר. ערות אמד, זו אמו שהיא אשת אביו. אמו

שאינה אשת אביו מניין? אמד היא לא תגלה ערותה.

מה עבד לה רבי עקיבא? פתר לה לאחר מיתה. ולית לרבי ישמעאל בן? ערות אביד היא לא

שנייא בין בחייה בין לאחר מיתה.

[דף ל"ד ע"ב]

רבי עקיבא דרש: ערות אביד – באשת אב הכתוב מדבר. ערות אמד – זו אמו שהיא אשת

אביו. אמו שאינה אשת אביו מניין? אמד היא לא תגלה ערותה. מה עבד לה רבי ישמעאל?

פתר לה לאחר מיתה.

ולית ליה לרבי עקיבא בן ערות אביד ערות אמד, מה אביד – כל שהוא אביד, בין לעונש בין לאזהרה, אף אמד – כל שהוא אמד, בין לעונש בין לאזהרה.

לא מסתברא דדריש אהן קרייא, אלא רבי יודה דלית ליה אמו שהיא אשת אביו, צריך מידרוש ערות אביד וערות אמד, מה אביד – כל שהוא אביד בין לעונש בין לאזהרה, אף אמד – כל שהוא אמד בין לעונש בין לאזהרה.

אמר רבי ועיריה: הדיא אמרה: למידין מגזירה שוה אפילו מופנה מצד אחד. אמר ליה רבי יודן: לית דא פשיטא על דרבי עקיבא, דרבי עקיבא אמר: גזירה שוה אף על פי שאינו מופנה!

רבי ירמיה בעי: הבא על אמו – מהו שהוא חייב עליה משום אשת איש?

[דף ל"ה ע"א]

תא חמי: אילו בא אחר עליה – חייב משום אשת איש, בנה לא כל שפן!

התיב רבי יוסי: הרי חורגה – הרי הוא חייב עליה משום אשת איש, ובנה אינו חייב עליה משום אשת איש! דתני: אף בשאר כל העריות פן, חמותו ואשת איש – את תופשו משום חמותו. פלתו ואשת איש – את תופסו משום פלתו. אחותו ואשת איש – את תופסו משום אחותו.

מבריהו מן החמורה ומקנתרו בקלה? לית יביל, דתני: הבא על אחותו – חייב עליה משום אחותו ומשום בת אשת אביו. רבי יוסי בי רבי יודה אומר: הבא על אחותו – אינו חייב עליה אלא משום שם אחד בלבד. וכן הבא על פלתו.

רבי ירמיה, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: אתייא דרבי יוסי בי רבי יודה פשיטת רבי יודה אביו, כמה דרבי יודה תופש שם ראשון, פן רבי יוסי בי רבי יודה תופש שם ראשון.

חזר רבי ירמיה, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: לית לרבי יוסי בי רבי יודה פשיטת רבי יודה אביו. תמן אמו בלא אשת אביו – חייב, אשת אביו בלא אמו – חייב. ברם הכא מצינו בת אשת אביו בלא אחותו – הוא מותר בה.

הלכה ז'

מתני' הבא על הזכר, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה. אם אדם הטא, בהמה מה חטאת? אלא, לפי שבאת לאדם

[דף ל"ה ע"ב]

תקלה על ידיה, לפיכך אמר הכתוב: תיסקל.

דבר אחר: שלא תהא הבהמה עוברת בשוק, ויאמרו: זו היא שנסקל איש פלוני על ידיה.

גמרא אזהרה לבא על הזכר מניין? (ויקרא יח) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. ברת מניין? (שם) כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו וגו'. עונש מניין? ואיש אשר ישכב את

זכר משכבי אשה תועבה עשו שניהם מות יומתו דמיהם בם. את יליף דמיהם בם מדמיהם בם.

עד דדון לשוכב, לנשכב מניין. ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. קרי ביה לא תישכב. עד דדון רבי עקיבה, רבי ישמעאל (דברים כג) לא יהיה קדש מבני ישראל, כרת לנשכב רבי ישמעאל מניין?

רבי ירמיה בשם רבי אבהו: נאמר פאן קדש ונאמר להלן (מלכים א יד) וגם קדש היה בארץ. את למד קדש מקדש וקדש מתועבה. רבי חייה בר אבא בשם רבי הנביה: תועבה מתועבה. אמר רבי יוסי בי רבי בון: מתניתא אמרה כן: תועבה עשו שניהם, שניהם במקילה, שניהם באזהרה, שניהן בהפרת.

אזהרה לפא על הבהמה מניין? (ויקרא יח) ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה. כרת מניין? (שם) פי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו'. עונש מניין? (ויקרא כ) ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת. את יליף דמיהם בם מדמיהם בם. עד דדון רבי עקיבא. רבי ישמעאל? רבי ישמעאל מן אתריה ורבי עקיבה מן אתריה.

כרת לנשכב? על דרבי ישמעאל לית משפח. עונש לנשכב, בין על דרבי ישמעאל בין על דרבי עקיבה לית משפח. וכתוב (שמות כב) זבח לאלהים יחרם, מה זה – במקילה וכרת, אף זה – במקילה וכרת.

מה מפקא מביניהון? שכב את הזכר ונשכב ממונו. על דעתיה דרבי ישמעאל – חייב שתים, על דעתיה דרבי עקיבה – חייב אחת.

שכב את הבהמה ונשכב הימנה, בין על דעתיה דרבי עקיבה בין על דעתיה דרבי ישמעאל – חייב שתים.

שכב את הזכר ואת הבהמה – חייב שתים. נשכב מן הזכר ומן הבהמה – חייב שתים. שכב שני זכרים פאחת, מאחר שמתחייבין על ידו שנים – חייב שתים. נשכב משני זכרים פאחת, מאחר שמתחייבין על ידו שנים – חייב שתים.

תני: הזכר – לא עשה בו את הקמן פגדול. והבהמה – עשה בה את הקטנה פגדולה.

אמר רבי לעזר: לעולם אינו מתחייב עליה, עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד.

רבי בון בר חייה בעא מרבי זעירא:

[דף ל"ז ע"א]

מה ראה רבי ישמעאל ורבי עקיבה ליחלק בזכר ובבהמה, ובשאר כל העריות לא נחלקו? אמר ליה: שכלל העריות – פתוב בהן שאר בשר, ואלו – אין פתוב בהן שאר בשר.

מסכת ברכות פּרָק ראשון

א. מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה שבני אדם נכנסין לאכול פיתן בערבי שבתות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן, סימן לדבר - צאת הכוכבים ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר (נחמיה ד, טו): "וחצאים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים":

ב. רבי שמעון אומר: פעמים שאדם קורא אותה שתי פעמים בלילה, אחת קדם שיצלה עמוד השחר ואחת משיצלה עמוד השחר, ונמצא יוצא בה ידי חובה של יום ושל לילה:

ג. רבי אומר: ארבע משמרות הוי הלילה. עונה - אחת מעשרים וארבע לשעה. והעת - אחת מעשרים וארבע לעונה. והרגע - אחת מעשרים וארבע בעת. רבי נתן אומר: שלש אשמורות בלילה, שנאמר (שופטים ז, ט): "ראש האשמורת התיכונה", אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה:

ד. מאימתי קורין את שמע בשחרית? אחרים אומרים: כדי שיהא רואה חברו ברחוק ארבע אמות ומכירו. מצותה עם הגזן החמה, כדי שיהא סומך גאולה לתפלה, ונמצא מתפלל ביום. אמר רבי יהודה: פעם אחת הייתי מהלך אחר רבי עקיבא ואחר רבי אלעזר בן עזריה, הגיע זמן קריאת שמע, כמדמה אני שנתיאשו מלקרות, אלא שעוסקין בצרכי צבור. קריתי ושנתי, ואחר כך התחילו הן, וכבר נראתה חמה על ראשי ההרים:

ה. החתנים וכל העוסקין במצות - פטורין מקריאת שמע, ומן התפלה ומן התפלין, שנאמר: "בשבתך בכייתך" - פרט לחתנים. "ובלכתך בדרך" - פרט לעוסקין במצות:

ו. מעשה ברבי ישמעאל וברבי אלעזר בן עזריה, שהיו שרוין במקום אחד, והיה רבי ישמעאל מטה ורבי אלעזר זקוף. והגיע זמן קריאת שמע, ונזקף רבי ישמעאל והטה רבי אלעזר. אמר לו רבי ישמעאל: "מה זה אלעזר"? אמר לו: "ישמעאל אחי! אומרים לאחד: מפני מה זקנך מגדל? אמר להם: יהיה כנגד המשחיתים! אני שהייתי זקוף - הטייתי. אתה שהיית מטה - זקפת"? אמר לו: "אתה הטייתה - לקים כדברי בית שמאי, אני נזקפתי - לקים דברי בית הלל". דבר אחר: שלא יראו התלמידים ויקבעו כדבריך הלכה לדורות:

ז. למה אמרו אחת ארבה ואחת קצרה? מקום שאמרו להאריך - אינו רשאי לקצר, לקצר - אינו רשאי להאריך, לחתם - אינו רשאי שלא לחתם, שלא לחתם - אינו רשאי לחתם, לפתח בברוך - אינו רשאי שלא לפתח בברוך, שלא לפתח בברוך - אינו רשאי לפתח בברוך, לפתח בברוך - אינו רשאי לפתח בברוך, שלא לפתח בברוך - אינו רשאי לפתח בברוך, לפתח בברוך - אינו רשאי לפתח בברוך:

ח. אלו ברכות שמקצרין בהן: המברך על הפרות ועל מצות ברפת הזמן וברכה אחרונה שבקריאת שמע ושבברכת המזון. אלו ברכות שמאריכין בהן: ברפת תענית וברכות של ראש השנה וברכות יום הכפורים, מברכות של אדם נכר אם בור הוא, אם תלמיד חכם הוא:

ט. אלו ברכות שאין חותמין בהן בברוך: המברך על הפרות ועל המצות ברפת הזמון וברכה אחרונה שבברפת המזון. רבי יוסי הגלילי היה חותם בברכה אחרונה שבברפת המזון ומאריך בה:

יג. פיוצא בו (ישעיה מג, יח): "אל תזכרו ראשונות". "אל תזכרו ראשונות" - אלו על מלכיות. "וקדמניות אל תתבנו" - אלו על מצרים. "הנני עשה חדשה עתה תצמח הלא תדעוה" - אלו מלחמת גוג. משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה מהלך בדרך, ופגע בו זאב ונצל ממנו, והיה מספר מעשה הזאב. חזר ופגע בו ארי ונצל ממנו, והיה מספר מעשה ארי. ופגע בו נחש ונצל ממנו. שכח מעשה שניהם והיה מספר מעשה נחש. כך ישראל - צרות אחרונות משכחות את הראשונות:

יד. פיוצא בו (בראשית יז, טו): "שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה"; בתחלה היא שרי לאמתה, עכשו היתה שרה לכל האמות, שנאמר: "כי שרה שמה". פיוצא בו (שם שם ה): "לא יקרא עוד שמך אברהם והיה שמך אברהם"; בתחלה הרי אמה אב לכל אדם, ולכסוף הרי אמה אב לכל העולם, שנאמר (שם): "כי אב המון גוים נתתיך":

טו. אף על פי שחזר וקרא "אברהם" - אברהם, אינו לגנאי אלא לשבח. ל"הושע" - הושע, אינו לגנאי אלא לשבח. הוא אברהם עד שלא נדבר עמו הוא אברהם משנדרב עמו, הוא הושע עד שלא נכנס לגולה הוא הושע משנכנס לגולה. משה משה, אברהם אברהם, יעקב יעקב, שמואל שמואל - כלן לשון

ט. אלו ברכות שאין חותמין בהן בברוך: המברך על הפרות ועל המצות ברפת הזמון וברכה אחרונה שבברפת המזון. רבי יוסי הגלילי היה חותם בברכה אחרונה שבברפת המזון ומאריך בה:

י. אלו ברכות שפותחין בהן בברוך: כל הברכות כלן פותחין בברוך, חוץ מן הברכה הסמוכה לשמע, וברכה הסמוכה לברכה אחרת, שאין פותחין בהן בברוך:

יא. אלו ברכות ששוחין בהן: ברכה ראשונה תחלה וסוף, ובמודים תחלה וסוף. והשוחה בכל ברכה וברכה - מלמדן אותו שלא ישחה. ואין עונים עם המברך; רבי יהודה היה עונה עם המברך (ישעיה ו, ג): "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו"; (יהזקאל ג, יב): "וברוך כבוד ה' ממקומו"; כל אלו היה רבי יהודה אומר עם המברך:

יב. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הריני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז, ג): "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך"; "ימי חייך" - הימים. "כל ימי חייך" - הלילות; אלו דברי בן זומא. וחכמים אומרים: "ימי חייך" - העולם הזה. "כל ימי חייך" - להביא לימות המשיח. אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח? הרי הוא אומר (ירמיה כג, ז): "לכן הנה ימים באים נאם ה' וגו'! אָמְרוּ לוֹ: לֹא שִׁתְּעַקֵּר יְצִיאַת מִצְרַיִם מִמְּקוֹמָהּ, אֲלֵא שִׁתְּאֹמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם מִמְּקוֹמָהּ, וּמִלְכֻיּוֹת, וּמִלְכֻיּוֹת עַקֵּר, וּיְצִיאַת מִצְרַיִם טְפֹלָה. כִּיּוֹצֵא בּוֹ

חבה לשון זרוז. הן הן עד שלא נדבר עמהן והן הן משנדבר עמהן, הן הן עד שלא נכנסו לגדלה והן הן משנכנסו לגדלה:

טז. פיוצא בו (תהלים עו, ג): "וייהי בשלם סכו"; וכי מה ראה הקדוש ברוך הוא להחזיר לה שם הראשון? לפי שהוא אומר (ירמיה לב, לא): "על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה, להסירה מעל פני"; יכול אף עכשו הרי היא בחמה? תלמוד לומר (תהלים סח, יז): "ההר חמד אלהים לשבתו", הרי היא בחמדה ובתאנה, מלמד שפפר לה חרבתה, שאין שכינה חוזרת עד שתעשה הו, שנגאמר (דברים ג, כה): "ההר הטוב הזה והלבנון". "וייהי בשלם סכו"; מצינו קשהיא שלם קרויה הו, שנגאמר (בראשית כב, יד): "ויקרא אברהם שם המקום ה' יראה" וגו'; ואומר (תהלים קלו, ז): "זכר ה' לבני אדם". מאימתי? משנעקרו יסודותיה ממנה. "האומרים ערו ערו עד היסוד בה".

מסכת ברכות פרק שני

א. הקורא את שמע - צריך להזכיר יציאת מצרים ב'אמת וציבי'. רבי אומר: צריך להזכיר בה מלכות. אחרים אומרים: צריך להזכיר בה מפת בכורות וקריעת ים סוף:

ב. הקורא את שמע - צריך שיכוון את לבו. רבי אחאי אומר משום רבי יהודה: אם כוון לבו בפרק ראשון, אף על פי שלא כוון את לבו בפרק אחרון - יצא:

ג. הקורא את שמע למפרע - לא יצא. וכן בהלל. וכן בתפלה. וכן במגלה:

ד. הקורא את שמע וטעה, והשמיט בה פסוק אחד - לא יחזור ויקרא את הפסוק בפני עצמו, אלא מתחיל ב'אותו פסוק, וגומר עד סוף. וכן בהלל. וכן במגלה. וכן בתפלה. הנכנס לבית הכנסת, ומצאן שקראו חציה, וגמר עמהן - לא יחזור ויקרא מראשה עד אותו מקום, אלא מתחיל מראש, וגומר עד סוף. וכן בהלל. וכן בתפלה. וכן במגלה:

ה. הקורא את שמע וטעה, ואינו יודע היכן טעה - חוזר לראשה. טעה באמצע הפרק - חוזר לראש הפרק. טעה בין פתיכה ראשונה לאחרונה - חוזר לכתובה ראשונה:

ו. כותבי ספרים תפלין ומזוזות - מפסיקין לקרות שמע, ואין מפסיקין לתפלה. רבי אומר: כשם שאין מפסיקין לתפלה - כך אין מפסיקין לקריאת שמע. רבי חנינא בן עקיבה אומר: כשם שמפסיקין לקריאת שמע - כך מפסיקין לתפלה. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: כשהיה רבן גמליאל ובית דינו ביבנה, היו עסוקים בצרכי צבור - לא היו מפסיקין, שלא להסיע מלבן:

ז. הכתף, אף על פי שמשאו על כתפו - הרי זה קורא. אבל בשעה שפורק וטוען - לא יקרא, לפי שאין לבו מתפונן. בין כך ובין כך לא יתפלל עד שיפרק:

ח. פועלין - קורין בראש האילן, ומתפללין בראש הזית או בראש התאנה. ושאר כל האילנות - יורדין למטה ומתפללין. בעל הבית - בין כך ובין כך

יורד למטה ומתפלל. פועלין - קורין את שמע ומברכין לפנייה ולאחרייה. אוכלין את פתן ומברכין לפנייה ולאחרייה. ומתפללין שלש פעמים שמונה עשרה. אבל אין יורדין לפני התבה:

ט. השושבינין וכל בני החפה - פטורין מן התפלה ומן התפללין כל שבעת הימים. וחיבין בקריאת שמע. רבי שילא אומר: חתן - פטור, וכל בני החבורה - חיבין:

י. קברו את המת ועמדו בשורה, שורה הרואה את הפנימית - פטורה. ושאינה רואה את הפנימית - חיבת. רבי יהודה אומר: אם אין שם אלא שורה אחת, העומדים שם לשם כבוד - חיבין. לשם אבל - פטורין. ירדו להספד, הוראין את הפנימית - פטורין. ויש אומרים: ושניים להם. ושאיין רואין את הפנימית - חיבין. הסופד וכל העוסקים בהספד - מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה. מעשה שהפסיקו רבותינו לקריאת שמע ולתפלה:

יא. בעל קרי חולה שנתן עליו תשעה קבין מים - הרי זה קורא. אבל אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיבא בארבעים סאה. רבי יהודה אומר: ארבעים סאה מפל מקום:

יב. הנבין והנבות והנדות והיולדות - מתרין לקרות בתורה, ולשנות במשנה, במדרש, בהלכות ובאגדות. ובעלי קריין - אסורין בכלן. רבי יהודה אומר: שונה הוא בהלכות הרגילות, ובלבד שלא יציע את המשנה:

יג. בעל קרי שאין לו מים לטבל - הרי זה קורא את שמע ואינו משמיע לאזנו, ואינו מברך לפנייה ולא לאחרייה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: קורא את שמע ומשמיע לאזנו, ומברך לפנייה ולאחרייה. אומר רבי מאיר: פעם אחת היינו יושבין לפני רבי עקיבה בבית המדרש, והיינו קורין את שמע, ולא היינו משמיעים לאזנינו מפני קסודור אחד שהיה עומד על הפתח. אמרו לו: אין שעת הספנה ראייה:

יד. הרי שהיה עומד בשדה ערם, או שהיה עושה מלאכתו ערם - הרי זה מכסה את עצמו בתבן ובקש ובכל דבר, וקורא. אף על פי שאמרו: אין שבחו של אדם להיות יושב ערם, זה - מכסה עצמו בתבן ובקש ובכל דבר, וקורא. אף על פי שאמרו: כשבא הקדוש ברוך הוא את האדם - לא בראו ערום, שנאמר (איוב לח, ט): "בשומי ענן לבשו וערפל חתלתו". ענן לבשו - זה השפיר. וערפל חתלתו - זה השליא. הרי שהיתה מטפחת של בגד ושל עור חגורה לו על מתניו - הרי זה קורא. בין כף ובין כף - לא יתפלל עד שיכסה לבו:

ויתפלל וצריך לנקבו, שנאמר (עמוס ד, יב): "הכון לקראת אלהיך ישראל":

כ. לא ישול את המים במקום שמתפלל - אלא אם כן מרחיק ארבע אמות. יבשו או נבלעו - הרי זה מטר:

כא. הנכנס לבית המרחץ, במקום שבגני אדם עומדין לבושין - יש שם מקרא ותפלה, ואין צריך לומר שאלת שלום. נותן את תפלו, ואינו צריך לומר שאינו חולץ את תפלו. מקום שבגני אדם עומדין לבושין וערמין - יש שם שאלת שלום, ואין שם מקרא ותפלה, ואינו חולץ את תפלו, ואינו נותן לכתחלה. מקום שבגני אדם עומדין ערמין - אין שם שאלת שלום, ואינו צריך לומר מקרא ותפלה, וחולץ את תפלו, ואינו צריך לומר שאינו נותן:

כב. הלל הזקן אומר: אל תראה ערם. אל תראה לבוש. אל תראה עומד. אל תראה יושב. אל תראה שוחק. אל תראה בוכה. שנאמר (קהלת ג, ד): "עת לבכות ועת לשחק":

מסכת ברכות פרק שלישי

א. כשם שנתנה תורה קבע לקרות שמע - כך נתנו חכמים קבע לתפלה. מפני מה אמרו: תפלת השחר עד חצות? שכן תמיד של שחר היתה קרב עד חצות. רבי יהודה אומר: עד ארבע שעות, שכן

³ הינו שאין לבו ועיניו רואים את הערוה - מטר.

טו. לא יכניס אדם את ראשו לתוך קובו ויקרא את שמע. ואם היתה אפרקסותו² חגורה לו מבפנים³ - הרי זה מטר:

טז. שנים שהיו ישנים בטלית אחת - אינן רשאין לקרות את שמע. אלא: זה - מתפסה בכסותו וקורא. וזה - מתפסה בכסותו וקורא. ואם היו בגני ובגני ביתו קטנים - הרי זה מטר:

יז. קטן שיכול לאכול בזית - פורשים מצואתו וממי רגליו ארבע אמות. אין פורשין אלא משל אדם. ומשל כלבים - בזמן שנתן לתוכן עורות:

יח. גרף של רעי ועביט של מי רגלים עמו בבית - הרי זה מרחיק ארבע אמות וקורא. שלפני המטה - נותן לתוכו מים כל שהוא וקורא. ואם לאו - לא יקרא. רבי זכאי אומר: אם נתן לתוכו רביעית מים - יקרא. ואם לאו - לא יקרא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שלפני המטה - לא יקרא. שלאחר המטה - יקרא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אפלו כל הבית כלו כעשר אמות וגרף של רעי מנח לתוכו - לא יקרא עד שיכניסנו, או יניחנו תחת המטה:

יט. לא יכניס אדם במבואות המטנפות ויקרא את שמע. ולא עוד, אלא כשהוא קורא - הרי זה מפסיק עד שיצא מרשות כל אותו מקום ויקרא. לא יעמד אדם

¹ לתוך האהל שלו.

² לפי רש"י בברכות כד ע"ב, הפרוש סוּדָר שבראשו. ולפי רב האי גאון הינו בגד תחתון שלובש תחת חלוקו.

תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות. ומפני מה אמרו: תפלת מנחה עד הערב? שכן תמיד של בין הערבים היה קרב עד הערב. רבי יהודה אומר: עד פלג המנחה, שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה. ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע? שהרי אברין ופדרין קרבין והולכין כל הלילה. ומפני מה אמרו תפלת מוספין כל היום? שהרי קרבן מוספין קרב והולך כל היום. רבי יהודה אומר: עד שבע שעות, שהרי קרבן של מוסף קרב והולך עד שבע שעות.

ב. ואיזה היא מנחה גדולה? ממש שעות ומקצה ולמעלה. וכמה הוא פלג המנחה? אחת עשרה שעות חסר רביע. תפלת הערב - אין לה קבע. רבי יוסי אומר: עת נעילת שערים. אמר רבי אלעזר בר יוסי: אבא היה מתפלל עם נעילת שערים. המתפלל תפלת המוספין, בין משקרב תמיד של שחר, בין עד שלא קרב תמיד של שחר - יצא.

ג. רבי יהודה אומר: אם שגורה תפלתו בפיו - סימן יפה הוא לו. ואם לאו - סימן רע הוא לו.

ד. הוא אומר: כל שרוח הבריות נוחה הימנו - רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו - אין רוח המקום נוחה הימנו. כל שרוח עצמו נוחה בשלו - סימן יפה לו. אין רוח עצמו נוחה בשלו - סימן רע לו.

ה. בן עזאי אומר: כל שלקה בגופו מפני חכמתו - סימן יפה לו. כל שלקה בחכמתו מפני גופו - סימן רע לו. הוא היה אומר: כל שנטרפה דעתו מפני

חכמתו - סימן יפה לו. וכל שנטרפה חכמתו מפני דעתו - סימן רע לו:

ו. המתפלל - צריך שיכוון את לבו. אבא שאול אומר: סימן לדבר (תהלים י, יז): "תכין לבם תקשיב אזנך":

ז. אמר רבי יהודה: כשהיה רבי עקיבה מתפלל עם הצבור - היה מקצר בפני כלן. כשהיה מתפלל בינו לבין עצמו - היה אדם מניחו בצד זה ובא ומצאו בצד אחר, מפני הפריעות והשתחוויות שהיה עושה:

ח. יכול תפלל כל היום כלו? כבר פירש דניאל (דניאל ו, יא): "וזמנין תלתה ביומא הוא ברוך על ברכוהי". יכול תפלל לכל רוח שירצה? תלמוד לומר (שם): "וכוין פתיחן לה בעליתה נגד ירושלים". יכול משבא לגולה הוחל? תלמוד לומר (שם): "כל קבל די הנא עבד מן קדמת דנה":

ט. יכול יהא משמיע קולו בתפלתו? פירש בחנה (שמואל א, א, יג): "וחנה היא מדברת על לבה". יכול יהא כוללן בבית אחת? פירש דוד (תהלים נה, יח): "ערב ובקר וצהרים". ערב - זו תפלת ערבית. בקר - זו תפלת שחרית. וצהרים - זו תפלת מנחה. יכול שואל הוא צרכיו ואחר כך מתפלל ויסתלק? פירש שלמה (מלכים א, ח, כח): "לשמע אל הרנה ואל התפלה". רנה - זו רנה, וכן הוא אומר (תהלים לג, א): "רננו צדיקים בה". תפלה - זו בקשה:

י. אין אומרין דבר אחר אמת ויציב. אבל אומרין דבר אחר תפלה אפלו כסדר דדוי יום הפפורים:

תּוֹסֵפֶתָא

הַשָּׁלֵם

יא. הִיָּה מְהֵלֵף בְּמָקוֹם סִפְנָה וְלִסְטִים - מִתְּפַלֵּל תְּפִלָּה קְצֵרָה. אֵיזוֹ הִיא תְּפִלָּה קְצֵרָה? רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: 'עֲשֵׂה רְצוֹנָךְ בְּשִׂמְיָם, וְתָן נַחַת לִירֵאִיךָ בְּאַרְצְךָ, וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה; בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צְדוּק אָמַר: 'שִׁמְעַע צַעֲקַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וְעֲשֵׂה מְהֵרָה בְּקִשְׁתְּךָ; בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. אַחֲרָיִם אָמְרִים: 'צָרְכֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מְרַבִּין וְדַעֲתָן קְצֵרָה, יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שִׁתְּתֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד צָרְכָיו, וְלִכְלל גְּזִיָּה וְגִזְיָה כְּדִי מִחֲסוּרָה; בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צְדוּק: אַבָּא הִיָּה מִתְּפַלֵּל תְּפִלָּה קְצֵרָה בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, וְיִמְאֵהֲבֵתְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ. וְעַל הַכּוֹס אָמַר: 'אֲשֶׁר קִדַּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', וְאֵינּוּ חוֹתָם:

יב. כְּבוֹד יוֹם כְּבוֹד לִילָה - כְּבוֹד יוֹם קִדְּם לְכַבוֹד לִילָה. אִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד - קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם קוֹדֶמֶת לְכַבוֹד יוֹם וְלְכַבוֹד לִילָה. לִילֵי שַׁבָּתוֹת וְלִילֵי יָמִים טוֹבִים - יֵשׁ לָהֶם קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם עַל הַכּוֹס, וְיֵשׁ לָהֶם הַזְּכָרָת הַיּוֹם בְּכַרְפַּת הַמְּזוֹן. שַׁבָּת וְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְחָלוּ שֶׁל מוֹעֵד וְיוֹם טוֹב - יֵשׁ בָּהֶם הַזְּכָרָת הַיּוֹם בְּכַרְפַּת הַמְּזוֹן, וְאֵין לָהֶם קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם עַל הַכּוֹס:

יג. לֹא הַזְּכִיר גְּבוּרוֹת גִּשְׁמִים בְּתַחֲתֵית הַמַּתִּים, וְלֹא שְׂאֵלָה בְּכַרְפַּת הַשָּׁנִים - מִחֲזִירֵין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַבְּדֵלָה בְּחֻוּנָן הַדַּעַת - אוֹמְרָה עַל הַכּוֹס. וְאִם לֹא אָמַר - מִחֲזִירֵין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֵף מִי שְׂאֵל הַזְּכִיר 'בְּרִית' בְּכַרְפַּת הָאָרֶץ - מִחֲזִירֵין אוֹתוֹ:

יד. כָּל שְׂאֵין בּוֹ מוֹסָף, כְּגוֹן: חֲנֻכָּה וּפְּוֹרִים, עַרְבִית, שַׁחֲרִית וּמִנְחָה - מִתְּפַלֵּל שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה וְאוֹמַר מֵעֵין הַמַּאֲרַע

בְּהוֹדָאָה. וְאִם לֹא אָמַר מֵעֵין הַמַּאֲרַע - אֵין מִחֲזִירֵין אוֹתוֹ. וְכָל שְׂיֵשׁ בּוֹ מוֹסָף, כְּגוֹן: רֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְחָלוּ שֶׁל מוֹעֵד, שַׁחֲרִית וּמִנְחָה - מִתְּפַלֵּל שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה, וְאוֹמַר קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּעִבּוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: בְּהוֹדָאָה. וְאִם לֹא - מִחֲזִירֵין אוֹתוֹ. וּבְמוֹסְפִין - מִתְּפַלֵּל שְׁבַע, וְאוֹמַר קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּאִמְצַע. שַׁבָּת וְיוֹם הַכַּפּוּרִים - מִתְּפַלֵּל שְׁבַע, וְאוֹמַר קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּאִמְצַע. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אָמְרִים: כָּל מָקוֹם שֶׁמִּתְּפַלֵּל שְׁבַע - אוֹמְרִים קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּאִמְצַע:

טו. יוֹם טוֹב שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בְּשַׁבָּת - בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: מִתְּפַלֵּל עֶשֶׂר. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מִתְּפַלֵּל תֵּשַׁע. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת - בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: מִתְּפַלֵּל שְׁמוּנָה. וְאוֹמַר שֶׁל שַׁבָּת בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, וְשֶׁל יוֹם טוֹב בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, וּמִתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מִתְּפַלֵּל שְׁבַע, מִתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת, וּמְסִים בְּשֶׁל שַׁבָּת, וְאוֹמַר קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּאִמְצַע. רַבִּי נִתָּן אָמַר: אֵף חוֹתָם - 'בְּרוּךְ מְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִינִים':

טז. סוּמָא, וּמִי שְׂאֵינוּ יָכוֹל לְכוּן אֶת הַרוּחוֹת - מְכוּנִים לְכוּן לְפָנֵי הַמָּקוֹם וּמִתְּפַלֵּלִין, שְׁנֵאמַר (מְלָכִים א ה, מד): "וְהִתְּפַלְלוּ אֶל ה'". הִיָּה עוֹמֵד בְּחוּצָה לְאָרֶץ - יְכוּן אֶת לְבוֹ כְּנֶגֶד אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר (שָׁם פְּסוּק מֵח): "וְהִתְּפַלְלוּ אֶל ה' דְּרָף אֲרָצָם". הִיָּה עוֹמֵד בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - יְכוּן אֶת לְבוֹ כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאמַר (שָׁם): "וְהִתְּפַלְלוּ אֶל הָעִיר הַזֹּאת". הָעוֹמְדִים בִּירוּשָׁלַיִם - מִתְּפַלְלִין כְּנֶגֶד בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, שְׁנֵאמַר (שָׁם): "וְהִתְּפַלְלוּ

דוסא: שְׁהִיָּה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, נִשְׁכּוּ עֶרֶוּד – וְלֹא הִפְסִיק. הִלְכוּ תַלְמִידָיו וּמִצְאוּ מֵת עַל פִּי חוּרוֹ. אָמְרוּ: אִי לֹו לְאָדָם שֶׁנִּשְׁכּוּ עֶרֶוּד, אִי לֹו לְעֶרֶוּד שֶׁנִּשְׁכּוּ לְבֵן דּוּסָא:

כא. אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל לֹא מִתּוֹךְ שִׁיחָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׁחוּק, וְלֹא מִתּוֹךְ קְלוּת רֹאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטָלִים, אֲלֵא מִתּוֹךְ דְּבַר שֶׁל חֲכָמָה. וְכֵן לֹא יִפְטֹר אָדָם מִחִבּוּרֹו, לֹא מִתּוֹךְ שִׁיחָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׁחוּק, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטָלִים, וְלֹא מִתּוֹךְ קְלוּת רֹאשׁ, אֲלֵא מִתּוֹךְ דְּבוּר שֶׁל חֲכָמָה. שְׁכֵן מְצִינֹו בְּנִבְיָאִים הָרֵאשׁוֹנִים, שְׁסִימוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם בְּדְבָרֵי שְׁבַח וְתִנְחוּמֵינָ:

כב. הַכּוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם, אֶפְלוּ הַמְּלַךְ שׁוֹאֵל בְּשִׁלוּמוֹ – לֹא יִשְׁכְּנוּ. הִיָּה כּוֹתֵב חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת אוֹ שֵׁשָׁה, כִּינּוּן שֶׁגָּמַר אֶחָד מֵהֶם – מְשִׁיב שְׁאֵלֵת שְׁלוֹם:

כג. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לֹוֹמֵר בְּרַכַּת אַבְלִים בְּשִׁלְשׁ – אוֹמְרִים בְּשִׁלְשׁ. בְּשִׁפְתַיִם – אוֹמְרִים בְּשִׁפְתַיִם. אַחַת – אוֹמְרִים אַחַת. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לֹוֹמֵר בְּרַכַּת אַבְלִים בְּשִׁלְשׁ – כּוֹלֵל אֶת הָרֵאשׁוֹנָה בְּתַחֲתֵי הַמֵּתִים, וְחוּתָם כֶּה: מְחִיָּה הַמֵּתִים. שְׁנֵי – בְּתַנְחוּמֵי אַבְלִים וְחוּתָם כֶּה: מִנְחָם עִמּוֹ בְּעִירוֹ. שְׁלִישִׁית – בְּגַמְלֵי חֲסָדִים, וְאֵינוֹ חוּתָם:

כד. הַמְּפָטֵיר בְּבֵית עוֹלָמִים – אֵינוֹ חוּתָם:

כה. שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים – כִּנְגֵד שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה אֲזָכוֹרוֹת שֶׁבְּהֵבִי לֵה' בְּנֵי אֱלֹהִים. וְכוֹלֵל שֶׁל מִינִים בְּשֵׁל פְּרוּשִׁין. וְשֵׁל גָּרִים בְּשֵׁל זְקָנִים. וְשֵׁל דוֹר

אֶל הַבַּיִת הַזֶּה. הָעוֹמְדִים בְּמִקְדָּשׁ – יְכוֹנְנוּ אֶת לְבָן כִּנְגֵד בֵּית קֹדְשֵׁי הַקְּדוּשִׁים. שְׁנֵאמַר (שם): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה". נִמְצְאוּ: הָעוֹמְדִין לְצַפּוֹן – פְּנֵיהֶם לְדָרוֹם. הָעוֹמְדִים בְּדָרוֹם – פְּנֵיהֶם לְצַפּוֹן. הָעוֹמְדִים בְּמִזְרָח – פְּנֵיהֶם לְמַעְרָב. הָעוֹמְדִים לְמַעְרָב – פְּנֵיהֶם לְמִזְרָח. וְנִמְצְאוּ כֹל יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְלִין לְמְקוֹם אֶחָד:

זו. לֹא יַעֲמֹד אָדָם לֹא עַל גְּבֵי מִטָּה, וְלֹא עַל גְּבֵי כֶּסֶף, וְלֹא עַל גְּבֵי סִפְסָל, וְלֹא עַל גְּבֵי מְקוֹם גְּבוּהָ וְיִתְפַּלֵּל, שְׁאֵין גְּבוּהוֹת לְפָנֵי הַמְּקוֹם, שְׁנֵאמַר (תהלים קל, א): "מִמַּעַמְמָקִים קָרָאתִיךָ ה'". אִם הִיָּה זָקֵן אוֹ חוֹלָה – הָרִי זֶה מִתָּר:

יח. הִיָּה רוֹכֵב עַל גְּבֵי הַחֲמוֹר, אִם יֵשׁ לוֹ מִי שְׁיֵאֲחֹז אֶת חֲמוֹרוֹ – יֵרֵד לְמִטָּה וְיִתְפַּלֵּל. וְאִם לֹאוֹ – יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וְיִתְפַּלֵּל. רַבִּי אוֹמֵר: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – יִתְפַּלֵּל בְּמִקְוָמוֹ, וּבִלְבַד שְׁיֵהָא לְבוֹ מְכֻנָּ:

יט. הִיָּה מְשַׁפֵּים לְצֵאת לְדָרֶךְ – נוֹטֵל שׁוֹפָר וְתוֹקֵעַ. לוֹלֵב וּמִנְעִנֵעַ. מְגַלֵּה וְקוֹרֵא בְּהֵן. וּמִתְפַּלֵּל, וְלִכְשֵׁיגִיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע – קוֹרֵא. וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה מְשַׁפֵּים לִישֵׁב בְּקֶרוֹן אוֹ בְּסִפִּינָה – מְבִיאִין לוֹ לוֹלֵב וּמִנְעִנֵעַ. מְגַלֵּה וְקוֹרֵא כֶּה. וְלִכְשֵׁיגִיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע – קוֹרֵא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמֵר: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל:

כ. הִיָּה עוֹמֵד בְּסִרְטָא וּבְכַלְטָא⁴ – הָרִי זֶה עוֹבֵר. פְּנֵי חֲמוֹר וּפְנֵי חֲמֹר וּפְנֵי קֶדֶר – אֵינוֹ מְפָסִיק. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן

⁴ רְחוּבוֹת גְּדוֹלִים שֶׁהֶם רְשׁוֹת הָרַבִּים.

בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם אָמַר אֱלוֹ לְעֶצְמָן וְאֵלּוּ לְעֶצְמָן - יֵצֵא:

כּו. עוֹנִין אֲמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְּבָרָךְ, וְאִין עוֹנִין אֲמֵן אַחַר כּוּתֵי הַמְּבָרָךְ, עַד שִׁישְׁמַע כָּל הַבְּרָכָה כְּלָה:

מִסְכַּת בְּרָכוֹת פְּרָק רְבִיעִי

א. לֹא יִטַּעַם אָדָם כָּלוּם עַד שִׁיבְרָךְ, שְׁנֹאמַר (תְּהִלִּים כד, א): "לֵה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ". הִנְהַנְהָה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה - מַעַל, עַד שִׁיתִירוּ לוֹ כָּל הַבְּרָכוֹת. לֹא יִרְחֹץ אָדָם פָּנָיו יָדָיו וּרְגָלָיו - אֲלֵא לְכַבּוֹד קוֹנְהוּ, שְׁנֹאמַר (מְשָׁלִי טז, ד): "כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ":

ב. דִּבְשׁ תְּמָרִים, וְיִין תְּפוּחִים, וְחֻמֵּץ סְתוּנִיּוֹת⁵ - מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם כְּדָרָךְ שְׁמִמְבָּרְכִין עַל הַמּוֹרִיס⁶:

ג. יֵין חַי - מְבָרְכִין עֲלָיו: 'בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ', וְנוֹטְלִין הַיִּמְנּוּ לְיָדַיִם. נִתֵּן לְתוֹכוֹ מִים - מְבָרְכִין עֲלָיו: 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן', וְנוֹטְלִין הַיִּמְנּוּ לְיָדַיִם; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה - מְבָרְכִין עֲלָיו: 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן', וְאִין נוֹטְלִין הַיִּמְנּוּ לְיָדַיִם:

ד. הַבִּיאוּ לְפָנָיו מִיְיָ תְּרֻגִימָא⁷ - מְבָרָךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא מִיְיָ כְּסָנִין':

ה. עַל הַזְּרָעִים הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרָא מִיְיָ זְרָעִים'. עַל הַדְּשָׁאִים הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרָא מִיְיָ דְשָׁאִים'. וְעַל הַיְרָקוֹת הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ מַצְמִיחַ הָאֲדָמָה בְּדָבָרוֹ'. רַבִּי מֵאִיר

אוֹמֵר: אֲפִלּוּ רָאָה אֶת הַפֶּת, וְאָמַר: 'בְּרוּךְ שְׁבָרָא אֶת הַפֶּת זו, כְּמָה נָאָה פֶת זו'! - הָרִי זוֹ בְּרַכְתָּהּ. אֲפִלּוּ רָאָה תְּאֲנִים, וְאָמַר: 'בְּרוּךְ מִי שְׁבָרָא תְּאֲנִים הַלָּלוּ, כְּמָה נָאוֹת הֵן! - זוֹ הִיא בְּרַכְתָּן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הַמְּשֻׁנָה מִמִּטְבַּע שִׁטְבָּעוּ חֻכְמַיִם בְּבְרָכוֹת - לֹא יֵצֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שִׁנְשַׁתְנָה מְבָרְתוֹ וְלֹא שֻׁנָּה בְּרַכְתּוֹ - לֹא יֵצֵא:

ו. הַכּוֹסִס אֶת הַחֻטִּים - מְבָרָךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא מִיְיָ זְרָעִים'. אֶפְאָן וּבִשְׁלֵן, בְּזִמְן שִׁהֲפֵרוּסוֹת קִימּוֹת - מְבָרָךְ עֲלֵיהֶן: 'הַמוֹצִיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ' וְשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת. אִין הַפְּרוּסוֹת קִימּוֹת - מְבָרָךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא מִיְיָ מְזוֹנוֹת', וּמְבָרָךְ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, אַחֲרֵיהֶן:

ז. הַכּוֹסִס אֶת הָאֲרוֹז - מְבָרָךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה'. אֶפְאָן וּבִשְׁלֵן, אֶף עַל פִּי שִׁהֲפֵרוּסוֹת קִימּוֹת - מְבָרָךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא מִיְיָ מְזוֹנוֹת'. וְאִין מְבָרָךְ עֲלֵיהֶן כָּלוּם אַחֲרָיו. זֶה הַכָּלָל: כָּל שִׁתְּחַלְתּוּ הַמוֹצִיא - מְבָרָךְ אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת:

ח. כִּיצַד סֵדֵר הַסְּעוּדָה? אוֹרְחִין נִכְנָסִין וְיוֹשְׁבִין עַל גְּבֵי סַפְסָלִים וְעַל גְּבֵי קִתְּדָרוֹת, עַד שִׁכְּנָסוּ כָּלֵן. נִכְנָסוּ כָּלֵן, וְנִתְּנָה לָהֶם לְיָדַיִם - כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. מְזוּגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרָךְ לְעֶצְמוֹ. הַבִּיאוּ לָהֶם פְּרָפְרִיּוֹת - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרָךְ לְעֶצְמוֹ. עֲלוּ וְהִסְבוּ, נִתְּנוּ לָהֶם לְיָדַיִם, אֶף עַל פִּי שִׁנּוּטֵל יָדוֹ אַחַת - נוֹתֵן לְשִׁתֵּי יָדָיו. מְזוּגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס, אֶף עַל פִּי שְׁבָרָךְ עַל הָרָאוּשׁוֹנָה - מְבָרָךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד

⁶ צִיר דְּגִים.

⁷ מוֹאכֵל הָעֵשׂוֹי מִחֻמְשַׁת הַמִּינִים.

⁵ שְׁאִין רְגִילוֹת לְהִנְמַר עַד הַסְּתִיּוֹ, וְרְגִילִים לְעִשׂוֹת

מִהֶם הַמִּין.

גְּדוֹל לְאוֹרְחִין, כָּל זְמַן שֶׁהָאוֹרְחִין רוֹאִין אֶת הַפְּרוּסוֹת - יוֹדְעִין שְׂדָבֵר אַחַר כָּא לְאַחֲרֶיהָ. כִּכֵּר שָׁלֵם - יוֹדְעִין שְׂאִין דָּבָר אַחַר כָּא לְאַחֲרֶיהָ:

יא. דְּגַן וְקִטְנִיּוֹת - מְבָרְכִין עַל הַדְּגָן שֶׁהוּא מִן הַמְּבַחֵר. כִּי צֶדֶק? שְׁלֵמָה שֶׁל גְּלוּסְקִין⁹ וְשְׁלֵמָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - מְבָרְךְ עַל שְׁלֵמָה שֶׁל גְּלוּסְקִין. פְּרוּסָה שֶׁל גְּלוּסְקִין וְשְׁלֵמָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - מְבָרְךְ עַל הַשְּׁלֵמָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. פֶּת חֲטִיץ וּפֶת שְׁעוֹרִין - מְבָרְךְ עַל שְׁלֵמָה שֶׁל חֲטִיץ. פְּרוּסָה שֶׁל חֲטִיץ וְשְׁלֵמָה שֶׁל שְׁעוֹרִים - מְבָרְךְ עַל פְּרוּסָה שֶׁל חֲטִיץ. פֶּת כְּסָמִין וּפֶת שְׁעוֹרִין - מְבָרְךְ עַל שְׁעוֹרִים. וְהֵלֵךְ כְּסָמִין יָפִין מִן הַשְּׁעוֹרִין? אֵלֶּא שֶׁהַשְּׁעוֹרִין מִמֵּין שְׁבָעָה, וְהַכְּסָמִין אֵינֶם מִמֵּין שְׁבָעָה. זֶה הַכֹּל: כָּל שֶׁהוּא מִין שְׁבָעָה וּמִין דְּגָן - רַבֵּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְבָרְךְ אַחֲרָיו שְׁלֵשׁ בְּרָכוֹת. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּרָכָה אַחַת מְעִין שְׁלֵשׁ:

יב. מַעֲשֵׂה בְּרַבֵּן גְּמְלִיאֵל וְזִקְנִים שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בִּירִיחוֹ, הֵבִיאוּ לַפְּנִיָּהֶם פּוֹתָבוֹת וְאַכְלוּם, וְנָתַן רַבֵּן גְּמְלִיאֵל רְשׁוֹת לְבָרְךְ, קִפְצֵן רַבִּי עֲקִיבָה, וּבָרַךְ בְּרָכָה אַחַת מְעִין שְׁלֵשׁ. אָמַר לוֹ רַבֵּן גְּמְלִיאֵל: עֲקִיבָה! מַה לָּךְ אֲתָה מְכַנֵּס רֵאשֶׁךְ בֵּין הַמַּחְלָקֶת? אָמַר לוֹ: לְמַדְתָּנוּ רַבְּנוּ (שְׁמוֹת כג, ב): "אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת", אֵף עַל פִּי שְׂאֲתָה אוֹמֵר כֵּךְ, וְחֲבַרְיָה אוֹמְרִים כֵּךְ - הֵלֵכָה כְּדַבְּרֵי הַמְּרַבִּין:

⁹ פֶּת שֶׁל נִחְתָּוּם שְׁעוֹשָׂה לְמִכּוֹר וְהִיא חֲשׂוּבָה מִשָּׁל בַּעַל הַבַּיִת.

מְבָרְךְ לְכֹלֶם. הֵבִיאוּ לַפְּנִיָּהֶם פְּרָפְרִיּוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁבָרְךְ עַל הָרֵאוֹנוּה - מְבָרְךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאַחַד מְבָרְךְ לְכָלֶן. הֵבִיאוּ לְאַחַר שְׁלֵשׁ פְּרָפְרִיּוֹת - אֵין לְאוֹרְחִים רְשׁוֹת לְכַנֵּס. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִנְהֵג גְּדוֹל הָיָה בִירוּשָׁלַיִם, פְּרוּסִין מְטַפְּחוֹת עַל גְּבֵי פֶתַח, בְּזִמְן שֶׁהַמְּטַפְּחוֹת פְּרוּסִים - אוֹרְחִין נִכְנָסִין. נִסְתַּלְקוּ - אֵין רְשׁוֹת לְאוֹרְחִין לְכַנֵּס. וְעוֹד מִנְהֵג אַחַר הָיָה בִירוּשָׁלַיִם: מוֹסֵר סְעוּדָה לְטַבַּח, נִתְקַלְקַל דְּבָר בְּסְעוּדָה - עוֹנֵשִׁין אֶת הַטַּבַּח. הַכֹּל לְפִי כְבוֹד בַּעַל הַבַּיִת, וְהַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין:

ט. הֵלֵכָה בְּסְעוּדָה: יוֹצֵא לְהִטִּיל מִים - נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. יוֹצֵא לְרַצּוֹת אֶת חֲבָרוֹ וְהַפְּלִיג - נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו. לְהִיכֵן הוּא נוֹטֵל? כָּא וּמִיֵּסב בְּמִקּוּמוֹ וְנוֹטֵל הַמְּטַפֵּחַ¹⁰, וּמְחַזֵּר עַל הָאוֹרְחִין:

י. שְׂאֵלוֹ אֶת בֶּן זוּמָא: מַפְנִי מַה, כָּא לְהֵן יֵין בְּתוֹךְ הַמְּזוּזִין - כָּל אֶחָד וְאַחַד מְבָרְךְ לְעִצְמוֹ? אָמַר לְהֵם: מַפְנִי שְׂאִין בַּיִת הַבְּלִיעָה פְּנוּי. הֵבִיאוּ לוֹ אֲרִז וְיֵין - מְבָרְךְ עַל הָאֲרִז וּפּוֹטֵר אֶת הַיֵּין. צָנוּן וְנוֹבְלוֹת - מְבָרְךְ עַל הַצָּנוּן וּפּוֹטֵר אֶת הַנוֹבְלוֹת. מְלִיחַ וּפְרוּסָה - מְבָרְךְ עַל הַמְּלִיחַ וּפּוֹטֵר אֶת הַפְּרוּסָה. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְלִיחַ הֵבָא בְּתַחֲלָה לַפְּנֵי הַמְּזוּזִין, וּפֶת הֵבָא עִם הַמְּלִיחַ לְאַחַר הַמְּזוּזִין - טְעוּנָה בְּרָכָה לַפְּנִיָּה וְלְאַחֲרֶיהָ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פְּרוּסוֹת - סִימָן

¹⁰ יֵשׁ גּוֹרְסִים יְחַפְּסִיחַ, וְהוּא הַפֶּךְ שִׁיּוּצְקִים מוּפְנִין עַל הַיָּדָים, וּמְחַזִּירוֹ עַל הָאוֹרְחִים, וְאוֹמֵר: אוֹלֵי יֵשׁ בְּכֶם אֶחָד הָרָאוּי לְטוֹל הַיָּדָים, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שְׁנִטְלָה זֶה יָדָיו.

יג. רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל: כל שהוא מין שבועה ואינו מין דגון, או מין דגון ולא עשאו פת - רבן גמליאל אומר: מברך אחריו שלש ברכות. וחכמים אומרים: ברכה אחת מעין שלש. כל שאינו משבעת המינין ולא ממין דגון, כגון פת ארו ופת דחן - רבן גמליאל אומר: ברכה אחת מעין שלש. וחכמים אומרים: אין מברכין כלום:

יד. מעשה ברבי טרפון שהיה יושב בצל של שוכף בשבת במנחה, הביאו לפניו דלי של צונן, אמר להן רבי טרפון לתלמידיו: השוטה מים לצמאו כיצד מברך? אמרו לו: למדתנו רבנו. אמר להם: 'בורא נפשות וחסרונן'. אמר להן: אשאל¹⁰? אמרו לו: למדנו רבנו. אמר להן: הרי הוא אומר (בראשית לז, כה): "וישבו לאכל לחם" וגו' - והלא אין דרך לערביים להיות נושאים אלא עורות ריח רע ועטרן? אלא שנתנו את הצדיק שהוא בין דברים החביבין. והלא דברים קל וחמר, ומה אם בשעת פעסן של צדיקים - הקדוש ברוך הוא מרחם עליהן, בשעת הרחמים - על אחת כמה וכמה:

טו. פיוצא בו (ויקרא י, ה): "ויקרבו וישאם בכתנתם". והלא דברים קל וחמר, ומה בשעת פעס של צדיקים - מרחמין עליהן, בשעת הרחמים - על אחת כמה וכמה. פיוצא בו (מלכים א יג, כח): "לא אכל האריה את הנבלה ולא שבר את החמור". ומה אם בשעת פעסן וכו':

טז. אמר להם: אשאל? אמרו לו: למדנו רבנו. אמר להם: מפני מה זכה יהודה למלכות? אמרו לו: מפני שהודה בתמר. מעשה בארבעה זקנים שהיו יושבין בבית שער של רבי יהושע; אלעזר בן מתתאי, חנינא בן חכיאני, ושמעון בן עזאי, ושמעון התימני. והיו עסוקין במה ששנה להן רבי טרפון. אמר להן רבי עקיבא: מפני מה זכה יהודה למלכות? מפני שהודה בתמר. הוסיפו הן מעצמן (איוב טו, יח-ט): "אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם; להם לבדם נתנה הארץ": אמר להם: וכי נותנין שכר על העברה? אמרו לו: אלא מפני מה זכה יהודה למלכות? מפני שהציל את אחיו מן המיתה, שנאמר (בראשית לו, כו): "ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע" וגו'. וכתוב (שם שם כז): "לכו ונמכרנו לישמעאלים". אמר להן: דיה להצלה שתכפר על המכירה. אלא מפני מה זכה יהודה למלכות? מפני הענוה, שנאמר (בראשית מד, לג): "ועתה ישב נא עבדך". אף שאול לא זכה למלכות אלא מפני הענוה, שנאמר (שמואל א ט, ה): "פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו" - שקל עבדו בו. אבל שמואל אינו כן, אלא (שמואל א י, ב): "נטש אביך את דברי האתונות ודאג לךם לאמר מה אעשה לבני" - שהוא בורח מן השררה, שנאמר (שמואל א י, כב): "וישאלו עוד בה' הבא עוד ה'לם איש, ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הפלים", אמר להם: ולא ערב הוא? וסופו של ערב לצאת ידי ערבותו. אלא מפני מה זכה יהודה למלכות?

¹⁰ אפתח עוד בדבר הלכה?

מסכת ברכות פ"ק חמ"שי

א. לא יאכל אדם ערב שבת מן המנחה ולמעלה, כ"ד ש"כנס לשבת בתאוה; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אדם אוכל והולך עד שתחשף. מפסיקין לשבתות; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אין מפסיקין:

ב. מעשה ברבן שמעון בן גמליאל, ורבי יהודה, ורבי יוסי, שהיו מסבין בעכו, וקדש עליהם היום. אמר לו רבן שמעון בן גמליאל לרבי יוסי ברבי: רצונך ונפסיק לשבת? אמר לו: 'בכל יום אתה מחבב דברי בפני יהודה, עכשו אתה מחבב דברי יהודה בפני; (אסתר ז, ח): "הגם לכבד את המלכה עמי בבית"?! אמר לו: 'אם כן, לא נפסק, שמא תקבע הלכה לדורות'. אמרו: לא זזו משם, עד שקבעו הלכה כרבי יוסי:

ג. היו מסבין, וקדש עליהם היום - עוקרין ומביאין כוס של יין, ואומרין עליו קדשת היום; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אוכל והולך עד שתחשף:

ד. גמרו מזגו לו כוס ראשון - מברך עליו ברפת המזון, ומזכיר של שבת בברכת המזון. ובשני - אומר עליו קדשת היום:

ה. כיצד סדר ההסבה? בזמן שהן שתי מטות, גדול - מיסב בראש של ראשונה. ושני לו - למטה הימנו. ובזמן שהן שלש מטות, גדול - מסב באמצעית. שני לו - למעלה הימנו. שלישי לו - למטה הימנו. כ"ד היו מסדרין והולכין:

ו. כיצד סדר נטילה? עד חמשה - מתחילין מן הגדול. מחמשה ואילף - מתחילין מן הקטן, עד שמגיע לחמשה

אמרו לו: למדנו רבנו. אמר להם: מפני שקדש שמו של הקדוש ברוך הוא, שפשעו שבתים ועמדו על הים, זה אומר: 'אין אני יורד'. וזה אומר: 'אין אני יורד תחלה', קפץ שבתו של יהודה ויורדו בתחלה, וקדשו שמו של הקדוש ברוך הוא. ועל אותה השעה הוא אומר (תהלים סט, ב): "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש" וגו', וכן הוא אומר (תהלים קיד, א): "בצאת ישראל ממצרים וגו' היתה יהודה לקדשו", יהודה קדש שמו של הקדוש ברוך הוא על הים - לכה זכה, ונעשו "ישראל ממשלותיו":

ז. עקרו להביא את החתן ואת הפלה, הניחו שם זקן או חולה - אין צריכין לברך למפרע. וכשהן חוזרין - אין צריכין לברך לכתחלה. לא הניחו שם זקן או חולה - צריכין לברך למפרע. וכשהן חוזרין - צריכין לברך לכתחלה:

יח. בעל הבית שהיה מסב ואוכל, קראו חברו לדבר עמו - אין צריך לברך למפרע. וכשהוא חוזר אין צריך לברך לכתחלה. הפליג - צריך לברך למפרע. וכשהוא חוזר - צריך לברך לכתחלה:

יט. פועלין שהיו עוזרין בתאנים, וגוזרין בתמרים, ומוסקין בזיתים, אף על פי שמפסיקין ואוכלין. מפסיקין ואוכלין - אין צריך לברך למפרע. וכשהן חוזרין - אין צריכין לברך לכתחלה. הפליגו - צריכין לברך למפרע. וכשהן חוזרין - צריכין לברך לכתחלה:

תּוֹסֵפֶת

הַשָּׁלֵם

וְחוֹזֵר וּמִתְחִיל מִן הַגְּדוּל. וּלְמָקוֹם שְׁמַיִם
אֲחֵרוֹנִים חוֹזְרִין - שֵׁם בְּרַכָּה חוֹזְרֵת:

ז. סֵדֶר לְמִזְיַגַת הַכּוֹס: בְּתוֹךְ הַמְּזוּז -
מִתְחִיל מִן הַגְּדוּל. אַחֵר הַמְּזוּז - מִתְחִילִין
מִן הַמְּבָרֵךְ. רְצָה לְחַלֵּק כְּבוֹד לְרַבּוֹ, אוֹ
לְמִי שֶׁגְּדוּל מִמֶּנּוּ - הִרְשׁוֹת בְּיָדוֹ:

ח. שְׁנַיִם - מִמְּתִינִין זֶה אֶת זֶה בְּקַעְרָה.
שְׁלֹשָׁה - אֵין מִמְּתִינִין. הַמְּבָרֵךְ - פּוֹשֵׁט
יָדוֹ רֵאשׁוֹן. רְצָה לְחַלֵּק כְּבוֹד לְרַבּוֹ, אוֹ
לְמִי שֶׁגְּדוּל מִמֶּנּוּ - הִרְשׁוֹת בְּיָדוֹ:

ט. לֹא יִשָּׁף אָדָם מִן הַפְּרוּסָה וַיִּחְזַרְנָה
בְּקַעְרָה, מִפְּנֵי סִפְנַת נַפְשׁוֹת:

י. לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מִן הַכּוֹס וַיִּתְּנֶנּוּ לְחַבְרוֹ,
לְפִי שְׂאִין דַּעַת הַבְּרִיּוֹת שׁוֹת:

יא. אֶחָד מְשַׁמֵּשׂ אֶת הַשְּׁנַיִם - הִרִי זֶה
אוֹכֵל עִמָּהֶן. שְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן
עַד שְׂיִתְּנֶנּוּ לוֹ רֵשׁוֹת:

יב. בָּא לְהֵם מְתִיקָה בְּתוֹךְ הַמְּזוּז - מְבָרֵךְ
עַל הַמְּזוּז וּפוֹטֵר אֶת הַמְּתִיקָה:

יג. רַבִּי מוֹנֵא אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: פֶּת
הַבָּאָה בְּכִסְגִּין אַחֵר הַמְּזוּז - טְעוּנָה בְּרַכָּה
לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

יד. מֵיָם רֵאשׁוֹנִים - רֵשׁוֹת. אֲחֵרוֹנִים -
חוֹבָה. מֵיָם רֵאשׁוֹנִים - מִפְּסִיק. אֲחֵרוֹנִים -
אֵינוֹ מִפְּסִיק:

טו. הַפֶּל חֲזִיבִין בְּבִרְכַת הַמְּזוּז, כִּהְיִים
לְוִיִּם וַיִּשְׂרְאֵלִים, וְגֵרִים וְעַבְדִּים
מְשַׁחֲרִין, חֲלָלִין וּמְמַזְרִין, נְתִינִין, סְרִיס
אָדָם, סְרִיס חֲמָה, פְּצוּעַ דָּפְא וּכְרוֹת
שְׁפָכָה - כֻּלָּן חֲזִיבִין, וּמוֹצִיאִין אֶת הַרְבִּים
יְדֵי חוֹבְתָן. טוֹמְטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - חֲזִיבִין,
וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן:

טז. אַנְדְּרוֹגִינוֹס - מוֹצִיא אֶת מִינוֹ, וְאֵינוֹ
מוֹצִיא שְׂאִינוֹ מִינוֹ. טוֹמְטוֹם - אֵינוֹ
מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שְׂאִינוֹ מִינוֹ:

יז. מִי שֶׁחֲצִיו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶּן חוֹרִין - אֵינוֹ
מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שְׂאִינוֹ מִינוֹ:

יח. נָשִׁים וְעַבְדִּים וּקְטָנִים - פְּטוּרִין, וְאֵין
מוֹצִיאִין אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן. בְּאֵמַת
אָמְרוּ: אִשָּׁה - מְבָרַכַת לְבַעֲלָהּ. וּבֶן -
מְבָרֵךְ לְאָבִיו. עֶבֶד - לְרַבּוֹ:

יט. קָטָן שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - מְזַמְּנִים
עָלָיו. וְשֵׁלֵא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, שֵׁיכּוֹל
לְאָכֵל בְּזִית - מְזַמְּנִין עָלָיו, וְשֵׁאִין יְכוֹל
לְאָכֵל בְּזִית - אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו. וְאֵין
מְדַקְדְּקִין בְּקָטָן:

כ. בֵּין שְׂאֵמֶר: 'נְבָרֵךְ' בֵּין שְׂאֵמֶר: 'בְּרַכּוֹ'
- אֵין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כֶּף. הַנְּקַדְנִין -
תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כֶּף. בַּעֲשָׂרִים - נִחְלָקוּ,
וּבְלִבְדּוֹ שֵׁלֵא יְהֵא בְהֵן אֶחָד שְׂמַפְטִירִין
אוֹתוֹ מִן הַזְּמָן:

כא. רַבֵּן שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עָלוּ
וְהִסְבוּ, אֲפֹלוֹ לֹא טָבֵל עִמָּהֶם אֶלָּא בְּצִיר
- מְזַמְּנִין עָלָיו:

כב. עוֹבֵד בּוֹכְבִים הַמְּבָרֵךְ בְּשֵׁם - עוֹנִין
אַחֲרָיו אָמֵן. פּוֹתֵי הַמְּבָרֵךְ בְּשֵׁם - אֵין
עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן, עַד שְׂיִשְׁמַע אֶת הַבְּרַכָּה
כְּלָה:

כג. הִיָּה מְקָרִיב זְבָחִים בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹמֵר:
'בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעֵנוּ לְזְמַן הַזֶּה'. כִּשְׁהוּא
מְקָרִיב, אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֲשֶׁר
קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַקְרִיב זְבָחִים'.
כִּשְׁהוּא אוֹכֵל, אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה'
אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְאָכֵל
זְבָחִים':

כד. עֲשֶׂהָ שֶׁהִיוּ אוֹכְלִין, אִף עַל פִּי שְׂפָלָן אוֹכְלִין מִכֶּכֶּר אֶחָד - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֵךְ לְעֵצְמוֹ. יֵשְׁבוּ לְאֹכֵל, אִף עַל פִּי שְׂפָל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִכֶּכֶּר - אֶחָד מִבְּרֵךְ לְכָלָן:

כה. פּוֹעֲלִין שֶׁהִיוּ עוֹשִׂין מְלֹאכָה אֲצֵל בַּעַל הַבַּיִת - הָרִי אֵלָיו מְבָרְכִין לְאַחֲרֵיהֶּ שְׂתִּים. כִּי־עַד? מִבְּרֵךְ בְּרָכָה וְאִשׁוּנָה כְּתֻקָּנָה, כּוֹלָל שְׁנֵיהֶ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם בְּשֵׁל אֲרָץ, וְחוֹתֵם בְּשֵׁל אֲרָץ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעוֹשִׂין בְּשִׁכְרָן. אֲבָל אִם הִיוּ עוֹשִׂין עִמּוֹ בְּסַעֲוֹדָה, אוֹ שֶׁהִיָּה בַּעַל הַבַּיִת מִיִּסָּב עִמָּהֶם - הָרִי אֵלָיו מְבָרְכִין כְּתֻקָּנָן. אַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁבִּין בַּיִת שְׂמַאי וּבַיִת הֶלֶל בְּסַעֲוֹדָה, בַּיִת שְׂמַאי אוֹמְרִים: מִבְּרֵךְ עַל הַיּוֹם וְאַחֵר כֶּף מִבְּרֵךְ עַל הַיַּיִן, שֶׁהִיוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שֵׁיבָא, וּכְבֹר קֹדֶשׁ הַיּוֹם וְעַדִּין לֹא בָּא. וּבַיִת הֶלֶל אוֹמְרִים: מִבְּרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחֵר כֶּף מִבְּרֵךְ עַל הַיּוֹם, שֶׁהִיִּין גּוֹרֵם לְקֹדֶשׁה שְׂתַּאֲמַר. דְּבַר אַחֵר: בְּרַפְתַּ הַיַּיִן - תְּדִיר, וּבִרְכַת הַיּוֹם - אֵינּוּ תְּדִיר, תְּדִיר וְשֵׁאִינּוּ תְּדִיר - תְּדִיר קֹדֶם. וְהִלְכָה כְּבַיִת הֶלֶל:

כו. בַּיִת שְׂמַאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין לְיָדִים וְאַחֵר כֶּף מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס. שְׂאֵם אֶתָּה אוֹמַר מוֹזְגִין תַּחֲלָה אֶת הַכּוֹס, שְׂמַא נִטְמָאוּ מִשְׁקִין שְׂבַּאֲחוּרֵי הַכּוֹס מִחֻמַּת יָדִי, וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמָאוּ אֶת הַכּוֹס. וּבַיִת הֶלֶל אוֹמְרִים: אַחֲרֵי הַכּוֹס לְעוֹלָם טְמֵאִין. דְּבַר אַחֵר: אֵין נְטִילַת יָדִים אֲלָא כְּמוֹךְ לְסַעֲוֹדָה:

כז. מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחֵר כֶּף נוֹטְלִין לְיָדִים. שְׂאֵם אֶתָּה אוֹמַר נוֹטְלִין תַּחֲלָה, שְׂמַא יִטְמָאוּ מִשְׁקִין שֶׁל יָדִים מִחֻמַּת הַכּוֹס, וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמָאוּ אֶת הַיָּדִים. אֲלָא מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחֵר כֶּף נוֹטְלִין לְיָדִים:

כח. בַּיִת שְׂמַאי אוֹמְרִים: מְקַנְחֵ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמְנִיחָה עַל הַשֻּׁלְחָן. שְׂאֵם אֶתָּה אוֹמַר עַל הַכֶּסֶת, שְׂמַא נִטְמָאוּ מִשְׁקִין שְׂבַמַּפָּה מִחֻמַּת הַכֶּסֶת, וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמָאוּ אֶת הַיָּדִים. וּבַיִת הֶלֶל אוֹמְרִים: סִפֵּק מִשְׁקִים לְיָדִים - טָהוֹר. דְּבַר אַחֵר: אֵין נְטִילָה לְחֻלִּין מִן הַתּוֹרָה, אֲלָא מְקַנְחֵ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמְנִיחָה עַל הַכֶּסֶת, שְׂאֵם אֶתָּה אוֹמַר עַל הַשֻּׁלְחָן, שְׂמַא יִטְמָאוּ מִשְׁקִין שְׂבַמַּפָּה מִחֻמַּת הַשֻּׁלְחָן, וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמָאוּ אֶת הָאוֹכְלִין:

כט. בַּיִת שְׂמַאי אוֹמְרִים: מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת מִפְּנֵי אַבּוּד אוֹכְלִין, וְאַחֵר כֶּף נוֹטְלִין לְיָדִים. וּבַיִת הֶלֶל אוֹמְרִים: הִיָּה שְׂמֵשׁ תַּלְמִיד חֲכָם וּמִלְקֻט פְּרוּרִין שֵׁישׁ בְּהֵן כְּזוּת - נוֹטְלִין לְיָדִים, וְאַחֵר כֶּף מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת:

ל. הַבֵּיאוּ לְפָנָיו שְׂמֵן וַיַּיִן - בַּיִת שְׂמַאי אוֹמְרִים: כּוֹס יַיִן - בְּשִׂמְאָלוֹ. וְשְׂמֵן עָרֵב - בִּימֵינוֹ. מִבְּרֵךְ עַל הַשְּׂמֵן, וְאַחֵר כֶּף מִבְּרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבַיִת הֶלֶל אוֹמְרִים: אוֹחוֹ הַיַּיִן - בִּימֵינוֹ. וְהַשְּׂמֵן - בְּשִׂמְאָלוֹ. מִבְּרֵךְ עַל הַיַּיִן וְשׁוֹתֵהוּ, וְחֹזֵר וּמִבְּרֵךְ עַל הַשְּׂמֵן וְשׁוֹתֵהוּ בְּרֹאשׁ הַשְּׂמֵשׁ. אִם הִיָּה שְׂמֵשׁ תַּלְמִיד חֲכָם - טָחוּ בַּכֶּתֶל, לְפִי שְׂאֵין שְׂבַח לְתַלְמִיד חֲכָם שֵׁיִצָּא לְשׁוֹק כְּשֶׁהוּא מִבְּשֵׁם:

לא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נִחְלְקוּ בַּיִת שְׂמַאי וּבַיִת הֶלֶל עַל בְּרַפְתַּ הַמְּזוּן שְׂבַתְחָלָה, וְעַל הַבְּדֻלָּה שְׂבַסוּף. וְעַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל הַמְּאוּר וְעַל הַבְּשָׂמִים, שְׂבַיִת שְׂמַאי אוֹמְרִים: עַל הַמְּאוּר וְאַחֵר כֶּף הַבְּשָׂמִים. וּבַיִת הֶלֶל אוֹמְרִים: בְּשָׂמִים וְאַחֵר כֶּף מְאוּר:

לב. הַנּוֹכְנֵס לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת - מִבְּרֵךְ עַל הַיַּיִן וְעַל הַמְּאוּר וְעַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחֵר

נכנס ויוצא נכנס ויוצא - מְבָרַךְ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם :

מִסְכַּת בְּרֵכוֹת פָּרָק שְׁשִׁי

א. בְּרַפְתָּ הַזְמוּן¹¹ מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים ח, י): וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ - זוּ בְרַפְתָּ הַזְמוּן. וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ - זוּ בְרַכָּה רֵאשׁוֹנָה. עַל הָאָרֶץ - זוּ בְרַפְתָּ הָאָרֶץ. הַטּוֹבָה - זוּ יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אָמַר (דְּבָרִים ג, כה): "הִקְדֵר הַטּוֹב הַזֶּה". אֲשֶׁר נִתֵן לָךְ - זֶה הַטּוֹב וְהַמְּטִיב:

ב. וּמִנֵּין שֶׁכָּשֵׁם שְׂאֵתָה מְבָרַךְ לְאַחֲרָיו, כִּף אֵתָה מְבָרַךְ לְפָנָיו? תִּלְמוּד לומר (דְּבָרִים ח, י): "אֲשֶׁר נִתֵן לָךְ" - מִשְׁעָה שֶׁנִּתֵּן לָךְ. וּמִנֵּין שְׂאֵף עַל הַהָרִים וְעַל הַגְּבָעוֹת? תִּלְמוּד לומר: "עַל הָאָרֶץ". וּמִנֵּין שְׂאֵף עַל הַתּוֹרָה וְעַל הַמִּצְוֹת? תִּלְמוּד לומר: אֲשֶׁר נִתֵן לָךְ, וְלִהְלֵךְ הוּא אָמַר (שְׁמוֹת כד, יב): "וְאֶתְּנָה לָךְ אֶת לִוְיָחָז הָאֲבֹנִין":

ג. רַבִּי אָמַר: מִנֵּין שֶׁכָּשֵׁם שְׂאֵתָה מְבָרַךְ עַל הַטּוֹבָה, כִּף אֵתָה מְבָרַךְ עַל הָרָעָה? תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר נִתֵן ה' אֱלֹהֶיךָ". אֲשֶׁר נִתֵן לָךְ - דִּינָךְ, בְּכָל דֵּין שְׁדִינָךְ, בֵּין בְּמִדַּת הַטּוֹב בֵּין בְּמִדַּת הַפְּרָעָנוֹת:

ד. הַרְוָאָה עֲבוּדָה זָרָה בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָמַר: 'בְּרוּךְ אַרְךָ אֲפִים'. מִקּוֹם שְׁנַעֲקָרָה מִמֶּנּוּ עֲבוּדָה זָרָה, אָמַר: 'בְּרוּךְ שֶׁעָקַר עֲבוּדָה זָרָה מֵאַרְצֵנוּ, יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֵי ה' שֶׁתַּעֲקַר עֲבוּדָה זָרָה בְּכָל מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִשָּׁיב לָב עוֹבְדֵיהָ לְעַבְדָּךְ'. וּבַחוּצָה לְאָרֶץ - אֵין צָרִיךְ לומר כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁרַבָּה נְכָרִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵף בַּחוּצָה

כִּף אָמַר הַבְּדֵלָה. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד - מִנִּיחוּ אַחַר הַמְּזוֹן וּמִשְׁלֵשְׁלֵן כָּלֵן לְאַחֲרָיו. וְאָמַר הַבְּדֵלָה: בְּמוֹצָאי שַׁבָּת, וּבְמוֹצָאי יוֹם טוֹב, וּבְמוֹצָאי יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּבְמוֹצָאי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב, וּבְמוֹצָאי יוֹם טוֹב לְחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד. הַרְגִיל - אָמַר הַבְּדֵלוֹת הַרְבֵּה. וְשְׂאִינוּ רְגִיל - אָמַר אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם:

לג. בֵּית הַמְּדַרְשׁ, בֵּית שְׂמַאי אָמְרִים: אֶחָד מְבָרַךְ לְכָלֵן. וּבֵית הֵלֵל אָמְרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרַךְ לְעַצְמוֹ:

לד. הִיָּה לוֹ גֵר טְמוּן בַּחֲקִיו אוֹ בַּפִּנְס, אוֹ שְׂרָאָה אֶת הַשְּׁלֵהֶבֶת וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה, אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה וְלֹא רָאָה הַשְּׁלֵהֶבֶת - אֵינוּ מְבָרַךְ עָלֶיהָ עַד שִׁירָאָה אֶת הַשְּׁלֵהֶבֶת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה:

לה. עֲשֵׂשִׁית שְׁלֵא כְּבֵתָה - מְבָרַךְ עָלֶיהָ. גֵר שֶׁל נְכָרִי - אֵינוּ מְבָרַךְ עָלֶיהָ. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מִנְּכָרִי, וְנְכָרִי שֶׁהִדְלִיק מִיִּשְׂרָאֵל - מְבָרַךְ עָלֶיהָ. מֵאֵימַתִּי מְבָרַךְ? מִשְׁתַּחֲשֵׁף. לֹא בִרְךָ מִשְׁתַּחֲשֵׁף - יְבָרַךְ כָּל הַלְיִלָה. לֹא בִרְךָ כָּל הַלְיִלָה - לֹא יְבָרַךְ מֵעַתָּה:

לו. הָאֵשׁ וְהַכְּלָאִים - אֵינֵן מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, אֲבָל עַלֹּו בְּמַחֲשָׁבָה מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֵשׁ גִּיהֵנָם שְׁנִבְרָאת בְּיוֹם שְׁנֵי - אֵינָה כְּבֵתָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (יְשַׁעְיָה סו, כד): "וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה". הָאֵשׁ וְהַבְּשָׂמִים שֶׁבַּמְּרַחֵץ - אֵינוּ מְבָרַךְ עָלֵיהֶן:

לז. הִיָּה עוֹמֵד בַּחֲנוּת שֶׁל בְּשָׂמִים כָּל הַיּוֹם - אֵינוּ מְבָרַךְ אֶלָּא פַּעַם אַחַת. הִיָּה

¹¹ נסח אחר: 'הזמון'.

לְאַרְץ - צָרִיף לומר כֵּן, מִפְּנֵי שְׁעִתִּידִין
לְהַתְגַּיֵר, שְׁנֵאָמַר (צְפַנְיָה ג, ט): "אֵז
אֶהְפֹּךְ" וגו' :

ה. הַרְוָאָה אוֹכְלוֹסִין - אומר: 'בְּרוּף חֲכַם
הַרְזִים', שְׁאֵין פְּרָצוּפוֹתֵיהֶן דּוֹמִין זֶה לָזֶה
וְאֵין דַּעְתָּם שׁוֹתֵם זֶה לָזֶה. בֵּן זּוֹמָא רָאָה
אוֹכְלוֹסִין בְּהַר הַבַּיִת, אָמַר: 'בְּרוּף חֲכַם
הַרְזִים, וּבְרוּף שִׁבְרָא כָּל אֱלוֹ לְשִׁמְשָׁנִי'.
כְּמָה יִגַע אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְלֹא טַעַם
מְלוּגְמָא אַחַת, עַד שִׁחְרַשׁ, וְזָרַע, וְקָצַר,
וְעָמַר, וְדָשׁ, וְזָרָה, וּבְרַר, וְטַחַן, וְהִרְקִיד,
וְלָשׁ, וְאָפָה, וְאַחַר כֶּף אָכַל. וְאֵנִי, עוֹמֵד
שְׁחָרִית וּמוֹצֵא כָּל אֱלוֹ לְפָנַי. כְּמָה יִגַע
אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְלֹא לְבַשׁ חֲלוּקָא אַחַד, עַד
שָׁגְזוּ, וּלְבָן, וְנִפְץ, וְצָבַע, וְטָוָה, וְאַרְג,
וְתַפַּר, וְאַחַר כֶּף לְבַשׁ. וְאֵנִי, עוֹמֵד שְׁחָרִית
וּמוֹצֵא כָּל אֱלוֹ לְפָנַי. כְּמָה אֲמַנְיּוֹת
שׁוֹקְדוֹת וּמִשְׁפִּימוֹת. וְאֵנִי, עוֹמֵד שְׁחָרִית
וּמוֹצֵא כָּל אֱלוֹ לְפָנַי. וְכֵן הִיָּה בֵּן זּוֹמָא
אוֹמֵר: אוֹרַח טוֹב מַה הוּא אוֹמֵר? זָכוּר
בְּעַל הַבַּיִת לְטוֹב, כְּמָה מֵינִי יֵינּוֹת הִבִּיא
לְפָנַינּוּ, כְּמָה מֵינִי גְלוֹסְקָאוֹת הִבִּיא
לְפָנַינּוּ, כְּמָה מֵינִי חֲשׁוּבוֹת הִבִּיא לְפָנַינּוּ,
כָּל מַה שְׁעָשָׂה - לֹא עָשָׂה אֶלָּא בְּשִׁבְלִי.
אוֹרַח רַע מַה הוּא אוֹמֵר? וְכִי מַה אֶכְלִיתִי,
לֹא פַת אַחַת אֶכְלִיתִי? וְלֹא חֲתִיקָה אַחַת
אֶכְלִיתִי? לֹא כּוֹס אַחַד שְׁתִּיתִי? כָּל מַה

שְׁעָשָׂה - לֹא עָשָׂה אֶלָּא בְּשִׁבְלִי אֲשֶׁתּוֹ
וּבְנֵי. עַל אוֹרַח טוֹב מַהוּ אוֹמֵר? - "זָכוּר
כִּי תִשְׁגִּיא פְּעָלוֹ אֲשֶׁר שָׂרְרוּ אֲנָשִׁים"
(איוב לו, כד) :

ו. הַרְוָאָה אֶת הַכּוֹשִׁי¹², וְאֶת הַגִּיחֹר¹³,
וְאֶת הַלּוֹקֵן¹⁴, וְאֶת הַקֶּפֶח¹⁵, וְאֶת הַנֶּנֶס¹⁶,
וְאֶת הַדְּרַנְיָקוּס¹⁷ - אומר: 'בְּרוּף מְשֻׁנָּה
הַבְּרִיּוֹת'. אֶת הַחֲגָר, וְאֶת הַקֶּטֶע, וְאֶת
הַסּוּמָא, וּמִכֵּי שְׁחִין, וְאֶת פְּתוּיֵי רֹאשׁ¹⁸,
וְאֶת הַבְּהֶקְנִין¹⁹ - אומר: 'בְּרוּף דִּין
הָאֵמֶת' :

ז. רָאָה בְּנֵי אָדָם נְאִין, וְאֵילָנוֹת נְאִין -
אומר: 'בְּרוּף שִׁבְרָא בְּרִיּוֹת נְאוֹת' :

ח. הַרְוָאָה אֶת הַקֶּשֶׁת בְּעֵנָן, אומר: 'נְאֻמָּן
בְּבְרִיתוֹ בְּרוּף זּוֹכֵר הַבְּרִית' :

ט. הִיָּה הוֹלֵךְ בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת, אומר:
'בְּרוּף יוֹדֵעַ מִסְפַּר כֶּלְכֶם, הוּא יוֹדֵעַ, הוּא
עֵתִיד לְדוֹן, הוּא עֵתִיד לְהַקִּימְכֶם, בְּרוּף
מַחֲיָה מֵתִים בְּמַאֲמְרוֹ' :

י. אֶת הַחֲמָה וְאֶת הַלְּבָנָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים
וְאֶת הַמַּזְלוֹת כְּסֻדְרָן, אומר: 'בְּרוּף עוֹשֵׂה
בְּרֵאשִׁית'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמְּבַרֵךְ עַל
הַחֲמָה - זוֹ דֶרֶךְ אַחֲרָת. וְכֵן הִיָּה רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר: הַרְוָאָה אֶת הַיָּם תְּדִיר
וְנִשְׁתַּהֲא בּוֹ דְבַר²⁰ - צָרִיף לְבַרֵךְ :

¹² שְׁחוֹר בְּיוֹתֵר.

¹³ אָדָם בְּיוֹתֵר.

¹⁴ לְבָן בְּיוֹתֵר.

¹⁵ בְּמִנּוּ עֵבֶה, וּמִתּוֹף עֵבִיו נְרֵאִית קוּמָתוֹ מִקְּפַחָת;

¹⁶ וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים אֲרוֹף הַרְבֵּה וּפְרָצוּפוֹ שְׁמוּט וּבּוֹלֵט

דְּמִכּוּעַר הַרְבֵּה.

¹⁶ נִמְךָ בְּיוֹתֵר.

¹⁷ פִּיּו עֵקָם.

¹⁸ שְׁעָרוֹ דְּבוּק בְּיַחַד. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים רַחְבֵי רֹאשׁ.

¹⁹ בְּעַלֵי בְּהֵרוֹת לְבָנוֹת בְּפָנֵיהֶם.

²⁰ שְׁעֵבְרוֹ שְׁלוֹשִׁים יוֹם וְלֹא רָאָהוּ.

יא. הִיָּה רַבִּי מְאִיר אֹמֵר: הַרְי הוּא אֹמֵר (דְּבָרִים ו, ה): "וְאֵת הַבֵּת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לַבְבְּךָ" וְגו' - בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ בִּיצֵר טוֹב וּבִיצֵר הָרַע. "בְּכָל נַפְשְׁךָ" - אֶפְלוּ נוּטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וְכֵן הוּא אֹמֵר (תְּהִלִּים מ, כג): "עֲלֶיךָ הִרְגַּנוּ כָּל הַיּוֹם". דְּבַר אַחֵר: "בְּכָל נַפְשְׁךָ" - בְּכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ שֶׁבְּרָא בְּךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קיט, קעה): "תַּחֲזִי נַפְשִׁי וּתְהַלְלֶנִּי", וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים לה, י): "כָּל עֲצֻמוֹתַי תֵּאֱמַרְנָה". בֶּן עֲזַאי אֹמֵר: תֵּן נַפְשְׁךָ עַל מִצְוֹתַי:

יב. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן תְּפִלוֹת שְׁוֹא. כִּיצַד? כּוֹנֵס מֵאָה כּוֹרֵין - וְאוֹמֵר: 'הִי רְצוֹן שִׁיְהוּ מֵאֲתִים'. כּוֹנֵס מֵאָה חֲבִיזוֹת - וְאוֹמֵר: 'הִי רְצוֹן שִׁיְהוּ מֵאֲתִים'. הַרְי זֶה תְּפִלַּת שְׁוֹא. אֲבָל מִתְּפִלָּל הוּא שֶׁתִּכְנַס בְּהֵן בְּרַכָּה, וְלֹא שֶׁתִּכְנַס בְּהֵן מֵאַרְהֵ:

יג. דּוֹסְתָאֵי בְּרַבִּי יֵנְאִי אֶמַר מִשׁוּם רַבִּי מְאִיר: הַרְי הוּא אֹמֵר בִּיצְחָק (בְּרֵאשִׁית כו, כד): "וּבִרְכֻתֶיךָ וְהִרְבֵּתִי אֶת זֶרְעֶךָ". דְּרַשׁ יִצְחָק: הוֹאִיל וְאִין בְּרַכָּה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו, עֲמַד וְזָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כו, יב): "וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְץ הַהִיא וַיִּמְצָא" בִּשְׁנָה הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים" וְגו'. דְּבַר אַחֵר: "מֵאָה שְׁעָרִים" - שֶׁשֶּׁעֲרוּהוּ, וְנִמְצָא מֵאָה פְּעָמִים כְּמוֹ שֶׁשֶּׁעֲרוּהוּ. [מֵאָה מִנִּין, מֵאָה שְׁעָרִים - מֵאָה דְּגָנִים. וּמֵאָה דְּגָנִים שֶׁשֶּׁעֲרוּם - מֵאָה פְּעָמִים. וְנִמְצָא עַל אַחַת מֵאָה בְּמָה שֶׁשֶּׁעֲרוּ]:

יד. הָעוֹשֶׂה כָּל הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְבָרֶךְ. הָעוֹשֶׂה סִפָּה לְעֲצָמוֹ, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעֵנוּ לְזִמְן הַזֶּה'. נִכְנָס לִישֵׁב בֵּה, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ לִישֵׁב בְּסִפָּה'. וּמִשֶּׁבֶרְךָ עֲלֶיךָ יוֹם רֵאשׁוֹן - שׁוֹב לֹא יִבְרַךְ:

טו. הָעוֹשֶׂה לוֹלֵב לְעֲצָמוֹ, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעֵנוּ לְזִמְן הַזֶּה'. וּכְשֶׁהוּא נוּטֵלוֹ, אֹמֵר: 'עַל נְטִילַת לוֹלֵב, וְצָרִיךְ לְבָרֶךְ עֲלֵיו כָּל שִׁבְעָה. הָעוֹשֶׂה צִיצִית לְעֲצָמוֹ, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעֵנוּ'. וּכְשֶׁהוּא מִתְּעַטֵּף, אֹמֵר: 'לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית'. הָעוֹשֶׂה תְּפִלִּין לְעֲצָמוֹ, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעֵנוּ'. וּכְשֶׁהוּא מְנִיחַן, אֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין'. מֵאִמְתִּי מְנִיחַן? בְּשַׁחֲרִית. לֹא הִנִּיחַן בְּשַׁחֲרִית - מְנִיחַן כָּל הַיּוֹם:

טז. הַשׁוֹחֵט, צָרִיךְ בְּרַכָּה לְעֲצָמוֹ: 'בְּרוּךְ עַל הַשְּׁחִיטָה'. הַמְכַסֶּה דָם, צָרִיךְ בְּרַכָּה לְעֲצָמוֹ: 'עַל כְּסוּי הַדָּם':

יז. הַמֵּל, צָרִיךְ בְּרַכָּה לְעֲצָמוֹ: 'עַל הַמִּילָה'. אָבִי הֵבֵן - צָרִיךְ בְּרַכָּה לְעֲצָמוֹ: 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ'. וְהָעוֹמְדִין אֹמְרִים: 'כְּשֶׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית כֵּן יִכְנַס לְתוֹרָה לְחִפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים'. הַמְּבַרֵּךְ אֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדְּשׁ יָדָיו מִבְּטָן, וְחָק בִּשְׂאָרוֹ שָׁם, וְצִאָצְאָיו חֲתָם בְּאוֹת בְּרִית קִדְּשׁ, עַל כֵּן בִּשְׂכַר זֹאת אֵל חַי חִלְקֵנוּ צוּרָנוּ, צִוָּה לְהַצִּיל יְדִידוֹת שְׂאֲרָנוּ מִשַּׁחַת לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׁם בְּכִשְׂרָנוּ, בְּרוּךְ כּוֹרֵת הַבְּרִית':

יח. הַמֵּל אֶת הַגְּרִים, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ עַל הַמִּילָה'. הַמְּבַרֵּךְ, אֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְמוּל אֶת הַגְּרִים לְהַטִּיף מֵהֵן דָּם בְּרִית, שְׂאֵלְמֵלֵא דָם בְּרִית לֹא נִתְקַים שְׁמִים וְאַרְץ, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה לג, כה): 'אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגו', בְּרוּךְ כּוֹרֵת הַבְּרִית'. הַמֵּל אֶת הָעֶבְדִּים, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ עַל הַמִּילָה'. הַמְּבַרֵּךְ אֹמֵר: 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְמוּל

תוספתא

השלים

את העבדים, ולהטיף מהן דם ברית וכו' :

יט. היתה הולך להפריש תרומה ומעשרות, אומר: 'ברוך אשר קדשנו להפריש תרומה ומעשר'. מאימתי מברך עליהן? משעה שמפרישן :

כ. עשרה שהיו עושין עשר מצות - כל אחד ואחד מברך לעצמו. היו עושין כלן מצוה אחת - אחד מברך לכלן. יחיד שהיה עושה עשר מצות - מברך על כל אחת ואחת. הנה עושה מצוה כל היום - אינו מברך אלא אחת. הנה מפסיק ועושה, מפסיק ועושה - צריך לברך על כל אחת ואחת :

כא. הנכנס לברך - מתפלל שמים, אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. בן עזאי אומר: ארבע, שמים בכניסתו ושמים ביציאתו. בכניסתו מהו אומר? - 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי שאפגס בשלום'. נכנס בשלום, אומר: 'מודה אני לפניך ה' אלהי שהכנסתי בשלום, בן יהי רצון מלפניך שתוציאני לשלום'. יצא לשלום, אומר: 'מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני לשלום, בן יהי רצון מלפניך שאגיע למקומי לשלום' :

כב. הנכנס לבית המרחץ, מתפלל שמים, אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. בכניסתו מהו אומר? 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לשלום ותוציאני לשלום, ואל יארע בי דבר קלקלה, ואם יארע בי דבר קלקלה, יהא מיתתי פפתי עלי. והצילני מזה ומכיוצא בזה לעתיד לבוא. יצא לשלום, אומר: 'מודה אני לפניך ה' אלהי שיצאתי לשלום. בן יהי רצון מלפניך ה' אלהי שאגיע לביתי לשלום' :

כג. רבי יהודה אומר: שלש ברכות צריך לברך בכל יום: 'ברוך שלא עשני גוי'. 'ברוך שלא עשני אשה'. 'ברוך שלא עשני בור'. גוי, שנאמר (ישעיה מ, יז): "כל הגוים כאין נגדו". אשה - אין אשה חייבת במצות. בור - שאין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד. משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שאמר לעבדו לבשל לו תבשיל, הוא לא בשל לו תבשיל מימיו, סוף שמקדיח את התבשיל ומקניט את רבו. לחפות לו חלוק, והוא לא חפת לו חלוק מימיו, סוף שמלכלך את החלוק ומקניט את רבו :

כד. לא יפגס אדם בהר הבית - לא במנעלו ולא בסנדלו, ולא באבק שעל גבי רגליו, ובמעות הצרוורים לו בסדינו, ובאפנדתו החגורה לו מבחוץ, שנאמר (קהלת ד, יז): "שמור רגלך פאשר תלך אל בית האלהים" :

כה. ולא יעשה קפנדריא ורקיקה מקל וחמר, ומה מנעל שאין בו דרך בניון - אמרה תורה כן, רקיקה שהוא דרך בניון - על אחת כמה וכמה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר (אסתר ד, ב): "כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק". בא וראה, על אחת כמה וכמה קלין וחמורין בדרך, אם לפני מלך בשר ודם אין עושין בן, לא כל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא :

כו. הפותח ביו"ד וה"א, וחותם ביו"ד וה"א - הרי זה חכם. באל"ף למ"ד, וחותם ביו"ד וה"א - הרי זה בינוני. באל"ף למ"ד, וחותם באל"ף למ"ד -

תוספתא

השילם

הרי זה בור. ביו"ד וה"א, וחותרם בא"ל"ף
למ"ד - הרי זו דרך אחרת:

כז. כל חותמי הברכות שבמקדש - היו
אומרים: 'עד העולם'. משקלקלו המינים
ואמרו אין עולם אלא אחד - התקינו
שיהו אומרים: 'מן העולם ועד העולם'.
ומודיעין: שהעולם הזה בפני העולם
הבא - כפרוודור לפני החדר:

כח. אין עונין אמן במקדש, שנאמר
(נחמיה ט, ה): "קומו ברכו את ה'
אלהיכם מן העולם ועד העולם, ויברכו
שם כבודך, ומרומם על כל ברכה
ותהלה". מנין על כל ברכה וברכה?
תלמוד לומר: "ומרומם על כל ברכה
ותהלה" - 'על כל ברכה וברכה - תן לו
תהלה':

כט. בראשונה היתה תורה משתפחת
מישראל, וזקנים החזירו אותה, שנאמר
(רות ב, ד): "והנה בעוז בא מבית לחם
ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו
יברכה ה'". ואומר (שופטים ו, יב): "ה'
עמד גבור החיל":

ל. הלל הזקן אומר: בשעת מכניסין -
פזר. בשעת מפזרין - פנס. בעת שאתה
רואה תורה חביבה על ישראל והכל
שמחין בה - הוי את מפזר, שנאמר
(משלי יא, כד): "יש מפזר ונוסף עוד".
ובשעה שאתה רואה תורה שכוחה
מישראל ואין הכל משגיחין בה - הוי את
מכנס, שנאמר (תהלים קיט, קכו): "עת
לעשות לה' הפרו תורתך":

לא. רבי מאיר אומר: אין לך אדם
מישראל שאינו עושה מאה מצות בכל
יום. קורא שמע - מברך לפניו ולאחריה.

אוכל את פתו - מברך לפניו ולאחריה.
מתפלל שלש פעמים של שמונה עשרה.
ועושה שאר מצות - מברך עליהן. וכן
היה רבי מאיר אומר: אין לך אדם
מישראל שאין שבע מצות מקיפות אותו.
תפלין בראשו ותפילין בזרועו. מזוזה
בפתחו. ארבע ציציות מקיפות אותו.
ועליהן אמר דוד (תהלים קיט, קסד):
"שבע ביום הללתיך". נכנס למרחץ -
מילה בכשרו, שנאמר (תהלים ח, א):
"למנצח על השמינית מזמור לדוד".
ואומר (תהלים לד, ח): "חנה מלאך ה'
סביב ליראיו ויחלצם":

מסכת פאה פרק ראשון

א. אלו דברים שאין להם שעור: הפאה,
והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים,
ותלמוד תורה. פאה - יש לה שעור
מלמטה ואין לה שעור מלמעלה. העושה
כל שדהו פאה - אינה פאה:

ב. אלו הדברים נפרעין מן האדם בעולם
הזה והקרן קימת לו לעולם הבא: על
עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכת
דמים. ועל לשון הרע - כנגד כלם:

ג. זכות - יש לה קרן ויש לה פרות,
שנאמר (ישעיה ג, י): אמרו צדיק כי טוב
כי פרי מעלליהם יאכלו. עברה - יש לה
קרן ואין לה פרות, שנאמר (שם שם יא):
"אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו".
ומה אני מקיים (משלי א, לא): "ויאכלו
מפרי דרכם"? אלא: עברה שעושה פרות
- יש לה פרות, ושאינה עושה פרות - אין
לה פרות:

ד. מחשבה טובה - הקדוש ברוך הוא
מצרפה למעשה, שנאמר (מלאכי ג, טז):

"אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' וילחשבי שמו". מחשבה רעה - אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שנאמר (תהלים סו, יח): "אנן אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'". ומה אני מקים (ירמיהו, ו, יט): "הנה אנכי מביא רעה פרי מחשבותם"? אלא: מחשבה שעושה פרות - הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ושאנה עושה פרות - אין הקדוש ברוך הוא מצרף למעשה:

ה. נותן אדם פאה בתחלת השדה, ובאמצע, ובסוף. ואם נתן בין בתחלה בין באמצע בין בסוף - יצא. רבי שמעון אומר: אם נתן בין בתחלה בין באמצע בין בסוף - הרי זו פאה, וצריך שיתן בסוף כשעור. רבי יהודה אומר: אם שיר לו קלח אחד - סומך עליו ונותן משום פאה, ואם לאו - אינו נותן בסוף אלא משום הפקר. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים? בזמן שנתן את הפאה ומבקש להוסיף:

ו. לא נתן מן הקמה - נותן מן העמרים. לא נתן מן העמרים - נותן מן הגדיש. לא נתן מן הגדיש - נותן מן הפרי. עד שלא מרח. ואם מרח - מעשר ונותן:

ז. אמר רבי שמעון: מפני ארבעה דברים אמרה תורה: 'לא יתן אדם פאה אלא בסוף שדהו'. מפני גזל עניים. ומפני בטול עניים. ומפני מראית העין. מפני הרמאים. מפני גזל עניים כיצד? שלא יראה שעה שאין שם אדם ויאמר לקרובו עני לטול פאה. מפני בטול עניים כיצד? שלא יהו עניים יושבין ומשמרין כל היום ואומרים: "עכשו נותן פאה" ... אלא

מתוך שנותן בסוף, הולך ועושה מלאכתו, בא ונוטלה באחרונה. מפני מראית העין כיצד? שלא יהו עובדין ושבין אומרים: "ראו שפלוני קצר שדהו ולא נתן ממנה פאה". ומפני מה? שהרי אמרה תורה (ויקרא יט, ט): "לא תכלה פאת שדך". מפני הרמאין, כיצד? שלא יאמרו: "כבר נתננו"! דבר אחר: - שלא יניח את היפה ויתן הרע:

ח. הירק, אף על פי שלקיתו כאחת - אין מכניסו לקיום. התאנים, אף על פי שמכניסן לקיום - אין לקיטתן כאחת:

ט. רבי יוסי בר יהודה אומר: רטיבות תמרה - פטורין מן הפאה, שאין ראשון ממתין לאחרון. רבי אלעזר בר צדוק אומר: הסיפין חזבין בחלה. אחרים אומרים: אף בנות שוח:

י. אלו מפסיקין לפאה: הנחל, והשולית, ודרך היחיד, ודרך הרבים, ושביל היחיד, ושביל הרבים הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים. הבור, והניר, והזרע אחר, וקוצר לשחת שלשה תלמים של פתית, ואמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת. אמר רבי יהודה: אם עומד באמצע ואינו קוצר מכאן ומכאן - מפסיק, ואם לאו - אינו מפסיק. אכלה חגב, אכלה גובאי, קרסמיה נמלים, ושברתה הרוח או בהמה - הכל מודים: שאם חרש - מפסיק, ואם לאו - אינו מפסיק:

יא. קצר חציה ומכר את הקציר, קצר חציה והקדיש את הקציר - נותן מן המשיך על הכל:

תּוֹסֵפֶתָא

הַשְּׁלֵם

חורין. וכשנאמר דברים לפני רבי יוסי, אָמַר (משלי כד, כו): "שפתיים ישק משיב דברים נכחים":

יב. מדרגות שגבהן עשרה טפחים - נותן פאה מכל אחת ואחת. ואם היו ראשי שורות מערבין - נותנין פאה מאחת על הכל:

יג. המארג²¹ - חייב בתחלתו, חייב בסופו. היו לו ארבע וחמש גפנים - בוצרין ומכניסין. נתן לתוך ביתו - פטור מן הפרט ומן השכחה ומן הפאה, וחייב בעוללות. ואם שיר - נותן מן המשיר על מה ששיר. המודל²² - נותן מן המשיר על מה ששיר. אָמַר רבי יהודה: במה דברים אמורים? במודל בשוק, אבל במודל בתוך ביתו - נותן מן המשיר על הכל:

יד. היה מקטף ומכניס לתוך ביתו, אפלו כל שדהו - פטור מן הלקט שכחה ופאה, וחייב במעשרות:

טו. הכותב נכסיו לבניו, והניח לאשתו קרקע כל שהוא - אבדה כתבתה. אָמַר רבי יוסי: במה דברים אמורים? בזמן שקבלה עליה לשם כתבתה, אבל לא קבלה עליה לשם כתבתה - מה שנתן נתן, וגובה כתבתה משאר נכסין:

טז. הכותב נכסיו לעבדו - יצא בן חורין. שיר קרקע כל שהוא - לא יצא בן חורין. רבי שמעון אומר: האומר: 'כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד רבוא שבהן' - לא אמר פלוס. 'חוץ מעיר פלונית, חוץ משדה פלונית', אף על פי שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר - זכה עבד זה בנכסים וקנה עצמו בן

²² השולח. פאשר הירקות רצופים נומל ושולח מהם מבנתיים כדי שהנשארים יצמחו ברוח ויתעבו ויעשו גפנים.

²¹ שמשמיט בצלים מתוך בצלים.

התחלת מחזור כ"ב של לימוד תוספתא יומי - פרק א' ליום		תענית השנה באב	
7	ראשון Sunday	י	Fast of Tisha B'Av עלות השחר _____ 4:46 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:54 סו"ז תפלה - גר"א _____ 10:16 שקיעה _____ 8:04 צה"כ לשיטת ר"ת _____ 9:17 בבלי: כתובות לב • ירושלמי: - • תוספתא: ברכות א נ"ך: דברי הימים ב לג-לד • רמב"ם: גזלה ואבדה יב
8	שני Monday	יא	עלות השחר _____ 4:47 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:54 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:16 שקיעה _____ 8:03 בבלי: כתובות לג • ירושלמי: סנהדרין ל • תוספתא: ברכות ב נ"ך: דברי הימים ב לו-לז • רמב"ם: גזלה ואבדה יג
התחלת מחזור ט' של לימוד תנ"ך יומי - שני פרקים ליום			
9	שלישי Tuesday	יב	עלות השחר _____ 4:48 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:54 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:16 שקיעה _____ 8:01 בבלי: כתובות לד • ירושלמי: סנהדרין לא • תוספתא: ברכות ג נ"ך: יהושע א-ב • רמב"ם: גזלה ואבדה יד
10	רביעי Wednesday	יג	עלות השחר _____ 4:49 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:55 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:17 שקיעה _____ 8:00 בבלי: כתובות לה • ירושלמי: סנהדרין לב • תוספתא: ברכות ד נ"ך: יהושע ג-ד • רמב"ם: גזלה ואבדה טו
11	חמישי Thursday	יד	עלות השחר _____ 4:50 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:55 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:17 שקיעה _____ 7:59 בבלי: כתובות לו • ירושלמי: סנהדרין לג • תוספתא: ברכות ה נ"ך: יהושע ו-ז • רמב"ם: גזלה ואבדה טז
12	ששי Friday	טו	עלות השחר _____ 4:51 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:56 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:17 שקיעה _____ 7:57 בבלי: כתובות לז • ירושלמי: סנהדרין לד • תוספתא: ברכות ו נ"ך: יהושע ז-ח • רמב"ם: גזלה ואבדה טז
Candle Lighting 7:39 הדלקת הנרות			
13	שב"ק Shabbos	טז	Shabbos Nachamu עלות השחר _____ 4:52 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:56 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:17 שקיעה _____ 7:56 בבלי: כתובות לח • ירושלמי: סנהדרין לה • תוספתא: פאה א נ"ך: יהושע ט-י • רמב"ם: גזלה ואבדה יח
Shabbos Ends 9:09 זמן מוצצ"ק			

וְעַן אֶמְעַנְטֶשׁ וְעֵרַט פֶּאָרְשַׁעְמַט פֿון זײַד אַלײן אָדער פֿון אַנדערע מַעַנְטֶשׁוֹ,
קָען עַר דױרד דָּעם גַּעראַטְעוועט וְעֵרַן פֿון טױט.

(ספר המדות אות עננה הלך ב' סימן ד')